

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Nyrop, Kristoffer.

Kortfattet fransk lydlære til brug for lærere og studerende af Kristoffer Nyrop.

Kbh. : P. G. Philipsen, 1893

VIII, 112 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

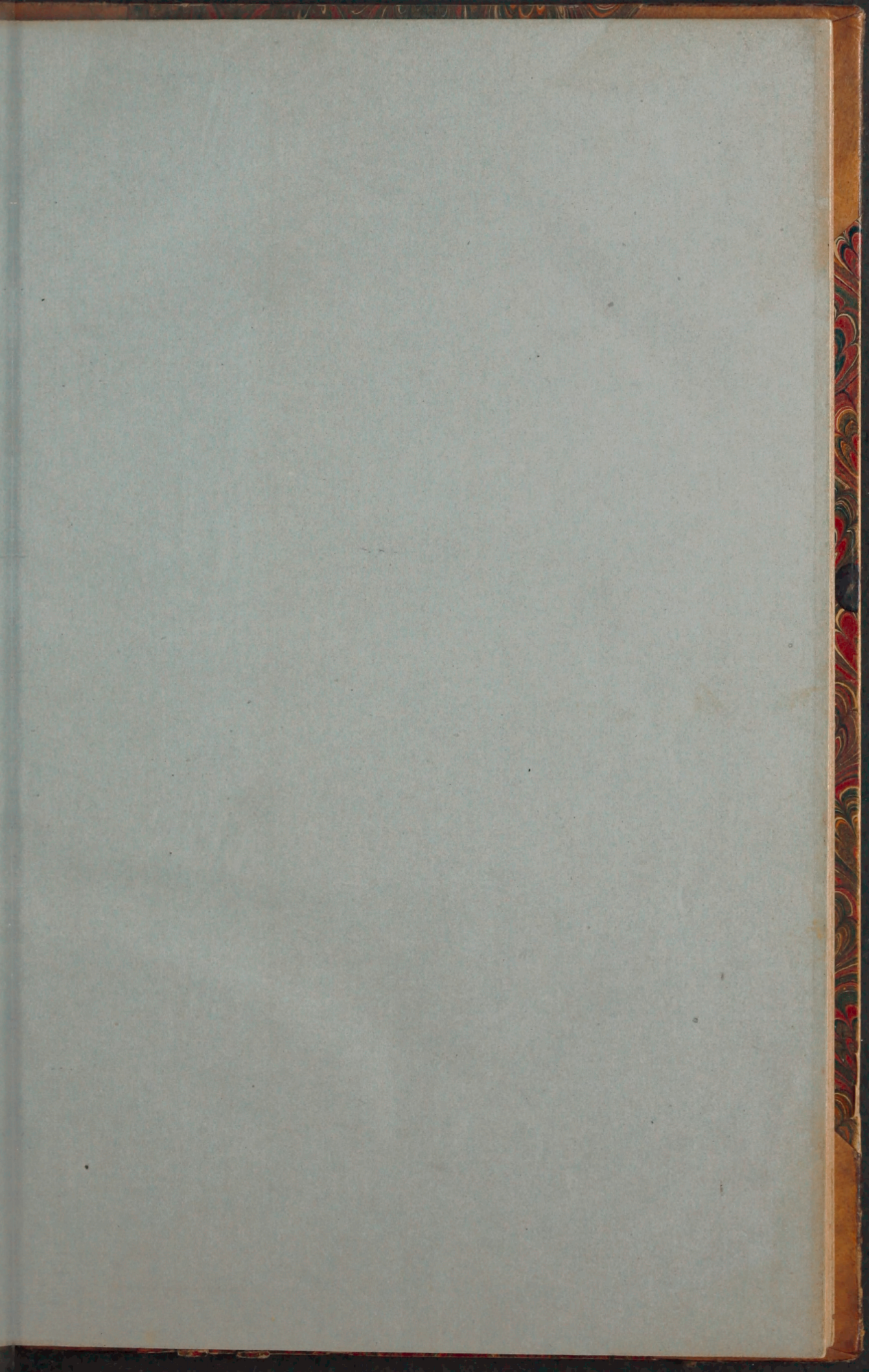

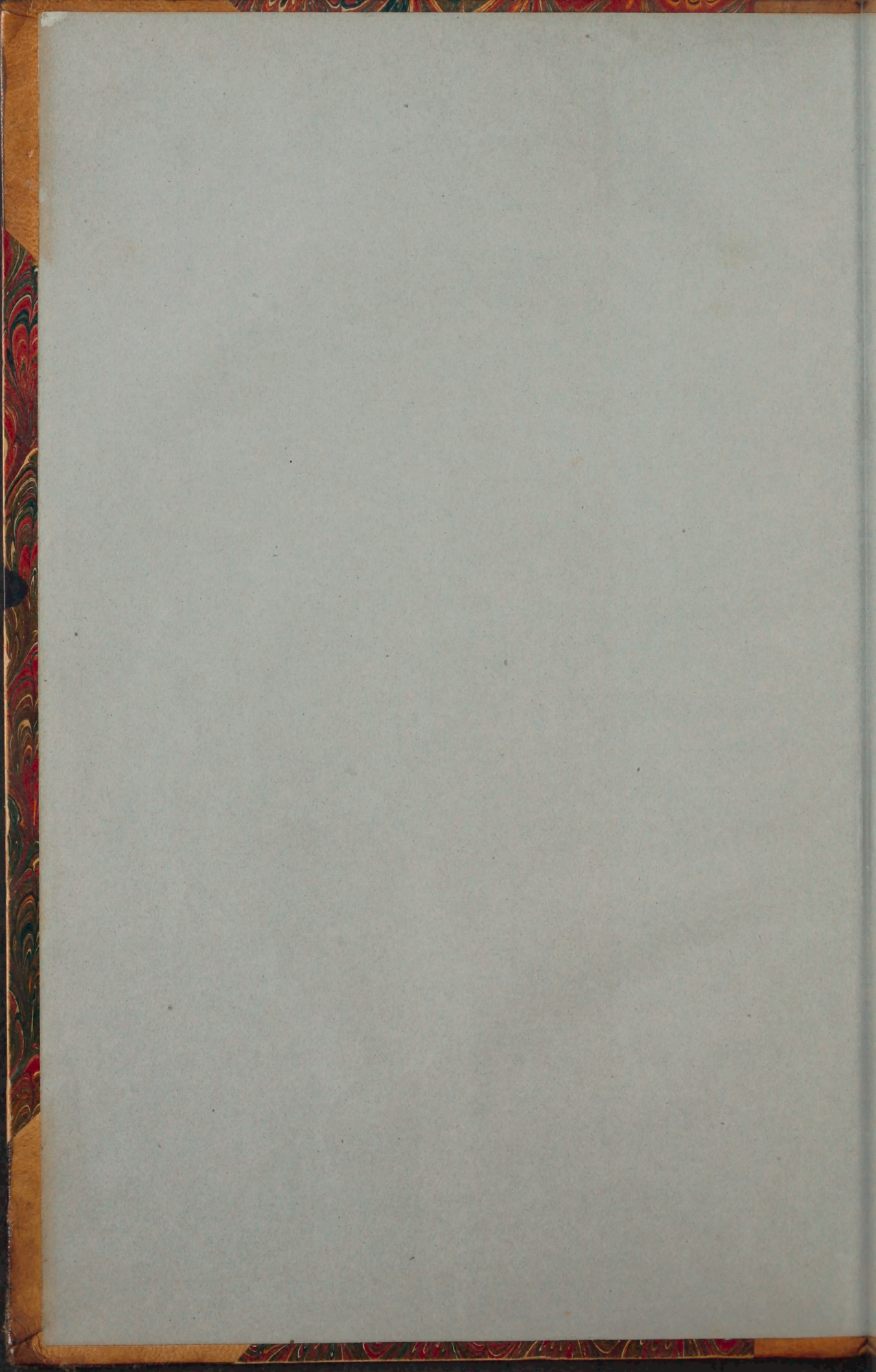
47. - 413.

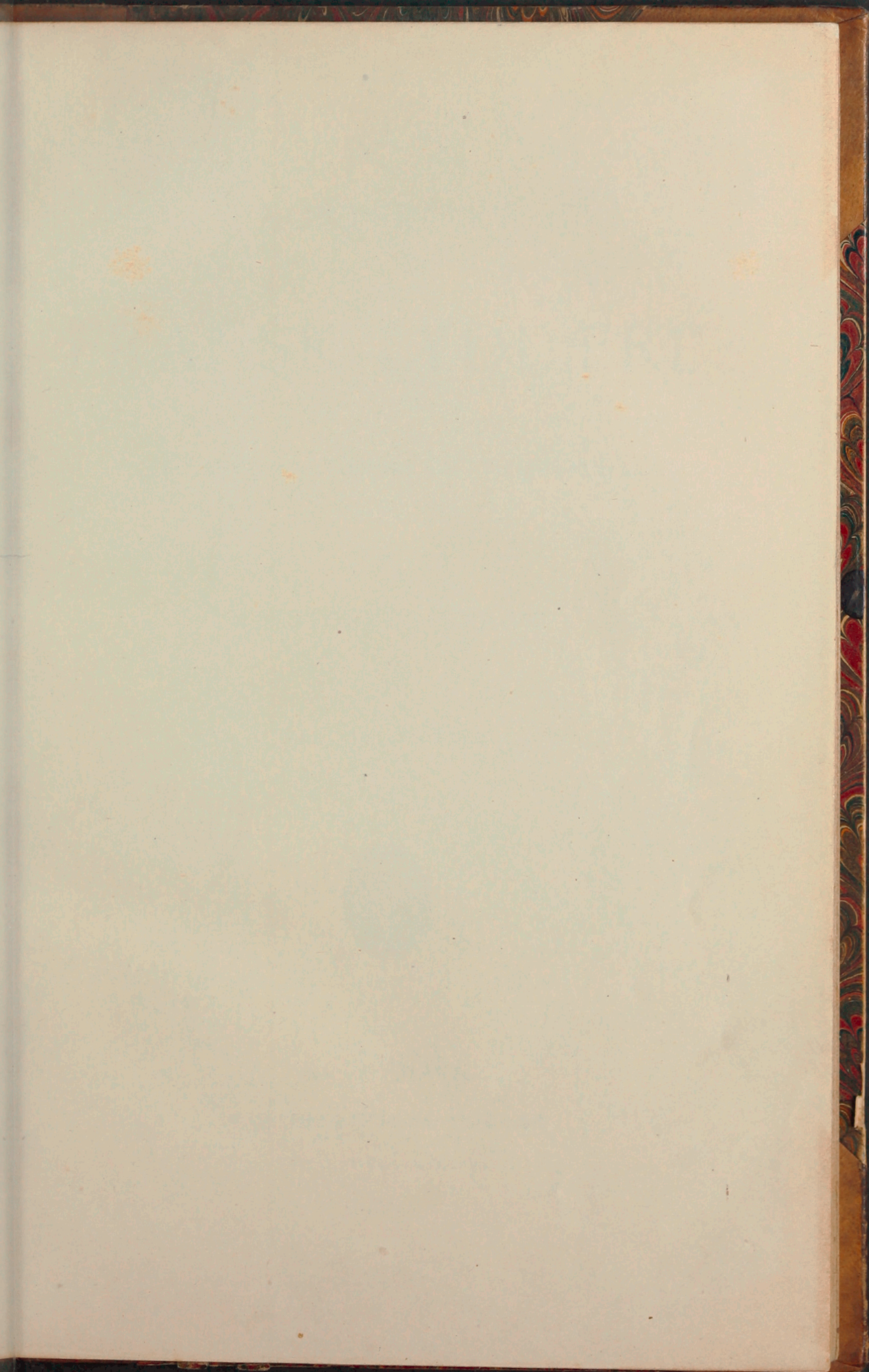
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130020575914

KORTFATTET
FRANSK LYDLÆRE

TIL BRUG FOR LÆRERE OG STUDERENDE

AF

KRISTOFFER NYROP

MED AFBILDNINGER

KØBENHAVN

P. G. PHILIPSENS FORLAG

THIELES BOGTRYKKERI

1893

KORTTÄLLET

FRANSK LÄDLÄRE

AF HERRN

KRISTOFFER NYGÅRD

AF NYGÅRD

NYGÅRD

NYGÅRD

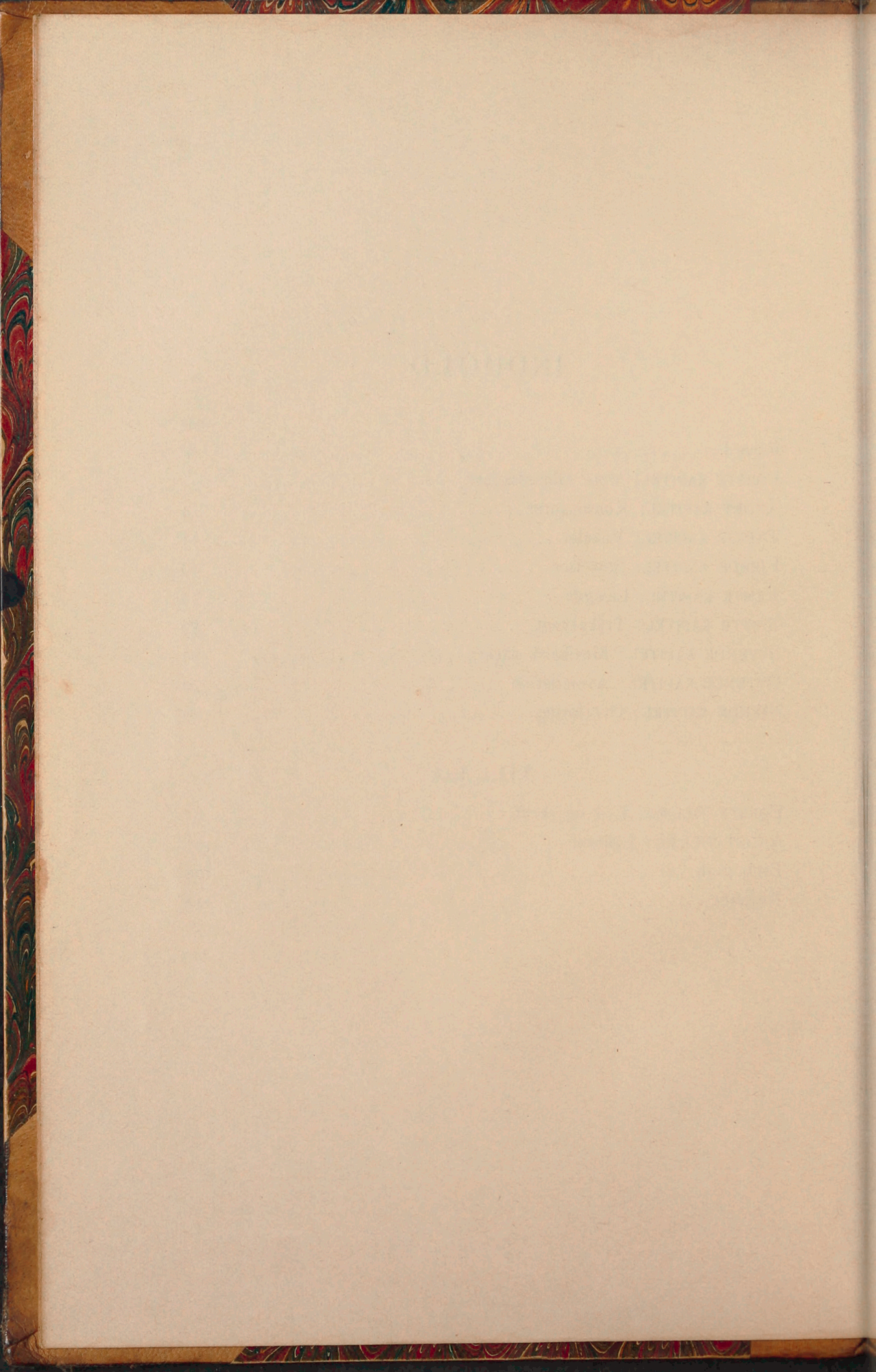
NYGÅRD

INDHOLD.

	Side
Forord	V
FÖRSTE KAPITEL: Vore taleredskaber.....	1
ANDET KAPITEL: Konsonanter	14
TREDJE KAPITEL: Vokaler	33
FJERDE KAPITEL: Stavelser	49
FEMTE KAPITEL: Længde.....	52
SJETTE KAPITEL: Trykakcent.....	59
SYVENDE KAPITEL: Musikalsk akcent.....	65
OTTENDE KAPITEL: Assimilation	70
NIENDE KAPITEL: Overføring.....	76

TILLÆG.

FÖRSTE TILLÆG: Lyd og skrift.....	85
ANDET TILLÆG: Lydtext	101
Bibliografi.....	109
Register	111

FORORD.

Efterfølgende lydlære er en omarbejdet gengivelse af en række forelæsninger, jeg har holdt ved Københavns Universitet. Den er i følge plan og anlæg nærmest bestemt for dem, for hvem det fonetiske studium er et middel, ikke et mål. Jeg har derfor gennemgående holdt mig til hovedpunkterne og med vilje forbigået flere mindre væsentlige spørgsmål; endvidere har jeg bestræbt mig for at lægge stoffet tilrette så letfatteligt som muligt og har gentagne gange taget min tilflugt til fonetiske anekdoter, der kunde egne sig til praktisk at indskærpe eller oplyse et eller andet forhold.

Fonetikken er en forholdsvis ny videnskab, den har derfor endnu mange modstandere. Dog er nu sikkert de fleste sagskyndige enige om, at et nøje kendskab til sproglydernes fysiologi ikke blot er en aldeles nødvendig betingelse for forståelsen af et sprogs historiske udvikling, men at det også yder en uvurderlig hjælp ved den praktiske tilegnelse af et talt sprog, idet man gennem den nøjagtige analyse af de enkelte lyd forholdsvis let når til at reproducere dem. Lydanalysen giver større herredømme over taleorganerne, skærper øret og hjælper til at forklare mange sproglige fænomener.

Hvad den foreliggende bog angår, henvender den sig væsentlig til de yngste studerende ved Universitetet og er be-

stemt til at benyttes som grundlag for examinerier; men jeg håber, at den også vil kunne tjene som vejledende håndbog for de mange, der herhjemme dyrker fransk, og at den således vil kunne bidrage til at fremme et mere rationelt studium af dette sprog.

I vore almindelige franske grammatiker er lydlæren yderst stedmoderligt behandlet, og helt eller delvis urigtige forklaringer er kritikløst vandrede fra den ene bog til den anden. Først i O. Jespersens forskellige banebrydende arbejder (»Noter til Franke«, »Fransk begynderbog«) og E. Baruels »Skolegrammatik« er lydlæren blevet behandlet på en korrekt og tidssvarende måde, men naturligvis i et for videregående studier altfor kortfattet omfang. En mere udførlig fremstilling af den franske lydlære savnes således i vor litteratur, og de udenlandske tyske og franske håndbøger af Beyer, Vietor og Passy kan ikke fuldt afhjælpe dette savn, bl. a. fordi naturligvis enhver parallel mellem de franske og de tilsvarende danske lyd mangler.

Min fremstilling af de franske lydforhold hviler dels på selvstændige iagttagelser, dels på forskellige nye arbejder, hvoraf de væsentligste er anførte i den bibliografiske oversigt. Det er mig en glæde her særligt at fremhæve de fortrinlige undersøgelser af J. Storm, P. Passy og O. Jespersen, som jeg skylder så overordentlig meget. Hvad min lydanalyse iøvrigt angår, vil jeg naturligvis ingenlunde hævde, at den af mig angivne udtale er den eneste rette, der findes andre udtalemåder, der kan være lige så berettigede; hvad jeg har søgt at give er kun en art generalnævner for det almindelige dannede parisersprog. Jeg skal tillige gøre opmærksom på, at jeg med vilje ikke altid har været konsekvent i min lydtext, da de forskellige franskmænd, der har oplæst det pågældende stykke for mig, ikke altid var konsekvente i deres udtale.

VII

Under trykningen har dr. PAUL PASSY i Neuilly, prof. J. STORM i Kristiania, adjunkt Sv. SVEINBJÖRNSSON i Århus, dr. O. JESPERSEN, cand. O. OESTERBYE og prof., dr. V. THOMSEN på den elskværdigste måde ydet mig hjælp dels med korrekturlæsning dels ved at vejlede mig i tvivlsomme tilfælde. Jeg beder dem alle modtage min hjerteligste tak for udvist velvilje.

København i marts 1893.

Kr. N:

X

FORKLARING AF LYDSKRIFTEN.

I. Konsonanter.

[b] bord	[p] port
[d] dort	[r] rang
[f] fort	[s] sans
[g] gare	[ʃ] chant
[j] pied	[t] tort
[k] corps	[v] vie
[l] lot	[w] oui
[m] mort	[ʒ] buis
[n] nord	[z] case
[ñ] agneau	[ʒ] cage

II. Mundvokaler.

[A] pête	[ɔ] port
[a] part	[u] pour
[e] épée	[y] pur
[ə] frelon	[æ] père
[i] pire	[ø] peu
[o] pot	[ö] peur

III. Næsevokaler.

[Ã] lent	[ã] lin
[õ] long	[õ] l'un

IV. Diakritiske tegn.

/ Stigende tone	⌈ Højtone
\ Faldende tone	⌋ Lavtone
' Stemmелøshed	> »bliver til«
: Længde	< »kommer af«

Petittryk i korpus betegner stemmeløshed.

FÖRSTE KAPITEL.

VORE TALEREDSKABER OG DERES ROLLE VED LYDDANNELSEN.

1. Lydlære er læren om de artikulerede lyd, sproglyd, hvoraf vor tale består.

2. Til dannelsen af en sproglyd er tre faktorer nødvendige: en luftström, en hindring for denne luftström, hvorved der frembringes en lyd, og et resonansrum, hvor denne lyd får sin ejendommelige klangfarve. Disse faktorer tilvejebringes ved hjælp af vore **taleredskaber**, der består af lunger, luftrör med strubehoved (hvor i stemmebånd), svælgrum, næsehule, mundhule med tunge, kinder, læber, tænder og gane (se fig. 1).

3. En sproglyd kan kort defineres som en modifikation af den expiratoriske (udåndede) luftström. For at se, hvor og hvorledes denne luftström modificeres, må vi følge den på dens vej gennem taleredskaberne.

4. Fra lungerne presses luftströmmen, væsentlig ved hjælp af en stor flad muskel, mellemgulvet (*diaphragma*), op igennem luftröret (*trachea*; fr. *la trachée*), hvis øverste del er tragtformet udvidet (se fig. 2) og

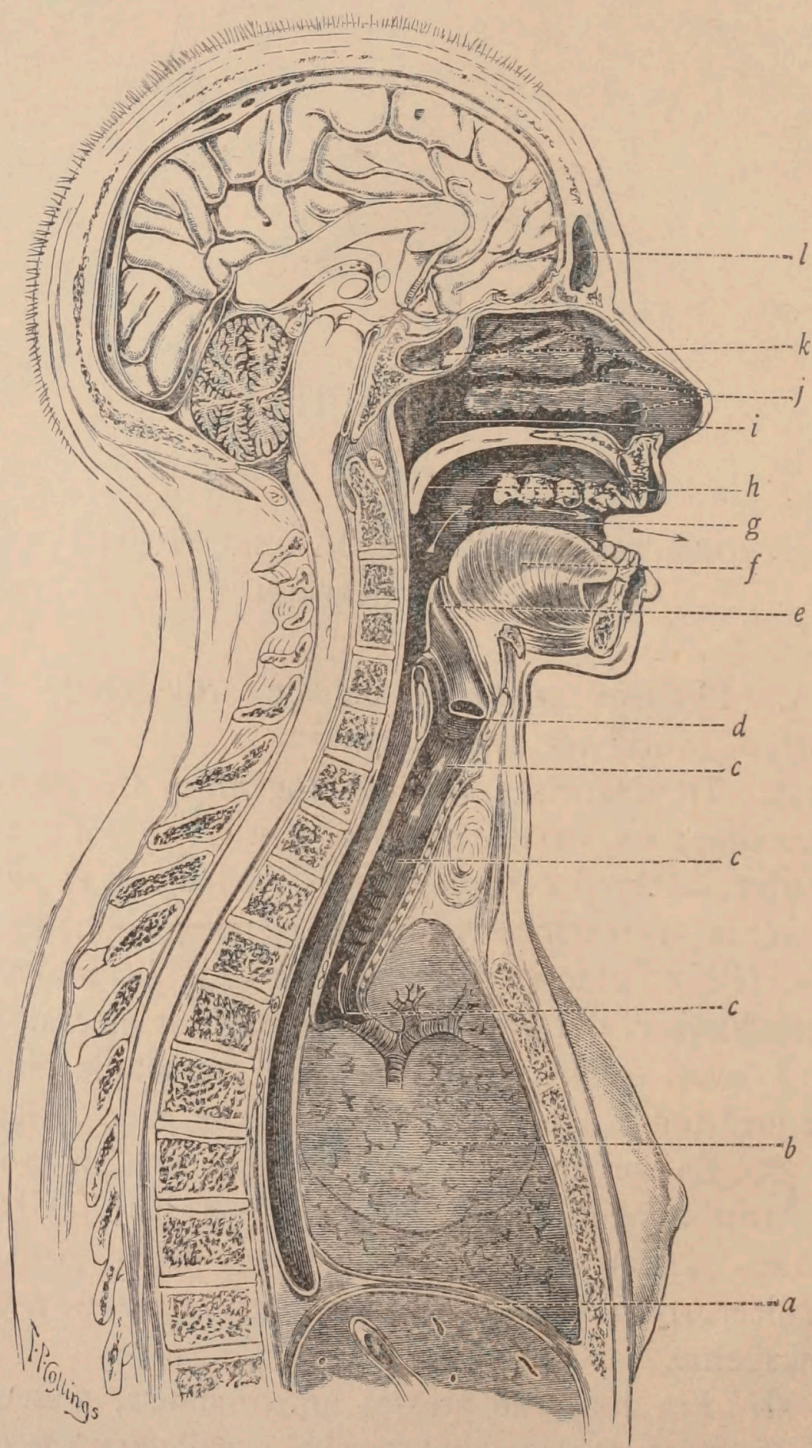

Fig. 1. Længdesnit gennem luftvejene. (a) mellemgulv, (b) lunge, (c) luftrør, (d) venstre stemmebånd, (e) strubelåg, (f) tunge, (g) svælgrum, (h) drøvel, (i) næsesvælgrum, (j) næsehulens luftgange, (k) kilebenets hulhed, (l) pandebenets hulhed.

kaldes **strubehoved** (*larynx*; fr. *le larynx*) eller vulgært **adamsæble** (*pomme d'Adam*). Strubehovedets vægge dannes af bevægelige bruskstykker, ringbrusken (*cartilago cricoïdea*) og skjoldbrusken (*cartilago thyreoïdea*), imellem hvilke der horizontalt er udspændt to elastiske slimhinder,

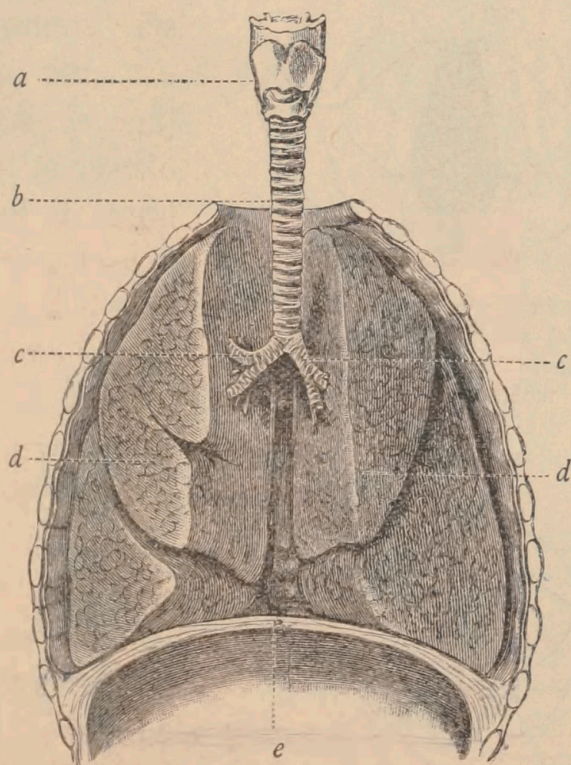

Fig. 2. Det indbyrdes forhold mellem strubehovedet (a), luftrøret (b), de store luftrørgrene (c), lungerne (d) og mellemgulvet (e). Brystkassen åbnet forfra, alle ribben overskærne.

de såkaldte **stemmebånd** (*ligamenta vocalia, chordæ vocales*; fr. *cordes vocales*). Deres yderside er fast med strubehovedets vægge, således at luftstrømmen for at komme fra luftrøret ud i svælget eller omvendt fra svælget ned i lungerne nødvendigvis må passere imellem dem. Åbningen mellem stemmebåndene kaldes **stemmeridsen** (lat. *rima glottidis*; fr. *la glotte*); se fig. 3, 4, 5, 6, 7.

5. Stemmebåndene berører næsten hinanden fortil, medens de bagtil viger ud fra hinanden. Ved en særlig muskelmekanisme kan de imidlertid strammes og derved nærmes til hinanden, således at stemmeridsen formindskes eller fuldstændig tillukkes.

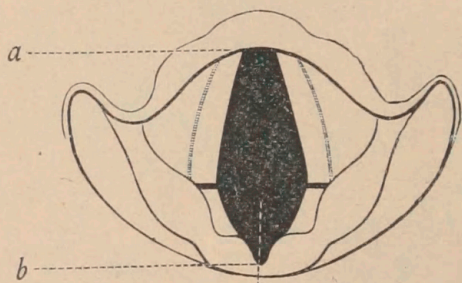

Fig. 3. Schematisk fremstilling af stemmeridsen ved dyb indånding; (a) stemmeridsens forreste vinkel skjult bag strubelåget, (b) dens bageste vinkel mellem tudbruskene.

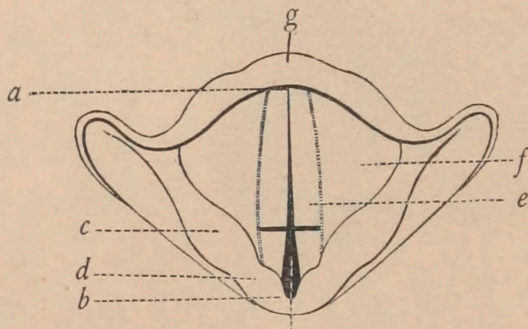

Fig. 4. Schematisk fremstilling af stemmeridsen (a—b) ved stemmedannelse; (c) Wrisbergs brusk, (d) Santorinis brusk, (e) stemmebåndene, (f) falske stemmebånd, (g) strubelåget.

6. Helt åben står stemmeridsen f. ex., når man ånder (fig. 3), sukker eller blæser et lys ud; der høres da kun en svag blæselyd, et pust (*un souffle*). Hvis derimod stemmebåndene strammes og nærmes til hinanden (fig. 4), vil luftstrømmen, når den presses igennem den helt eller delvis tillukkede stemmeridse, sætte stemmebåndenes frie rande i regelmæssige hurtige svingninger, hvorved der fremkommer en musikalsk klang,

en **tone** (*un son*). En sådan høres tydeligt, når man med lukket mund synger eller frembringer den ubestemte vokal i det spørgende eller tvivlende *hm*. Denne stemmebåndsvibrering eller tone, **stemmelyden**, spiller en stor rolle ved dannelsen af en mængde sproglyd. De fleste normale vokaler, som [a, e, i, o, u], kan anføres som eksempler på sproglyd, der opstår ved en simpel

modifikation af den rene stemmelyd. En sådan sprog-lyd kaldes tonende, eller bedre **stemt** (fr. *sonore, doux*; t. *stimmhaft, tönend*; eng. *voiced*). Stemmebåndenes stilling under stemmedannelsen ses af nedenstående fig. 5 og 6.

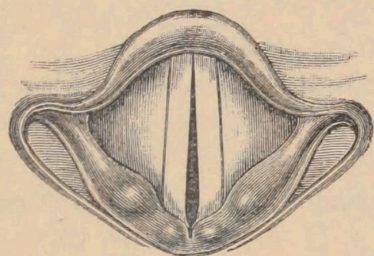

Fig. 5. Strubespejlbillede af en mand under frembringelsen af en dyb brysttone.

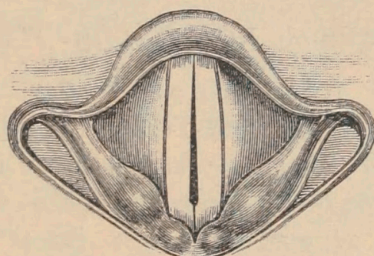

Fig. 6. Strubespejlbillede af en mand under frembringelsen af en høj brysttone.

Anm. Stemmelyd opstår ene og alene i strubehovedet og ingen andre steder. Benævnelser som brysttoner og hovedtoner, der benyttes om henholdsvis brystregistrets og falsetregistrets toner, angiver ikke lydenes dannelsessted, men kun de steder, hvor man fortrinsvis fornemmer vibreringen. At bugtalernes stemme kom fra bugen, var tidligere en almindelig udbredt antagelse; naturligvis dannes deres stemme på samme sted som alle andre menneskers; deres kunst består udelukkende i at forandre den naturlige stemmes klang ved forskelligartede midler, såsom særegen ind- og udånding, fistelstemme, ejendommeligt bevægelse af strubehovedets og ganesejlets muskler, roligholdelse af munden og læberne osv., alt i forbindelse med stærk anvendelse af gestikulation og mimik for yderligere at skuffe tilhørerne.

7. Stemmebåndenes vibrering er imidlertid ikke nødvendig til dannelsen af en sproglyd. Efter at luftstrømmen har passeret den åbenstående stemmeridse og er kommet ud i mundrøret, kan andre af taleapparatets dele sættes i bevægelse, således at der fremkommer en lyd; denne er imidlertid ikke af musikalsk art, da det svingende legeme ikke kan sættes i tilstrækkelig hurtige regelmæssige svingninger. En sådan umusikalsk lyd kaldes en **larm** (*un bruit; ein Geräusch*); da den opstår i mundrøret, benævnes den her **mundlyd** i modsætning til den tidligere omtalte stemmelyd. Som

eksempler på sproglyd, der er rene mundlyd og altså frembringes uden stemmebåndsvibrering, kan anføres almindeligt dansk *s* eller *f*. Enhver sproglyd, der dannes i mundrøret og ikke ledsages af stemmelyd, kaldes **ustemt** eller **stemmeløs** (fr. *sourd*, *fort*, *aphone*; t. *stimmlos*, *tonlos*; eng. *voiceless*).

Anm. Man vogte sig vel for at forvekle bogstavernes navne: *esse* [æs], *effe* [æf] med selve *s*- og *f*-lyden. Navnene består i almindelighed af vedkommende konsonantlyd i forbindelse med en vokal; efter det gamle benævnelsessystem sættes vokalen foran eller bagefter konsonanten: [æf, æl, æm, æn, ær, æs, iks, aš] men [be, se, de, že, ži, pe, te, ve, ka, ky, zæd]; efter det moderne system sættes den kun bagefter og er altid [ø], altså [bø, sø, dø, fø], osv.

8. Der er intet til hinder for, at vort taleapparat samtidigt kan frembringe en stemmelyd og en mundlyd; vi får derved en tredje gruppe af sproglyd, der kommer til at bestå af en kombination af en klang og en larm. Efter at luftstrømmen har passeret de spændte stemmebånd og sat dem i regelmæssige svingninger, d. v. s. fremkaldt en tone, kan atter en eller anden del af mundrøret sættes i bevægelse, således at der fremkaldes en larm, der høres samtidigt med tonen. Som eksempler på sådanne kombinerede sproglyd kan anføres vort danske [v] eller det franske [z] i et ord som *osé* [oze]. Ved en kraftig artikulering af disse to lyd kan man let med øret skælne både klangen og larmen. På grund af den ledsagende stemmeklang benævnes også disse lyd **stemte**.

Anm. Til yderligere oplysning om forskellen mellem en larm og en tone hidsættes følgende bemærkninger af Adam Poulsen (*Naturkræfterne*. Anden udgave. S. 344): I almindelighed er en nogenlunde opmærksom iagttagelse alene med øret tilstrækkelig til at opdage den væsentlige forskel mellem en larm og en tone. Enhver lyd af længere varighed, der ikke er af musikalsk karakter, formår øret således i reglen at opløse i en mængde forskellige og uregelmæssig efter hinanden føl-

gende lydindtryk. I den larm, der fremkommer ved en vogns kørsel på stenbroen, kan man således opfatte lyden af hjulenes stød mod denne, hestenes hovslag, raslen af genstandene i vognen o. s. v. En lignende uregelmæssig følge af en mængde ulige stærke og uensartede lyd iagttaget vi ved den larm, der forårsages ved en folkestimmel, en genstand, der falder, et vandfalds brusen o. s. v. En tone derimod gør indtrykket af en rolig, vedvarende lyd, og så længe højden og styrken ikke forandres, formår øret ikke i denne at opfatte den mindste vexlen af uensartede bestanddele. Forsøg over svingningsmåden i lydbølgerne viser os også, at uregelmæssige og ulige stærke lydsvingninger frembringer indtrykket af en larm; derimod fremkommer en tone ved en række hurtige, periodiske eller ensartede og enstidige svingninger af et tonende legeme.

9. Det vil nu være klart, at enhver sproglyd enten må være stemt eller stemmeløs; endvidere, at enhver sproglyd må kunne frembringes både i stemt og stemmeløs form, eller med andre ord, at der til enhver stemt lyd må findes en tilsvarende stemmeløs. Forskellen mellem almindeligt [f] og [v] beror udelukkende på stemmeforholdet; man kan derfor sige, at [f] er et stemmeløst [v], eller omvendt, at [v] er et stemt [f]. Og ligesom [f] forholder sig til [v] forholder i fransk [s, š, k, t, p] sig til [z, ž, g, d, b]. Hovedforskellen mellem disse to rækker ligger i stemmeforholdet. I reglen gør dog de ustemte konsonanter et noget kraftigere indtryk end de stemte, en væsentlig grund hertil er, at ved de stemte brydes luftstrømmens kraft allerede i strubehovedet, og herved bliver udstrømningen nødvendigvis noget svagere end ved de ustemte, hvor luften med fuld kraft strømmer ind i mundhulen. I det almindelige alfabet findes der ikke altid forskellige tegn for de to rækker konsonanter, således bruges *s, l, m, n, r* i de fleste sprog som betegnelse snart for stemte, snart for ustemte lyd.

For vokalerne vedkommende får vi naturligvis også en dobbelt række, men stemmelyden anses dog i almindelighed for at være en så væsentlig bestanddel af vokalen, at mange knapt anerkender ustemte vokalers existens. I en rent teoretisk opstilling må de medtages, dog væsentligt for systemets skyld, da de kun spiller en forsvindende rolle; i fransk forekommer de så godt som slet ikke. Nærmere om ustemte vokaler se § 96—99.

10. Det er af den allerstørste vigtighed at forstå sproglydenes stemmeforhold rigtigt; man må derfor øve sig flittigt på at skælne en stemt lyd fra en ustemt og på selv at frembringe dem. Følgende bemærkninger kan tjene som praktisk vejledning.

1) Den summende lyd, stemmebåndenes vibrering fremkalder, kan man føle ved at lægge fingeren fast på strubehovedet. Udtaler man således en stemt lyd, f. ex. et [a], mærker man en dirrende fornemmelse i strubehovedet og fingeren, udtaler man derimod [s] eller [f] (ikke bogstavernes navn), mærkes aldeles intet i strubehovedet.

2) Et særligt tydeligt indtryk af den ejendommelige forskel mellem de stemte og ustemte lyd får man ved at holde sig for ørene, når man udtaler dem. Hvis man således med tilstoppede øren frembringer et langt [a], fornemmer man en meget stærk summen i hele hovedet; går man umiddelbart derefter over til [s] eller [f], ophører strax denne summen, men indtræder atter, når [s] eller [f] afløses af en vokal. Efter at have prøvet sig frem med lydgrupper som [afa, asa, aša], kan man indsætte stemte konsonanter, altså [ava, aza, aža] for at mærke sig forskellen.

3) Da stemmelyden er af musikalsk art, kan man synge en melodi på en hvilken som helst stemt sproglyd

(undtagen de lukkede konsonanter [d, b, g]); man gøre forsøget med en eller anden vokal eller en stemt konsonant som [v, z eller ž]. Derimod er det umuligt at få nogensomhelst melodi frem, når man artikulerer [s] eller [f]. Man kan også let overbevise sig om dette forhold ved at høre nøje efter, når en sang afsynges; man vil da strax blive opmærksom på, hvorledes melodien fuldstændig afbrydes, hvergang teksten frembyder en stemmeløs konsonant.

11. Forskellen mellem stemte og ustemte konsonanter indøves lettest ved at udtale dem mellem to vokaler. Man kan prøve sig frem med følgende grupper: [afa—ava], [asa—aza], [aša—aža], [aka—aga], [ata—ada], [apa—aba], for derefter at gå over til lydrækker som [vfvfvfv], [szszszsz], [žšžšžšžš] og endelig forsøge at frembringe [l, m, n, ŋ], som ustemte lyd, altså [ala—al'a], [ama—am'a], osv.

12. Vil man indsætte virkelige værdier, eksisterende ord, istedetfor de anførte øvelsesformler, kan man benytte følgende ordpar:

<i>il vend</i>	<i>il fend,</i>	<i>figer</i>	<i>ficher,</i>
<i>le ver</i>	<i>le fer,</i>	<i>les gages</i>	<i>les cages,</i>
<i>les voies</i>	<i>les foies,</i>	<i>le gant</i>	<i>le camp,</i>
<i>vous avez</i>	<i>vous savez,</i>	<i>le goût</i>	<i>le coup,</i>
<i>les heures</i>	<i>les sœurs,</i>	<i>les dents</i>	<i>les temps,</i>
<i>trois ans</i>	<i>trois cents,</i>	<i>il danse</i>	<i>il tance,</i>
<i>disette</i>	<i>dix-sept,</i>	<i>le dé</i>	<i>le thé,</i>
<i>sans avoir</i>	<i>sans savoir,</i>	<i>le bas</i>	<i>le pas,</i>
<i>poison</i>	<i>poisson,</i>	<i>la belle</i>	<i>la pelle,</i>
<i>les gens</i>	<i>les champs,</i>	<i>le bord</i>	<i>le port,</i>
<i>bouger</i>	<i>boucher,</i>	<i>la boisson</i>	<i>le poison.</i>

13. Umiddelbart over stemmebåndene (se fig. 7) findes en lille hulhed, Morgagnis tasker (*ventriculi Mor-*

populært, at man har fået noget i »vrangstruben« eller i »den gale hals« (*avalér de travers*).

15. Fra svælgrummet findes en dobbelt udvej for luftstrømmen, idet den kan passere enten gennem **næsehulen** eller gennem **mundhulen**. Disse to rum adskilles ved en horizontaltliggende skillevæg, **ganen**, hvis forreste del er en hård og ubevægelig benplade, medens den bageste del, ganesejlet (eller den bløde gane), kun består af blødt bevægeligt muskelvæv, der dækkes af en slimhinde; den ender i en løst nedhængende tap, **drøvelen**. Vejen gennem næsehulen benyttes i regelen ved det almindelige, automatiske åndedrag og ved enkelte konsonanter som [m] og [n]; munden er da lukket, og drøvelen hænger slapt, næsten lodret ned. Hvis derimod den bløde gane presses tilbage, og drøvelen hæves op mod svælgets bagvæg, spærres adgangen til næsehulen (således som det ses på fig. 1), og luftstrømmen tvinges til at passere ud igennem munden. Dette er den almindelige ganestilling under synkning og ved artikulering af de fleste sproglyd. I enkelte tilfælde findes også åben mund forbundet med sænket gane; således er for eksempel forholdet ved artikuleringen af de nasale vokaler (se nærmere § 63).

De lyd, der fremkommer, når luftstrømmen passerer mundhulen alene, kaldes **mundlyd** (**orale lyd**); i modsætning hertil bruges udtrykket **næselyd** (**nasale lyd**) om dem, der fremkommer, når luftstrømmen også passerer næsehulen.

16. I mundhulen adskiller man følgende dele:

Tungen (*lingua*; *la langue*), der næsten udelukkende består af tæt sammenvævede muskler og derfor er ganske overordentlig let bevægelig. Den betragtes i almindelighed som det vigtigste af alle taleredskaberne, hvorfor

også ordene »tunge« og »sprog« hyppigt er synonyme. Tungens overflade deles i 1) tungespids, 2) tungeryg, 3) tungerod. Den forreste del af tungefladen lige bag tungespidsen kaldes også fortungen, og som tilsvarende benævnelser for de bagved liggende dele bruges mellemtunge og bagtunge.

Ganen (*palatum; le palais*) begynder ved tandroden eller tandkødet og deles i 1) forganen eller gummerne (*alveoli; les gencives*), hvorved her forstås den ophøjede kant over tandskederne, 2) midtganen eller den hårde gane (*cacumen*), 3) bagganen eller den bløde gane (*velum palati; le voile du palais*), 4) drøvelen (*uvula; la lnette*).

Endvidere **tænderne, læberne og kinderne.**

17. Medens næsehulen er aldeles uforanderlig og kun tjener som resonansrum, kan mundhulens form og størrelse forvandles i det uendelige ved bevægelse af tunge, læber og kinder, hvorved der også fremkommer mulighed for dannelsen af en uendelig række lyd.

18. Alle de forskellige mundstillinger kan henføres til 3 hovedgrupper, idet mundstillingen kan være væsentligt åben, stærkt indsnævret eller helt lukket. Er mundstillingen så vidt åben, at luften kan strømme aldeles uhindret ud, opstår de sproglyd, vi kalder **vokaler**. Er mundstillingen derimod stærkt indsnævret eller helt lukket, således at luften ikke kan strømme frit ud, men støder på en hindring, der må overvindes, hvorved der fremkaldes en larm (*bruit*) eller mundlyd, opstår de sproglyd, der kaldes **konsonanter**. Ved vokalerne dannelsen er mundens rolle således kun lyd-modificerende, munden er udelukkende at betragte som et foranderligt resonansrum for den stemte luft-

ström; men for konsonanternes vedkommende er munden tillige lyd dannende.

19. Det er af stor vigtighed, at forstå disse forhold rigtigt, og man må ikke lade sig vildlede af de gængse benævnelser »selvlyd« og »medlyd«, der skyldes den fejlagtige opfattelse, at man kun kan udtale en konsonant i forbindelse med en vokal. Der er naturligvis intet i vejen for at udtale f. ex. [s, š, f, v, j] og overhovedet alle åbne konsonanter (se § 29) uden hjælp af nogen vokal; ved de lukkede konsonanter er forholdene, som vi senere (§ 26) skal se, noget anderledes. Det karakteristiske for konsonanter er ene og alene den i mundrøret opståede særlige umusikalske lyd, der ikke findes ved vokaler. Stemmelyden derimod kan ikke sættes som forskel på vokaler og konsonanter; dens anvendelse ved konsonanter er fuldstændig fakultativ: enhver konsonant kan frembringes stemt eller ustemt.

20. Fjærnest fra vokalerne, der i reglen er rene stemmelydsmodifikationer, står de ustemte lukkede konsonanter som [p, k, t]; nærmest ved vokalerne står de åbne stemte konsonanter. Det gabende svælg, man tidligere antog fandtes mellem vokaler og konsonanter, eksisterer i virkeligheden aldeles ikke; de to slags lyd går umærkeligt over i hinanden, og det kan hyppigt være vanskeligt at afgøre, om en lyd skal henregnes til vokalerne eller konsonanterne; det skarpeste øre kan have vanskelighed ved at afgøre, om der findes »mundlyd« eller ej. Man prøve selv praktisk ved at omdanne et [i] til [j] i grupper som [iji—ij—ji], [ia—ja], [aia—aja], [via—vja]. Det vil da vise sig, at den eneste forskel mellem [i] og [j] er den, at ved [j] er mundrøret endnu mere indsnævret end ved [i]; idet tungen næsten berører ganen, er luftkanalen så trang, at der opstår en særlig

gnidelyd »mundlyden«. Ligesom [i] forholder sig til [j], forholder [u] sig til [w] og [y] sig til [ɥ]. Ved bestemmelsen af vokal eller konsonant må man ikke lade sig vildlede af skriftsproget: i fransk *pied* skrives en vokal [i], men i virkeligheden udtales [j]; omvendt skrives dansk *hævne, rævne, rav, lov* med [v], skönt alle her udtaler en *u*-agtig vokal (i norsk bruges i dette og lignende tilfælde konsonant).

ANDET KAPITEL.

KONSONANTERNE.

21. En konsonant kan kort defineres som en ved delvis eller fuldstændig forsnævring i mundhulen fremkaldt modifikation af den stemte eller stemmeløse luftström.

22. For nærmere at bestemme konsonanten, må man undersøge dels artikulationsmåden, d. v. s. den måde på hvilken hindringen dannes, dels artikulationsstedet, d. v. s. det sted, hvor hindringen dannes: [t] og [s] har således artikulationssted fælles, de dannes begge mellem tungespids og overtænder, men artikulationsmåden er forskellig; omvendt har [p] og [k] samme artikulationsmåde, men forskelligt artikulationssted. Nærmere redegørelse for disse to momenter findes i det følgende; jævnf. også den nedenfor meddelte skematiske oversigt.

A. Artikulationsmåde.

23. Den hindring for luftens fri udströmning, der fremkalder mundlyden og derved danner konsonanten,

kan som alt omtalt (§ 18) være af en dobbelt art: munddelene kan enten danne et fuldstændigt lukke (*occlusion, fermeture complète*), hvorved der en kort tid helt spærres for luftstrømmen, eller de kan danne et ufuldstændigt lukke (*fermeture incomplète*), en stærk indsnævring, hvorved luftens udstrømning ikke afbrydes, men vanskeliggøres. De konsonanter, der herved fremkommer, kaldes henholdsvis **lukkede** og **åbne**.

I. Lukkede konsonanter.

24. Lukkede konsonanter er [p, b, t, d, k, g]. Det ejendommelige ved deres dannelse er, at luftstrømmen pludselig afbrydes ved, at der et eller andet sted i mundrøret danner sig et fuldstændigt »lukke« (*Verschluss*) imellem to munddele; heraf benævnelsen **lukke-lyd** eller **klusiler** (*Verschlusslaute*; eng. *stops*). Når det omtalte lukke sprænges, så at luften atter frit kan fortsætte sin vej, høres ligesom et svagt knald, en explosion, hvorfra benævnelserne **sprænglyd** eller **explosivlyd** (*consonnes explosives*; *Explosivlaute, Schlaggeräusche, Klapper, Klapplaute*).

25. Klusilerne består egentlig af tre momenter: tillukningen eller plosionen (*le contact*), lukket (*l'arrêt*), sprængningen eller explosionen (*la rupture du contact*). Selve konsonantstillingen (»lukket«) er altid stum; herfra den gamle latinske benævnelse af disse lyd som *mutæ* (*consonnes muettes*). De to andre momenter af klusilen er snart hørlige snart ikke hørlige; i en stavelse som *pa* høres kun sprængningen men ikke tillukningen; i *apa, ata, aka* kan begge momenter høres, skönt tillukningen altid i akustisk henseende er lidet fremtrædende.

26. Da selve klusilen er stum, kan den ikke forlænges, uden at der fremkommer en kendelig pause. I almindeligt talesprog artikuleres derfor klusilerne altid

ARTIKULATIONS- STED:		LÆBE		TUNGE			LÆBE OG TUNGE			
		mod		mod			mod			
		læbe	tænder	tænder	for- gane	midt- gane	bag- gane	læbe og midt- gane	læbe og bag- gane	
Lukkelyd (Klusiler)	stemt	b		d			g			
	ustemt	p		t			k			
Åbne lyd (continuæ)	Nasaler	stemt	m		n		ñ	ŋ		
		ustemt	m'		n'		ñ'	ŋ'		
	Spiranter	stemt		v	z	ž	j		y	w
		ustemt		f	s	š	j'		y'	w'
	Vibranter	stemt			R			r		
		ustemt			R'			r'		
	Lateraler	stemt			l					
		ustemt			l'					
	ARTIKULATIONS- MÅDE:		Bilabialer	Dentilabialer	Dentaler	Præpalataler	Palataler	Velarer	Bilabio- palataler	Bilabio- velarer
			Læbelyd		Tungelyd			Læbe- og tungelyd		

forholdsvis kort og hurtigt; der kan vel være grader i denne korthed, men de forlænges ikke som de åbne lyd. På grund heraf benævnes de også **øjeblikkslyde** (*consonnes instantanées; Momentanlaute; eng. momentaneous*).

27. Man må ikke forvexle de franske rene klusiler med de tilsvarende danske aspirerede lyd (*tenues aspiratæ*). På fransk går man umiddelbart fra konsonanten over til vokalen; i forbindelserne *pa, ta, ka* følger vokalen øjeblikkelig efter *p, t, k*; d. v. s. samtidigt med at »lukket« sprænges, tillukkes stemmeridsen, hvorved stemmelyden strax indtræder; på dansk opstår der derimod en overgangslid, en glidelyd (eng. *glide*), idet stemmeridsens tillukning først indtræder lidt efter sprængningen, og der høres derfor mellem *p, t, k* og den efterfølgende vokal en stemmeløs glidelyd, et pust, der henholdsvis kan få karakter af *f* (bilabialt), *s, h*; for nemheds skyld kan man betegne de danske klusiler blot som *p^h, t^h, k^h*. Man indøve omhyggeligt forskellen mellem den franske udtale af forlyden i *poste, peine, père, pire, tort, tante, tigre, tirer, corps, camp, car, cœur, qui*, osv. med den danske udtale af tilsvarende ord, som *post, penne, pære, piger, tår, tante, tiger, tirre, kår, kamp, kar, kør, kid*, osv. I vulgært københavnsk er aspirationen særlig stærk ved *t*; *ta'* (o: tag, imp. af tage) lyder undertiden næsten *tsa*. Denne artikulering må naturligvis undgås i fransk; man øve sig på følgende sætninger: *Ton thé t'a-t-il ôté ta toux* [tõtetatiotetatu]. *Le riz tenta le rat, le rat tenté tâta le riz, tantôt le riz tenta le rat, tantôt le rat tâta le riz*.

Anm. Da *p, t, k* i fransk udtale ikke er aspirerede lyd, er et uøvet øre tilbøjelig til at identificere dem med de ligeledes uaspirerede og stemmeløse danske lyd *b, d, g*; det er en almindelig antagelse, at man for at udtale *le thé* korrekt blot skal sætte dansk lukket *d*

istedetfor fransk *t*; dette er imidlertid urigtigt, de franske lyd artikuleres med langt stærkere muskelspænding end de danske.

28. Man vogte sig også for at forvexle de franske stemte klusiler [b, d, g] med de danske lyd *b, d, g*, der er ustemte; da stemmeridsen er lukket, når man påbegynder artikulationen af fransk [b, d, g], vil man kunne høre stemmelyden en ganske kort tid, sålænge næmlig der kan strømme luft ind i den afstængte mundhule; når denne er fyldt, og luftstrømmen altså må stanse, ophører naturligvis stemmelyden, og konsonanten bliver »stum«; man prøve med grupperne *ab, ad, ag*. På dansk kan man undertiden høre stemt [b] i de onomatopoietiske udråb *bæ, bö, bu*, hvormed man for børn efterligner fårets og koens stemme.

Som praktisk middel til at lære sig den rette udtale af fr. [b, d, g] kan man benytte den udvej at artikulere foran disse konsonanter den tilsvarende nasallyd; man udtale altså meget hurtigt *m* foran *b* (*mbeau = beau*), *n* foran *d* (*ndos = dos*) og *ŋ* foran *g* (*ŋgant = gant*). Dette er naturligvis kun en foreløbig udvej, da der fysiologisk, om end ikke akustisk, er stor forskel på forbindelsen *mb* og stemt [b]. Man indøve omhyggeligt forskellen mellem udtalen af forlyden i fransk *beau, blanc, bravo, danse, dort, dette, droit, gant, garde, glace, grain* med den tilsvarende lyd i dansk *bo, blank, bravo, dans, dåre, det, drot, ganske, garde, glas, grøn*. Til indøvelsen af stemte [d] og [g] kan følgende sætninger benyttes: *Didon dina, dit-on, des os d'un dos dodu d'un dodu dindon* [didōdinaditō dezodōdodōdydōdōdydædō]. *Gros gras grain d'orge, quand te dégrogragraindorgeriseras-tu* [grogragrædō:rž kâtdegrogragrædōržrizraty].

II. Åbne konsonanter.

29. Det ejendommelige ved de åbne konsonanters artikulation, i modsætning til de lukkede, er, at der ikke dannes noget fuldstændigt »lukke« i mundrøret, men kun en **indsnævring** (*rétrécissement*); der afspærres således ikke fuldstændigt for luftstrømmen. På den anden side må indsnævringen dog være så stærk, at der derved opstår en særlig lyd. Da alle de åbne konsonanter, i modsætning til de lukkede, kan forlænges, uden at der indtræder en pause, benyttes endnu meget almindeligt den gamle latinske betegnelse *continuae* (*consonnes continues*; eng. *continuous*; t. *continuirliche Laute, Dauerlaute*).

De åbne konsonanter kan deles i tre grupper: spiranter, vibranter og lateraler.

30. Spiranter karakteriseres ved, at der et eller andet sted i mundrøret dannes en så stærk indsnævring (t. *Enge*), at luftstrømmen ikke kan slippe igennem, uden at fremkalde en lydelig friktion eller gnidning; heraf benævnelser **frikativlyd** eller **gnidelyd** (lat. *fricativæ*; *consonnes fricatives*; *Reibelaute, Engelaute, Schleifer*). Spiranter er [v, f, z, s, ž, š, j, j', ʏ, ʏ', w, w'].

31. Vibranter karakteriseres ved, at et eller andet elastisk organ (drøvel, læber, tunge) sættes i så stærke svingninger, at passagen for luftstrømmen afvexlende er lukket og åben, hvorved der altså i virkeligheden fremkommer en hel række klusiler og åbne lyd. Vibranterne består således ikke af en enkelt lyd, men af en mængde »afbrudte« lyd. Da imidlertid tillukningerne og sprængningerne følger overordentligt hurtigt efter hinanden, opfattes den sammenhængende række af hurtigt afbrudte lyd væsentlig som en enkelt lang åben lyd. Foruden vibrant bruges også benævnelser **snurrelyd**

eller **tremulant** (*vibrante, trémulante*; t. Zitterlaut; eng. *trill, vibrant*).

Af vibranter benyttes i fransk [r] og [R], der dannes ved svingninger henholdsvis af drøvel og tungespids; nogen læbevibrant kendes derimod ikke. En sådan lyd forekommer overhovedet næppe nogetsteds i artikuleret tale; den er dog let at danne, både stemt og ustemt, og bruges almindeligt af vore kuske som tegn til hesten, at den skal stanse, *brrr!*

32. Lateraler eller sidelyd (lat. *marginales*) karakteriseres ved, at passagen for luftstrømmen er lukket i midten, hvor tungespidsen stænger, men derimod åben til siderne, så at luften frit kan strømme ud over begge tungens sideflader. Af lateraler findes i fransk kun [l].

33. De hidtil omtalte konsonantlyd er alle orale (smlg. § 15); flere af dem kan dog også let frembringes med sænket ganesejl, altså med næselyd; man prøve f. ex. på at nasalere *v* eller *j*. Det er dog forholdsvis sjældent, at de åbne konsonanter artikuleres på denne måde (smlg. § 136); den lukkede konsonantstilling [b, d] er derimod jævnlig ledsaget af næseresonans, og de derved fremkomne lyd kaldes nasaler.

34. Nasaler (eller næsekonsonanter) er [m] og [n]. De karakteriseres ved, at der et bestemt sted i munden danner sig et fuldstændigt lukke ligesom ved klusilerne; men samtidigt med at munden er lukket, er ganesejlet sænket, så at luftstrømmen kan passere frit ud igennem næsen. Disse nasaler svare altså ikke helt til det almindelige begreb om konsonanter (se § 18), da jo luften kan strømme frit ud, idet der ingen hindring dannes i næsehulen; men mangel på indsnævring af næsehulen opvejes ved afstængning af mundkanalen. I virkeligheden frembyder de således en mærkelig

blanding af åben og lukket artikulation, men må dog nødvendigvis i det her anvendte system opstilles som »åbne« lyd. Om overgange mellem [b] og [d] og de tilsvarende nasaler [m] og [n] se § 136.

B. Artikulationssted.

35. Efter at have undersøgt konsonanterne med hensyn til, hvorledes den lyddannende hindring er beskaffen, altså artikulationsmåden, står endnu tilbage at undersøge, hvor i mundrøret og imellem hvilke munddele hindringen dannes, altså **artikulationsstedet**. Ved siden af artsinddelingen får vi således en topografisk inddeling.

36. Hindringen kan dannes mellem

1) Læbe og læbe som ved [b, p, m]; disse er altså rene læbelyd (bilabialer).

2) Underlæbe og overtænder som ved [f, v]: læbetandlyd (dentilabialer).

3) Tungespids og overtænder som ved [t, d, s]: tungespidslyd (dentaler).

4) Fortungen og den forreste del af den hårde gane, som ved [š, ž]: fortungelyd, forganelyd (præpalataler).

5) Tungeryg og den hårde gane som ved [j og ñ]: midttungelyd, ganelyd (palataler).

6) Tungeryg og den bløde gane som ved [k, g, r]: bagtungelyd, drøvellyd (velarer, uvularer).

Endvidere kan enkelte af disse stillinger kombineres, således 1) og 5) eller 1) og 6), hvorved hindringen altså dannes på en gang mellem

7) Begge læberne og tungeryggen og den hårde gane som ved [ɣ]: læbe- og midttungelyd (bilabio-palataler).

8. Begge læberne og tungeryg og den bløde gane som ved [w]: læbe- og bagtungelyd (bilabio-velarer).

I. LÆBELYD.

1. Bilabiale konsonanter.

37. Bilabiale konsonanter (labiolabialer) dannes mellem overlæbe og underlæbe. De forekommer i fransk dels som klusiler, dels som nasaler; om de bilabiale spiranter se §§ 57—60.

38. **Bilabiale klusiler** (lukkede læbelyd) er det stemte [b] og det tilsvarende ustemte [p] (smlg. nærmere § 27—28)

Eksempler med [b]: [bo] (*beau, beaux, baux*), [bō] (*bon*), [bɔ:r] (*bord*), [bæ̃] (*bain*), [abe] (*abbé*), [tō:b] (*tombe*), [rɔb] (*robe*).

Eksempler med [p]: [po] (*pot, peau*), [pō] (*pont*), [pɔ:r] (*port*), [pæ̃] (*pain, peint*), [frape] (*frapper*), [trō:p] (*trompe*), [trup] (*troupe*).

39. **Bilabiale nasaler** er det stemte [m] og det tilsvarende ustemte [m']; den stemte form er den hyppigst brugte. Den ustemte forekommer kun i umiddelbar forbindelse med ustemte konsonanter, især i udlyd; findes på dansk i ord som *halm, kvalm*.

Eksempler med [m]: [mæ] (*mais*), [mo] (*mot, maux*), [nɔme] (*nommer*), [æ:m] (*aiment*), [ɔm] (*homme*), [rame] (*ramer*). Forlænget [m] findes i [grammæ:r*] (*grammaire*), [immā:s] (*immense*), [immɔral] (*immoral*), [æmma] (*Emma*), osv.

* Af praktiske hensyn betegnes forlænget *m* ved [mm]; således også ved de øvrige konsonanter: fordobling betyder blot længde, ikke derimod, at konsonanten udtales dobbelt.

Exempler med stemmeløst [m']: [koʃm'a:r] (*cauchemar*), [fosm'ã] (*faussement*). I disse ord er dog kun begyndelsen af lyden stemmeløs; et helt igennem stemmeløst [m'] forekommer foruden i interjektionen *ehem* eller *hem hem*, der udtales [mm'm], kun i forlyd eller udlyd: [m'sjø] (*monsieur*), [asm'] (*asthme*), [prism'] (*prisme*), [rymatism'] (*rhumatisme*), [ãtuzjasm'] (*enthousiasme*). Rent [m'] i udlyd er kun lidet hørligt og forsvinder næsten helt i daglig tale, som følgende anekdote viser: On demandait à une dame comment elle se portait. — Oh, répondit-elle, je souffre beaucoup d'un rhumatisme. — En ce cas-là, madame, lui dit-on, faites beaucoup d'exercisme.

Anm. Man ser let, at det stemmeløse *m* i *asthme* skyldes påvirkning fra den foregående stemmeløse lyd; her foreligger altså et tilfælde af progressiv assimilation (se § 131). En regressiv assimilation, hvorved [s] vilde blive [z], er naturligvis også mulig og synes tidligere at have fundet sted; således siger akademiet i 6. udg. af sin ordbog (1835): »On prononce *azme*, *azmatique*«. En tilsvarende udtale er endnu almindelig i Sveits og Belgien, hvor man siger *héroïzme*, *christianizme*, osv.; at en sådan udtale heller ikke er ukendt i selve Frankrig fremgår af Passy's iagttagelse (*Changements phonétiques*, § 374): »En français, bien des gens disent [prizm], [rymatizm], au lieu de [prism'], [rymatism'], par réaction contre la chute du [m'] dans le parler vulgaire«.

2. Dentilabiale konsonanter.

40. Dentilabiale konsonanter dannes mellem over-tænder og underlæbe; de forekommer kun som spiranter.

41. Dentilabiale spiranter (åbne læbetandlyd) er stemt [v] og ustemt [f]; de artikuleres som i dansk.

Exempler med [v]: [vø] (*veau*, *veaux*, *vaut*), [vø] (*veut*), [vã] (*vent*, *vend*, *van*), [vã] (*vain*, *vint*, *vingt*), [avõ] (*avons*), [lave] (*laver*), [vö:v] (*veuve*).

Exempler med [f]: [fo] (*faut*, *faux*), [fø] (*feu*), [fã] (*faim*, *fin*, *feint*), [afõ] (*à fond*), [lafe] (*la fée*), [kafe]

(*café*), [vöf] (*veuf*). Endvidere ved assimilation (§ 134) i ord som [saftje] (*savetier*), [wazifte] (*oisiveté*).

II. TUNGELYD.

3. Dentale konsonanter.

42. Dentale (dentilinguale, linguodentale) konsonanter dannes mellem overtænder og tungespids. De er talrigt repræsenterede i fransk og kan dannes på fem forskellige måder som klusiler, nasaler, spiranter, vibranter og lateraler.

43. **Dentale klusiler** (lukkede tandlyd) er stemt [d] og ustemt [t]; om deres artikulation se § 27—28.

Eksempler med [d]: [de] (*dé*), [du] (*doux*), [dut] (*doute*), [dɔ:r] (*dort*), [di:r] (*dire*), [dã] (*dent*), [sede] (*céder*), [æde] (*aider*), [ɔdö:r] (*odeur*), [tard] (*tarde, tarent*).

Eksempler med [t]: [te] (*thé*), [tu] (*tout, toux*), [tut] (*toute*), [tɔ:r] (*tort*), [ti:r] (*tire*), [tã] (*temps*), [ete] (*été*), [ɔtö:r] (*auteur*), [tart] (*tarte*).

44. **Dentale nasaler** er stemt [n] og ustemt [n']. Den stemte form er den hyppigst brugte, den ustemte er opstået ved assimilation (§ 134) og forekommer kun i umiddelbar forbindelse med ustemte konsonanter.

Eksempler med [n]: [nu] (*nous*), [nø] (*nœud*), [ano] (*anneau*), [æ:ne] (*ainé*), [yn] (*une*), [o:n] (*aune*). Forlænget [n] forekommer i [inne] (*inné*), [annal] (*Annales*), [anna] (*Anna*).

Eksempler med ustemt [n']: [šn'i] (*chenil*), [kn'ut] (*knout*), [an'tõ] (*hanneton*). Dette [n'] er dog i almindelighed ikke stemmeløst helt igennem; i de anførte eksempler er henholdsvis slutningen og begyndelsen af lyden stemt.

Ustemt [n'] bruges i dansk i ord som *knap*, *knage*, *kno*, *havn*, *lögn*, *favn*, altså efter *k* og i udlyd efter stødtone.

45. Dentale spiranter er stemt [z] og ustemt [s]. Denne sidste lyd artikuleres som på dansk; [z] findes derimod ikke i dansk rigsmål, den forekommer hos os kun i en enkelt dialekt, bornholmsk, i ord som *frysa*, *påsa*, *gås*, osv.; det er samme lyd som man hører i nordtysk *sagen*, *sie*, *suchen*, osv. eller eng. *zeal*, *seize*, *disease*, osv.

Eksempler med [z]: [zæ:l] (*zèle*), [zæ:k] (*zinc*), [ra:ze] (*raser*), [dø:zã] (*deux ans*), [nuzavõ] (*nous avons*), [pwazõ] (*poison*), [ry:z] (*ruse*), [ro:z] (*rose*), [bæ:ze] (*baiser*), [kuzæ] (*cousin*), [dezæ:r] (*désert*), [py'izã] (*puisant*).

Eksempler med [s]: [sæl] (*sel*), [sæ:k] (*cinq*), [ase] (*assez*), [døsã] (*deux cents*), [nusavõ] (*nous savons*), [pwasõ] (*poisson*), [rys] (*russe*), [røs] (*rosse*), [bæse] (*baiser*), [kusæ] (*coussin*), [desæ:r] (*dessert*), [py'isã] (*puissant*).

Følgende sætninger kan tjene som tungegymnastik ved indøvelsen af [s]: *Holà, Monsieur Sanssouci! Combien ces six cent six saucisses-ci? — Six cent six sous, ces six cent six saucisses-ci. — Six cent six sous, ces six cent six saucisses-ci, monsieur Sanssouci, c'est trop.* Man indøve også *poisson sans boisson est poison*.

46. Dentale vibranter er stemt [R] og det tilsvarende [R']. Tungespids-R er i vore dage i dannet parisersprog blevet fortrængt af det uvulære [r] (§ 56); man siger altså ikke mere [RwA], men [rWA]. Det bruges dog endnu meget almindeligt på scenen, særligt i patetisk foredrag, og benyttes altid i sang. Udenfor Paris bruges det endnu i den største del af Frankrig. På Molière's tid forekom det også i almindelig pariserudtale, hvad der noksom fremgår af *Le bourgeois gentilhomme* (II, 4), hvor hr. Jourdain's lærer siger: »L'r se forme en portant le bout de la langue jusqu'au haut du palais, de sorte qu'étant frôlée par l'air qui sort avec force, elle

lui cède et revient toujours au même endroit faisant une manière de tremblement».

I dansk anvendes [R] kun i Jylland og enkelte egne af Sælland; i forbindelse med *t* bruger kuske tunge-spids-R som tegn til hesten, at den skal stanse [tRRR].

47. Dentale lateraler er stemt [l] og det tilsvarende ustemte [l']; den ustemte form skyldes assimilation og bruges kun i umiddelbar forbindelse med en ustemt konsonant. I dansk høres stemmeløst [l] i ord som *plage, klage, klog, slag, flag*, og efter stødtone i ord som *avl, pjalt, salt*.

Eksempler med [l]: [lö:r] (*l'heure, leur*), [ala] (*alla*), [nyl] (*nul*), [blø] (*bleu*), [glas] (*glace*), [vlā] (*vlan*).

Eksempler med ustemt [l']: [pl'y] (*plus*), [kl'æ:r] (*clair*), [pöpl'] (*peuple*), [opstakl'] (*obstacle*), [sikl'] (*cycle*).

Dette [l'] er dog ikke stemmeløst helt igennem. Forholdet er som ved [m'] og [n']. I udlyd har [l] tilbøjelighed til at blive [l'] uden hensyn til den foregående konsonant. Man siger altså: [sæ:gl'] (*seigle*), [mö:bl'] (*meuble*), [ci:bl'] (*cible*) aldeles ligesom [pöpl'] (*peuple*); i mere vulgært sprog forsvinder dette [l] fuldstændigt især foran konsonant eller pause, og man får da former som: *Une tab(le) d'acajou. Il m'est impossib(le) de revenir demain. As-tu lu l'artic(le) du Petit Journal? Je ne sais pas quand mon onc(le) reviendra. Forstumningen vil dog ikke indtræde i forbindelser som: Une table à manger. La noble France. Un siècle ou deux. Seigle ou froment.*

Anm. I daglig tale forstummer [l] i *il* (foran konsonant og pause), *ils, elle, elles, celui, cela, quelque*. Altså: *quand il viendra* > [kãtiv-jædra], *le fera-t-il* > [lœfrati] (men *il avait* > [ilavæ]); *ils sont arrivés* > [isõtarive], *elles sont finies* > [æsofini], *elles ont fini par . . .* > [æzofinipar], *un bon livre comme celui de ton frère* > [õbõli:vrækomsyidtõfræ:r], *cela* > [sa], *par quelque parole imprudente* > [parkæk-parolæprydã:t], *quelque chose* > [kækšo:z].

4. Præpalatale konsonanter.

48. Præpalatale konsonanter dannes mellem tunge-spids og den forreste del af ganen; de forekommer i fransk kun som spiranter.

49. **Præpalatale spiranter** er stemt [ʒ] og ustemt [ʃ]. Ved disse lyds dannelse er den forreste del af tungen hævet mod gummerne, og samtidig synes der i tungen at være en slags fordybning eller rende, hvilket frembringer en ejendommelig sammensat hul hvislelyd (fr. *son chuintant*). En nærmere angivelse af disse lyds artikulation er vanskelig at give; [ʃ] er omtrent den samme lyd som tysk *sch* i *Schade*, og en nogenlunde tilsvarende lyd kan høres i dansk *sjæl*, *sjover*.

Exempler med [ʒ]: [ʒe] (*j'ai*), [ʒɑ̃] (*Jean*), [deʒa] (*déjà*), [ʒu] (*joue*), [a:ʒ] (*âge*), [ti:ʒ] (*tige*).

Exempler med [ʃ]: [ʃe] (*chez*), [ʃɑ̃] (*champ*), [deʃa] (*des chats*), [ʃu] (*chou*), [aʃ] (*ache*), [niʃ] (*niche*).

5. Palatale konsonanter.

50. Palatale (nøjagtigere mediopalatale) konsonanter dannes mellem tungeryg og den hårde gane. De forekommer dels som spiranter, dels som nasaler.

51. **Palatale spiranter** er stemt [j] og det tilsvarende ustemte [j̥]; denne sidste form forekommer kun i forbindelse med en stemmeløs konsonant. Artikulationen er som på dansk.

Exempler med stemt [j]: [jæ:r] (*hier*), [jø:z] (*yeuse*), [ljɑ̃] (*lien*), [ajöl] (*aieul*), [brije] (*briller*), [ʒwajø] (*joyeux*), [bjæ:r] (*bière*), [mjø] (*mieux*), [bjɑ̃] (*bien*), [mjɑ̃] (*mien*), [ɑ̃djɑ̃] (*indien*), [fi:j] (*fille*), [pɑ:j] (*paille*), [meda:j] (*médaille*).

Eksempler med ustemt [j]: [pj'æ:r] (*pierre*), [pj'e] (*pied*), [tj'æ̃] (*tiens*), [šj'æ̃] (*chien*), [pj'ø] (*pieu*), [föj'te] (*feuilleter*), [abij'twa] (*habille-toi*).

Hyppigt udtales udlydende [j] med en så slap artikulation, at den konsonantiske mundlyd omtrent bortfalder; [j] går altså over til et kort og hurtigt [i]: [sɔlæ:] bliver [sɔlæ:i], og vi får således diftongiske forbindelser.

52. Flere af de anførte eksempler viser, at [j] er trådt i stedet for et oprindeligt »l mouillée« (samme lyd som ital. *gl* i *egli*, spansk *ll* i *calle*). Denne *l*-lyd der er fuldstændigt forsvundet af rigssproget, eksisterer nu kun i forskellige franske dialekter. Littré, som er meget konservativ i alle udtalesspørgsmål, bekæmper i sin ordbog den nyere afslebne udtale af det mouillerede *l*; han indprænter stadigt, at »ll double, quand elle est précédée d'un *i*, se prononce mouillée, comme dans *paille*, *bouteille*, *fil* etc.; il faut se garder de confondre cette prononciation, comme font plusieurs, avec celle de l'y grec, et de dire *pa-ye*, *boute-ye*, *fi-ye*« etc. Naturligvis har disse advarsler ikke formået at stanse lydudviklingen; men nogen tilsvarende udvikling i skriftsproget er endnu ikke fulgt efter, og det vil sikkert vare længe, inden man vover at skrive *y* eller *i* for *ll* (*l*). Mærkeligt nok har dog Littré trods sin aversion for *j*-udtalen ingen betænkeligheder ved at skrive *coïon* (= *couillon*).

53. Palatale nasaler er det stemte [ɲ] og det sjældent forekommende ustemte [ɲ']. Dette [ɲ], der benævnes »n mouillée«, er, således som det i almindelighed artikuleres, ikke nogen sammensat lyd, ikke [n + j], men en enkelt lyd, hvilket allerede Littré har bemærket, idet han siger: »Bien qu'il soit figuré par deux carac-

tères, c'est pourtant une articulation simple et qui pourrait être représentée par un seul caractère».

Exempler med [ɲ]: [año] (*agneau*), [ɔɲɔ] (*oignon*), [ræɲe] (*régner*), [viɲ] (*vigne*), [ʃãpaɲ] (*champagne*). Stemmeløst [ɲ'] forekommer i en forbindelse som [ãsæɲ'ty] (*enseignes-tu*).

Initialt forekommer [ɲ] aldrig i rigssproget, men vel i forskellige argot-ord, for eksempel [ɲaf] (*gnaf* = savetier), [ɲol] (*gnolle* = vaurien, taloche), [ɲɔɲɔt] (*gnognotte* = pas grand'chose), [ɲãɲã] (*gnangnan* = mou).

Anm. 1. Dette [ɲ] forekommer ogsaa undertiden med mundåbning. Herom skriver P. Passy (*Les sons du français*, § 181) følgende: »A la place de [ɲ], quelques personnes, ne fermant pas complètement le passage de l'air dans la bouche, tout en laissant ouvert le passage du nez prononcent un [j] nasalisé qu'on peut représenter par [j̃]: [ræj̃e] (*régner*), [sĩje] (*signer*). A la station de Batignolles, près Paris, on entend souvent crier: [batij̃öl].«

Anm. 2. Enkelte mennesker udtaler afvigende rent [n + j] i stedet for [ɲ] og gör således ikke forskel på den sidste stavelse i ord som *régner* og *panier*. Omvendt smelter undertiden oprindeligt [n + j] sammen til [ɲ] i mere folkelig udtale; således bliver *il n'y a* = [ɲa], en form, der er bekendt i litteraturen fra Béranger's omkvæd: »Gn'a plus d'argent dans c'gueux d'Paris«.

6. Velare konsonanter.

54. Velare konsonanter dannes dels som klusiler, dels som vibranter.

55. **Velare klusiler** er det stemte [g] og det tilsvarende ustemte [k]. Bægge disse lyd kan dannes mer eller mindre langt tilbage i munden; artikulationsstedet afhænger af den følgende vokal; i forbindelserne [ge], [gi], [ke], [ki] dannes [g] og [k] længere fremme i munden end i forbindelserne [go], [gu], [ko], [ku]. I akustisk henseende er der dog ingen væsentlig forskel på disse g'er og k'er (smlg. nærmere § 130).

Exempler med [g]: [gi] (*gui*), [ge] (*gué*), [ga:r] (*gare*), [ga:ž] (*gage*), [gu] (*goût*), [gã] (*gant*), [ega:r] (*égard*), [rə-gã] (*regain*), [vag] (*vague*), [bag] (*bague*).

Exempler med [k]: [ki] (*qui*), [ke] (*quai*), [ka:r] (*car*), [ka:ž] (*cage*), [ku] (*coup*), [kã] (*camp*), [eka:r] (*écart*), rə-kã] (*requin*), [vak] (*vaque*), [bak] (*bac*).

An m. I lydforbindelsen [k + s + kons.] forstummer hyppigt [k] i usoigneret daglig tale, og man får former som: *esprimer, espression, esplication, excuse, estrême, esclure, esprès, prendre l'espress* osv. Dupont-Vernon siger om denne udtale, at den er »d'une vulgarité révoltante«; den er, trods dette anatema, ret almindelig. (En parallel findes i vulgærlatin, hvor *xt* > *st*, idet man sagde: *dester, sestus, justa, estra*, osv.) Undertiden har udviklingen været en anden, idet konsonantgruppen er bleven brudt af en vokal, altså *exprès* > *exepres* (smlg. *Saint-Pétersbourg, Wursebourg*, osv.).

56. Velare vibranter er det stemte [r] og det tilsvarende ustemte [r']. Som tidligere omtalt (§ 31) dannes denne lyd ved, at drøvelen sættes i hurtige svingninger; dette [r] benævnes derfor det uvulære *r* (drövel-*r*) i modsætning til det ovenfor (§ 46) omtalte tungespids-*R*. Det uvulære [r] er nu det almindelige i Paris, og det synes at brede sig mere og mere på tungespids-*R*'ets bekostning; det bruges således i dannet samtalesprog i de fleste større provinsbyer nord for Loire. Det artikuleres med bestemtere vibrering end i dansk *fare, ræd*; stemmeløst [r'] har vi i ord som *pris, pragt, fragt, tragt, træ*.

Exempler med stemt [r]: [ra] (*rat*), [ry] (*rue*), [vræ] (*vrai*), [brõ] (*brun*), [aræ] (*arrêt*), [arã] (*hareng*), [yrle] (*hurler*), [a:r] (*art*), [ö:r] (*heure*), [my:r] (*mûr*).

Exempler med stemmeløst [r']: [pr'e] (*pré*), [tr'õ] (*tronc*), [ar'k] (*arc*), [ar'tist] (*artiste*). Stemmeløsheden ved [r] forholder sig som ved [n', l', m'].

I udlyd har [r] ligesom [l] tilbøjelighed til at blive stemmeløst uden hensyn til den foregående konsonant; altså *membre* > [mã:br'], *plaindre* > [plã:dr'], *poudre* > [pu:dr'] ligesom *fiacre* > [fjakr'], *quatre* > [katr'], osv. I mindre soigneret tale forsvinder dette [r] fuldstændigt foran konsonant og pause: *autre chose* > [otšo:z], *notre maison* > [nøtmæzõ], *pauvre garçon* > [povgarsõ], *arbre fruitier* > [arbfryitje], *rendre service* > [rãtsærvis], *à l'ombre d'un mur* > [alõbdõmy:r], *maître d'hôtel* > [mæt-døtel], *après m'êtré rasé* > [apræmætraze], *on parle pour être compris* > [õparlpurætkõpri], *il y en a quatre* > [jãnakat], *dix huitres = dix huit*, osv.; foran vokal beholdes naturligvis [r], altså *votre armée* > [vøtrarme], *mon pauvre ami* > [mõpovrami].

Anm. I hurtig tale forstummer *r* i *sur* foran en konsonant, altså *sur le boulevard* > [sylbulva:r], og i *parce que* [paskø]. I gengivelse af vulgær udtale (f. ex. hos H. Monnier) skrives de to ord *sur* og *pasce que*.

III. LÆBE- OG TUNGELYD.

7. Bilabio-palatale konsonanter.

57. Bilabio-palatale konsonanter dannes ved en kombination af den bilabiale (§ 37) og den palatale (§ 50) konsonantstilling. Mundrøret indsnævres således to steder, dels mellem læberne, dels, ved en let hævnning af fortungen, mellem tungen og den hårde gane. De forekommer kun som spiranter.

58. Bilabio-palatale spiranter er det stemte [ɣ] og det ustemte [ɣ']; den ustemte form skyldes assimilation og bruges kun i forbindelse med ustemte konsonanter. Lyden [ɣ] forholder sig til [y] aldeles som [j] forholder sig til [i], og ligesom [j] artikuleres den under-

tiden så ubestemt, at den konsonantiske mundlyd næsten bortfalder, hvorved der altså fremkommer et hurtigt artikuleret [y]. Tungestillingen afhænger af den følgende vokal; i ordene [ny̥i] (*nuit*), [ny̥e] (*nuée*), [ny̥a:ž] (*nuage*) rykkes artikulationsstedet længere og længere tilbage.

Eksempler med [y̥]: [y̥il] (*huile*), [y̥it] (*huit*), [by̥i] (*buis*), [ly̥i] (*lui*).

Eksempler med [y̥']: [ty̥'e] (*tuer*), [py̥'i] (*puis*), [fy̥'i:r] (*fuir*).

8. Bilabio-velare konsonanter.

59. Bilabio-velare konsonanter dannes ved en kombination af den bilabiale (§ 37) og den velare (§ 55) tungestilling. Mundrøret indsnævres således to steder, dels mellem læberne, dels, ved en hævning af tungeroden, mellem tungen og den bløde gane. Tillige er læberne noget fremskudte og munden danner en ganske lille, rundagtig åbning. De forekommer kun som spiranter.

60. Bilabio-velare spiranter er det stemte [w] og det tilsvarende ustemte [w']; den ustemte form skyldes assimilation. Lyden [w] forholder sig til [u] som [j] til [i] og som [y̥] til [y]; den konsonantiske mundlyd er hyppigt lidet fremtrædende, og den kan derfor ofte defineres som et hurtigt dannet [u].

Eksempler med [w]: [wi] (*oui*), [wæst] (*ouest*), [wist] (*whist*), [bwa] (*bois*), [dwa] (*doit*), [lwæ̃] (*loin*), [žwa] (*joie*).

Eksempler med stemmeløst [w']: [kw'a] (*quoi*), [tw'a] (*toi*), [fw'æ̃] (*foin*), [ešw'e] (*échoeur*).

TREDJE KAPITEL.

VOKALERNE.

61. Vokalerne adskiller sig, som alt omtalt (§ 18), fra konsonanterne derved, at mundstillingen er fuldstændig åben; luften kan strømme frit ud, og der høres derfor hverken sprænglyd eller gnidelyd, da der hverken findes »lukke« eller særlig stærk indsnævring. Vokalerne kan enten være stemte eller ustemte. De stemte former er de normale, og man kan derfor definere en vokal som en modifikation af den rene stemmelyd uden tilsætning af nogen mundlyd.

62. Forskellen mellem vokalerne beror på resonansrummets størrelse og form; ligeså mange forskellige former resonansrummet kan antage, ligeså mange forskellige vokaler findes der, og ved hjælp af ganesejl, tunge, læber og kinder er vi istand til at forandre resonansrummet på overmåde mange måder.

63. Hvis ganesejlet er hævet og støttet fast imod svælgets bagvæg, således at luftstrømmen ikke kan passere næsehulen, men resonerer alene i mundhulen, fremkommer de såkaldte **mundvokaler**, de orale vokaler (*voyelles orales*), som for eksempel [i], [u]. Er ganesejlet derimod sænket således, at stemmelyden kan resonere samtidigt i mund og næsehule, fremkommer de såkaldte **næsevokaler**, de nasale vokaler (*voyelles nasales*) som [ã], [õ], [æ̃], [õ̃].

Anm. Man vogte sig vel for at forvekle vokaler som [ã] og [æ̃] med de lydforbindelser, vi skriver -ang og -æng (-eng) i ord som *bange*, *fange*, *længe*, *dreng*; [ã] og [æ̃] er rene vokaler, ved hvilke luften samtidigt strømmer ud gennem mund og næse, og som ikke efterfølges

af nogensomhelst konsonantisk mundlyd; *-ang* og *-æng* er derimod sammensatte lyd, forbindelser af en mundvokal (ved hvilken luften kun strømmer ud gennem munden) og en nasal konsonant (ved hvilken luften kun strømmer ud gennem næsen). Dette kan man næmt overbevise sig om ad praktisk vej. Hvis man klemmer næsen sammen med fingrene, når man artikulerer et [Ā], modificeres lyden, men afbrydes ikke. Hvis man derimod klemmer næsen sammen, når man artikulerer konsonanten i forbindelserne [a + n] eller [a + ŋ], afbrydes pludselig konsonanten, og man hører aldeles intet. Hvorfor?

64. Hvis læberne skydes stærkt frem, så at der danner sig en rundagtig åbning imellem dem, fremkommer de såkaldte **runde vokaler** (*voyelles arrondies*), som [y], [ø], [ö], [u], [o], [ɔ]; hvis åbningen mellem læberne derimod er neutral eller stærk spalteformet, dannes de såkaldte **urundede vokaler** (*voyelles normales* eller *désarrondies*), som [i], [e], [æ].

Anm. Forskellen mellem rundede og urundede vokaler iagttages let ved hjælp af et spejl. Læbernes rolle under lydannelsen ses også fortræffeligt af en række øjebliksfotografier, der er reproducerede i »Illustreret Tidende« 29de november 1891 (bind 33, s. 105), og som er tagne af en mand, i det øjeblik han udtaler sætningen *je vous aime*. Skematiske tegninger af læbeåbningens størrelse ved de forskellige vokaler findes i »Phonetische Studien« I, 24.

65. For tungens vedkommende er der to forskellige momenter at undersøge ved vokaldannelsen, dels hævningspunktets (artikulationsstedets) afstand fra ganen, dels dets beliggenhed fremme eller bag i munden.

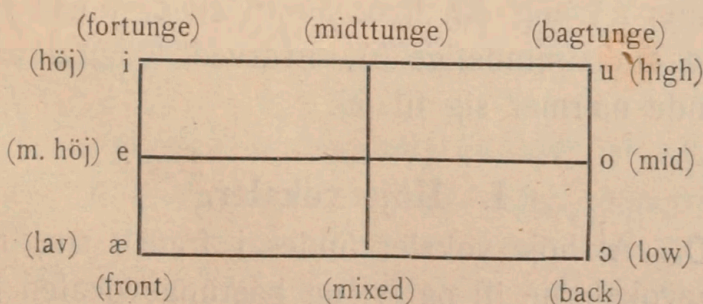
66. Ved vokalernes dannelse er tungen mere eller mindre fjærnet fra ganen, og der gives i virkeligheden en uendelig mængde højdestillinger (vertikale stillinger); mellem disse udvælges tre hovedstillinger. Tungen er dybest sænket ved vokaler som [A] og [ɔ], disse kaldes derfor **lave** vokaler (eng. *low vowels*). Den er hævet højest, er altså nærmest ved ganen under artikulationen af [i], [y], [u], som derfor kaldes **høje** vokaler

(*high vowels*). Endelig kan tungen indtage en mellemstilling som ved [e] og [o], disse benævnes derfor **mellemhøje vokaler** (*mid vowels*).

Anm. Man lægge vel mærke til, at udtrykkene »høj« og »lav« her ikke anvendes om vokalerens musikalske tonhøjde, men kun om tungsens højdestilling under artikulationen. Udtaler man således rækkerne [i — e — æ — a] og [u — o — ɔ — A] kan man meget let praktisk (med sin pegefing) overbevise sig om, at man fra en høj tungestilling gradvis går over til en lav tungestilling, eller med andre ord, at dannelsesstedets afstand fra ganen bliver større og større. Herpå beror den vertikale inddeling.

67. Ved den horizontale inddeling af vokalerne søger man at lokalisere dem, eftersom dannelsesstedet, d. v. s. tungsens hævningspunkt, findes i den forreste, den midterste eller den bageste del af munden. Der gives også her tre hovedstillinger, idet vokalerne kan dannes over den forreste del af tungen, som f. ex. [i], [e], [æ]; disse kaldes **fortungevokaler** (fr. *voyelles palatales*; eng. *front vowels*); over den bageste del af tungen, som f. ex. [u], [o], [ɔ]; disse kaldes **bagtungevokaler** (*voyelles vélaires*; *back vowels*). Endelig kan de også dannes over den midterste del af tungeryggen; de herved fremkomne vokaler, **midtungevokaler** (*voyelles mixtes*; *mixed vowels*), spiller ingen videre rolle i fransk (smlg. dog § 89).

68. De to inddelinger, den horizontale og den vertikale, kan anskueliggøres ved følgende figur:

Eller man kan opstille vokalerne efter følgende skema, hvorved tungens stilling endnu bedre antydes:

i — y	u
e — ø	o
æ — ö	ɔ
a	A

69. Ved kombination af den vertikale og den horizontale inddeling fremkommer der 9 forskellige tungestillinger, d. v. s. 9 forskellige vokaler. Disse kan alle dannes med normal læbestilling (urundede) eller med fremskudte læber (rundede); herved stiger vokalerne antal til 18. Disse vokaler kan endvidere frembringes på to forskellige måder, enten som »tynde« (eng. *narrow*; fr. *tendu*) eller som »brede« (*wide*; *relâché*), hvorved fås 36 vokaler, og dette antal kan yderligere forøges, når hensyn tages til kindernes og den blødes ganes virksomhed.

Man kan således rent teoretisk opstille et meget stort antal vokaler. Enkelte af de omtalte artikulationsstillinger benyttes dog sikkert meget sjældent, og for det franske sprogs vedkommende bortfalder såvel midtungevokaler, som urundede bagtungevokaler og desuden forskellen imellem »brede« og »tynde«; i fransk dannes alle vokalerne som »tynde« (*narrow*), idet luften stryger ud gennem en forholdsvis tynd åbning mellem tunge og gane. Man har altså ikke på fransk nogen vokal som *i* i eng. *bit*, hvor åbningen er noget bredere end ved det almindelige [i], hvorved lyden i akustisk henseende nærmer sig til [e].

I. Höje vokaler.

70. Af höje vokaler findes i fransk tre, nemlig fortungevokalerne [i] og [y] og bagtungevokalen [u]; de

dannes alle orale. Tilsvarende nasallyd forekommer ikke.

71. Vokalen [i] artikuleres uden læberunding, med fortungen stærkt nærmet til den hårde gane og tunge-

VOKALSKEMA

ARTIKULERENDE TUNGEDEL		FORTUNGE		MELLEM- TUNGE		BAGTUNGE	
		normal	rundet	normal	rundet	normal	rundet
Læbestilling							
Höje vokaler	oral	i	y				u
	nasal						
Mellemhöje vokaler	oral	e	ø		(ə)		o
	nasal						
Lave vokaler	oral	æ	ö		(ɔ)		ɔ
	nasal	ǣ	ō				ō
	oral	a				A	
	nasal					Ã	

spidsen støttet mod undertænderne; det er således en urundet høj fortungevokal (eng. *high-front*) og svarer ganske til dansk [i] i *vise, hvile, bide, lide*, osv. Den forekommer både kort og lang.

Exempler med kort [i]: [fini] (*fini*), [vit] (*vite*), [epi] (*épi*), [il] (*île*), [vil] (*ville*), [pynim] (*punîmes*), [lim] (*lime*), [azil] (*asile*), [žit] (*gîte*).

Exempler med langt [i]: [di:r] (*dire*), [pi:r] (*pire*), [li:r] (*lyre, lire*), [abi:m] (*abîme*), [fi:j] (*fille*).

Anm. Det ubetonede [i] i *qui* og *y* dannes undertiden konsonantisk i hurtig tale, altså *celui qui est en tête* > [syikjætâtæ:t], *ça y est* > [sajæ], *qui est là* > [kjæla]; ja det kan endogså fuldstændigt forsvinde, således at *qui est* > [kæ]. Béranger har vers som: »Moi qu'aime à dîner, Dieu merci« (Paillasse). »L'Palais Royal, qu'est not' patrie« (L'opinion de ces demoiselles). Ligeledes kan ubetonet [i] i enkelte andre ord bortfalde: *Il aurait dû filer* > [lørædyfile]; *il y a* > [ja], *il n'y a* > [ña] (smlg. § 53, anm. 2), osv. Former som *compositeur, trailler*, der nu er anerkendte i rigssproget, skriver sig fra en folkelig udtale af *compositeur, tirailler*.

72. Vokalen [y] artikuleres aldeles som [i] blot med tilføjelse af læberunding; det er således en rundet høj fortungevokal (*high-front-round*) eller en labio-palatal vokal. Den svarer ganske til dansk [y] i ord som *byde, lyde, lys*. Paa fransk forekommer den både kort og lang.

Exempler med kort [y]: [ny] (*nu*), [vy] (*vu*), [lyn] (*lune*), [fym] (*fûmes*).

Exempler med langt [y]: [ry:z] (*ruse*), [sy:r] (*sûr*), [py:r] (*pure*).

Anm. Vokalen [y] i pronominet *tu* forstummer undertiden i folkelig udtale: *tu as* > [ta], *tu l'as vu* > [tlavy], *tu as compris, toi* > [takõpri twa], osv.

73. Vokalen [u] artikuleres med stærk læberunding og ganske ringe mundåbning; tungeroden er kraftigt hævet mod den bløde gane. Det er således en rundet høj bagtungevokal (eng. *high-back-round*) og svarer ganske til dansk [u] i *ude, huse*; den forekommer både kort og lang.

Exempler med kort [u]: [mu] (*mou*), [ku] (*cou, coup*), [lu] (*loup*), [tus] (*tousse*), [skus] (*secousse*).

Exempler med langt [u]: [amu:r] (*amour*), [ʒu:r] (*jour*), [plu:z] (*pelouse*).

Anm. Artikuleret hurtigt foran en anden vokal bliver [u] undertiden [w], altså *où es-tu* > [wæty]; smlg. § 60.

II. Mellemhöje vokaler.

74. Af mellemhöje vokaler findes på fransk fortungevokalerne [e], [ø], [ə] og bagtungevokalen [o]; alle orale lyd. Tilsvarende nasallyd findes ikke.

75. Vokalen [e], der kaldes »*é fermé*«, artikuleres uden læberunding, med fortungen hævet mod den hårde gane dog mindre end ved [i], og tungespidsen kun svagt støttet mod undertænderne; det er således en urundet mellemhøj fortungevokal (eng. *mid-front*). Den forekommer aldrig i lukket stavelse og er aldrig lang; den svarer omtrent til dansk *e* i *fred*.

Exempler med [e]: [ete] (*été*), [prefere] (*préféré*), [deʒenere] (*dégénérer*), [pei] (*pays*).

76. Vokalen [ø] artikuleres omtr. som [e] med tilføjelse af læberunding og er altså en rundet mellemhøj fortungevokal (*mid-front-round*); [ø] forholder sig således til [e] som [y] til [i]; [ø] er et rundet [e], som [y] et rundet [i]. Fransk [ø] svarer til dansk *ø* (eller *y*) i *røde, føl, øl, lyst*; forekommer både kort og langt.

Exempler med kort [ø]: [fø] (*feu*), [vø] (*vœu*), [øø] (*heureux*), [dezø] (*des œufs*).

Exempler med langt [ø]: [krø:z] (*creuse*), [mø:z] (*Meuse*), [ørø:z] (*heureuse*), [nø:tr'] (*neutre*). I disse og lignende ord anvendes dog også et mere åbent [ø], næsten [ö].

77. Vokalen [ə] artikuleres omtrent som [ø] blot med lidt større mundåbning og lidt mindre læberunding. Den forekommer kun kort og er altid ubetonet.

Eksempler med [ə]: [krəvæt] (*crevette*), [brətæ] (*bre-telle*), [krəve] (*crever*), [grənu:j] (*grenouille*), [frədɔne] (*fredonner*), [frəlɔ̃] (*frelon*), [brəbi] (*brebis*), [dəɔ:r] (*dehors*), [rəose] (*rehausser*), [ãtrətni:r] (*entretenir*).

Anm. Når *le* [lə] betones, forandres udtalen til [lə] eller [lə]; altså *je le dis* > [ʒəldi], men *dis-le* > [dilə].

78. Vokalen [ə] anvendes desuden i mange tilfælde i talesproget, uden at skriftsproget antyder dens existens; særlig forekommer den som en slags »svarabhakti« i konsonantgrupper og efter udlydende konsonant. Eksempler: *les mœurs françaises* > [lemør-səfrãsæ:z], *l'arc de triomphe* > [larkədtriɔ̃:f], *le nerf de l'intrigue* > [lənærfədlæ̃trig], *grog* > [grɔgə], *nabab* > [nababə], *Max* > [maksə], osv.

79. I det moderne talesprog er [ə] forstummet i mangfoldige tilfælde, hvor skriftsproget endnu har bevaret det; man siger således [ʃodmã] (*chaudement*), [bɔnmã] (*bonnement*), [dɔnre] (*donnerai*), [braslæ] (*bracelet*), [ɔmlæt] (*ommelette*), [laplu:z] (*la pelouse*), [pælræ] (*pèlerin*), [syrtə] (*sûreté*), [ɔrvwa:r] (*au revoir*), [ʒvjæ] (*je viens*), [ʃo:z] (*chose*), [dɔn] (*donne*), [æsvræ] (*est-ce vrai*); [tuskə] (*tout ce que*), [vumpærmæte] (*vous me permettez*), [rydlapæ] (*rue de la Paix*), osv., osv., og der göres absolut ingen forskel mellem *tel* og *telle*, *lesquels* og *lesquelles*, *bal* og *balle*, *donné* og *donnée*, *senti* og *sentie*, osv. (smlg. § 101, anm. 2); anvendelsen af [ə] er iøvrigt i mange tilfælde fakultativ: jo langsommere og højtideligere man taler, desto mere bör man undgå at lade [ə] forstumme. Legouvé anfører (s. 180) som eksempel: »Dans les vers du Misanthrope que je vous citais:

Allez, je vous refuse! supprimez l'*e* intermédiaire, et dites comme les trois quarts des comédiens: Allez je vous *r'fuse!* L'effet est sec et dur! Mais appuyez fortement sur cet *e* prétendu muet, et le refus d'Alceste prend une grandeur presque tragique. Allez! je vous *refuse!*« Ved mange ord får man således dobbeltformer som f. ex. [səpãdã] og [spãdã], [parsəkə] og [parskə] eller [paskə], osv.

80. Bestemte regler for, når [ə] udtales og når ikke, kan næppe gives; dog kan man huske, at [ə] beholdes overalt, hvor dens bortfald vilde medføre hårde eller uudtalelige konsonantgrupper. Man siger således [sãpləmã] (*simplement*), [ispørtəbjã] (*il se porte bien*), [ʃarlədu:z] (*Charles douze*), [pørtəkle] (*porte-clefs*), [yn tristəplæ:t] (*une triste plainte*), osv.; smlg. § 55, anm.

Anm. Endvidere beholdes [ə] undertiden for tydelighedens skyld imellem to ensartede spiranter: *Ce sac est percé. Ne néglige rien. Le luxe insensé qu'ils étalent. Je joue au billard deux fois par semaine.* Herom siger Maurice Grammont (*Mémoires de la Société de Linguistique de Paris* VIII, 82): »Ce fait s'explique simplement; si je dis par exemple à quelqu'un: »J(e) joue au billard deux fois par semaine«, il pourra se demander si je lui dis que c'est moi qui joue au billard, ou si je lui conseille de jouer au billard. C'est donc uniquement le besoin de clarté qui amène [ə], et c'est ce qui nous explique que dans les mêmes conditions il n'apparaisse pas dans l'intérieur de la phrase: »Ce n'est pas c(e) sac-là que je voulais«, le commencement de la phrase nous indique suffisamment que la continue est double, même si nous l'entendons simple. De même au commencement de la phrase [ə] n'apparaîtra pas si cette phrase est une réponse immédiate à une question qui en détermine nettement la structure: »Qu'est-ce que tu faisais donc au café? — »J(e) jouais au billard«.

81. Vokalen [o], der kaldes »*o* fermé«, artikuleres med mindre læberunding og større mundåbning end [u], endvidere er tungen lidt mere fjærnet fra ganen, det er altså en rundet middelhøj fortunegevokal (*mid-back-round*) eller en labio-velar vokal. En tilsvarende

lyd findes i dansk i *rose, bonde, ost, ekko*. Forekommer både kort og lang.

Eksempler med kort [o]: [po] (*pot, peau*), [so] (*sot, saut, sceau, seau*), [bo] (*beau, beaux, baux*).

Eksempler med langt [o]: [šo:z] (*chose*), [ko:z] (*cause*), [ko:t] (*côte*), [rwaʝo:m] (*royaume*), [no:tr] (*nôtre*).

Nogen tilsvarende urundet lyd findes ikke i fransk.

III. Lave vokaler.

82. Af lave vokaler findes fortungevokalerne [æ] og [ö] og de tilsvarende nasallyd [ã] og [õ]. Bagtungevokalen [ɔ] og den tilsvarende nasallyd [õ̃], endvidere [a] og [A] med den tilsvarende nasallyd [ã̃].

83. Vokalen [æ] eller, som den kaldes, »*e ouvert*«, artikuleres uden læberunding og med fortungen endnu mere fjærnet fra den hårde gane end ved [e]. Det er således en urundet lav fortungevokal (*low-front*), der omtrent svarer til dansk *æ* i *sætte, græde*, dog er tungestillingen noget lavere. Forekommer både kort og lang.

Eksempler med kort æ: [syksæ] (*succès*), [syʒæ] (*subject*), [tæl] (*tel*), [dæt] (*dette*), [ræn] (*renne*), [tæt] (*tette*).

Eksempler med langt [æ]: [tæ:t] (*tête*), [ræ:n] (*reine*), [šæ:n] (*chaîne, chène*), [pæ:r] (*père, pair, paire*), [fæ:r] (*faire, fer*).

84. Når [æ] forekommer i ubetonet stavelse, forandres artikulationen noget, idet tungen hæves lidt, hvorved der fremkommer en lyd, som danner overgang mellem [æ] og [e], et »*e demi-ouvert*«; der er således forskel paa begyndelsesvokalen i [æ:m] (*aime*) og i [æme] (*aimer*); denne forskel betegnes ikke her ved noget særligt tegn. Den samme overgangslud som i *aimer* findes i *maison, médecin, régner, esprit, espérer, essaïm*, osv.

Mange udtaler endog her et rent [e], og denne lyd er nu almindelig i enstavelsesordene *mes, tes, ses, ces, des, les*; altså [žvølevwa:r] (*je veux les voir*), i ophøjet stil bruges derimod [æ].

Anm. 1. Legouvé (s. 77—78) fortæller herom følgende oplysende anekdote: »Un amateur, qui se piquait de bien dire, demanda un jour des leçons au célèbre tragédien Lafon. Il cherchait moins des conseils que l'occasion de s'entendre louer par un grand artiste. Il choisit donc par flatterie le plus beau rôle de son maître: Orosmane.

. . . . Ton orgueil ici se serait-il flatté
D'effacer Orosmane en générosité?
Reprends ta liberté, remporte *tés* richesses!

— *Tais*. . . . richesses! dit brusquement Lafon en l'interrompant.
— C'est ce que j'ai dit. — Non! vous avez dit: *tés* richesses! L'amateur continue:

A l'or de ces rançons, joins *més* justes largesses

— *Mais* justes, s'écrie Lafon. — Il me semblait avoir dit
— Vous avez dit: *més* justes. L'amateur continue:

Au lieu de dix chrétiens que je dois t'accorder
Je t'en veux donner cent tu peux *lés* demander

— *Lais!* L'amateur commence à se troubler.

Qu'ils aillent sur *tés* pas

— *Tais!* — Pour le coup, l'amateur piqué, blessé, lui répond: Mais monsieur! je parle comme on parle dans le monde.

Le monde est le monde, monsieur, reprit Lafon froidement, mais l'art est l'art, la lecture est la lecture, et ses règles ne sont pas celles de la conversation«.

Anm. 2. Ubetonet [æ] eller [e] forstummer undertiden i hurtig dagligtale, særlig i *les, des, mes, cet, cette, est*, osv. I gengivelse af populær tale træffes former som *l's hommes, m's enfants, d's autres*, osv. Smlgn. også *cet homme* > [støm], *cette année* > [stane], *oh! cette histoire* > [ostistwa:r], *il est aussi bien amusant* > [iltosibjænamyzÅ], *c'est à dire* > [stadi:r], osv. At denne forstumning går langt tilbage i tiden, ses blandt andet af det gamle udtryk *asture* (ɔ: à cette heure).

85. Den til [æ] svarende nasale vokal [æ̃] dannes med en lidt laveret tungestilling og svarer altså nærmest

til den orale vokal i ital. *ecco*, *bello*. Den forekommer både kort (i udlyd) og lang (i lukket stavelse).

Exempler med kort [æ̃]: [læ̃] (*lin*), [tæ̃] (*teint*, *tain*, *tint*), [væ̃] (*vain*, *vin*, *vint*, *vingt*, *vins*), [sæ̃] (*sain*, *saint*, *sein*, *seing*, *ceint*).

Exempler med langt [æ̃]: [tæ̃:t] (*teinte*), [fæ̃:t] (*feinte*), [sæ̃:t] (*sainte*), [kæ̃:z] (*quinze*), [gæ̃:p] (*guimpe*).

86. Vokalen [ö] artikuleres som [æ] blot med tilføjelse af læberunding og er altså en rundet lav for-tungevokal (*low-front-round*); [ö] er et rundet [æ], som [ø] et rundet [e], og [y] et rundet [i]. Forekommer både kort og lang, men aldrig i udlyd, kun i indlyd eller forlyd, og svarer omtrent til dansk ö i *Sören*, *smör*, *vrövl*, *göre*.

Exempler med kort [ö]: [söl] (*seul*), [nöf] (*neuf*), [öf] (*œuf*), [vöf] (*veuf*).

Exempler med langt [ö]: [ö:r] (*heure*), [sö:r] (*sœur*), [vö:v] (*veuve*).

87. Den til [ö] svarende nasallyd [õ] dannes med lidt lavere tungestilling og lidt mindre læberunding. Forekommer både kort (i udlyd) og lang.

Exempler med kort [õ]: [žõ] (*jeun*), [defõ] (*défunt*), [parfõ] (*parfum*).

Exempler med langt [õ]: [õ:bl'] (*humble*), [defõ:t] (*défunte*), [ãprõ:t] (*emprunte*).

88. I daglig tale er det ikke ualmindeligt, at [õ] mister sin runding og bliver [æ̃]. Dette betragtes dog endnu som en fejl, man bestemt bør advare imod. Dupont-Vernon (s. 31) skriver således: »Que de gens, par exemple, disent: *ôkin*, *kelkin*, *chakin*, *in pour aucun*, *quelqu'un*, *chacun*, *un*; c'est une faute déplorable contre laquelle on ne se tiendra jamais trop en garde«.

89. Vokalen [ɔ] eller »o ouvert« artikuleres med mindre læberunding og langt større mundåbning end [o]; tungeryggen er stærkt sænket, så at stillingen bliver lav, det er altså en rundet lav bagtungevokal (*low-back-round*). Det må mærkes, at under artikuleringen af [ɔ] hæves undertiden den midterste del af tungen lidt imod den hårde gane, vokalen palataliseres altså noget, antager en ö-agtig klang og bliver således næsten at regne for en midttungevokal. Forekommer både kort og lang.

Exempler med kort [ɔ]: [trɔ] (*trop*), [kɔt] (*cotte*), [mɔrt] (*morte*), [nɔt] (*note*), [bɔs] (*bosse*), [kɔm] (*comme*), [ɔre] (*aurai*), [ɔpital] (*hôpital*).

Exempler med langt [ɔ]: [kɔ:r] (*cor, corps*), [mɔ:r] (*mort, Maure*), [lɔ:r] (*Laure*), [lɔ:ʒ] (*loge*).

90. Den til [ɔ] svarende nasale vokal er [ɔ̃]; den forekommer både kort (i udlyd) og lang (foran konsonant).

Exempler med kort [ɔ̃]: [sɔ̃] (*son, sont*), [tɔ̃] (*ton*), [vɔ̃] (*vont*), [mæzɔ̃] (*maison*).

Exempler med langt [ɔ̃]: [plɔ̃:ʒ] (*plonge*), [lɔ̃:g] (*longue*), [fɔ̃:t] (*fonte*).

91. Vokalen [a], som på fransk, mærkeligt nok, kaldes »a ouvert«, artikuleres uden læberunding; tungen ligger fladt i den stærkt åbne mund med en ringe hæving i retning af den forreste og midterste del af ganen; dette moment i artikulationen fremhæves undertiden saa stærkt i pariserudtale, at [a] antager en udpræget æ-agtig klang; man kan således høre omtrent [mɔ̃mæri] (*mon mari*) istedetfor [mɔ̃mari]. Forekommer både kort, hvad der er det almindelige, og lang.

Exempler med kort [a]: [ra] (*rat*), [dat] (*date, datte*), [pat] (*patte*), [mal] (*mal*), [madam] (*madame*), [æma]

(*aima, aimât*), [mardi] (*mardi*), [patwa] (*patois*), [vwa] (*voix, vois, voit, voie*), [mwa] (*moi, mois*).

Exempler med langt [a]: [pa:ʒ] (*page*), [pa:r] (*part*), [ba:r] (*barre*), [trava:j] (*travail, travaille*), [swa:r] (*soir*).

92. Vokalen [A] artikuleres uden læberunding og med endnu mere åben mund end [a]; tungen ligger bred og flad næsten i indifferensstilling; [A] er den af alle franske vokaler, der udtales med størst mundåbning og dybest tungestilling. Forekommer både kort (især i udlyd) og lang.

Exempler med kort [A]: [ka] (*cas*), [ma] (*mât*), [frwa] (*froid*), [krwa] (*croît, croix*), [bata:r] (*bâtard*).

Exempler med langt [A]: [A:m] (*âme*), [pa:l] (*pâle*), [pa:t] (*pâte*), [ta:s] (*tasse*), [gra:s] (*grasse*), [ba:ti:r] (*bâtir*), [ka:se] (*casser*), [pa:i] (*paille*), [patr'] (*pâtre*).

Dette [A] findes ikke på dansk, derimod både i svensk (*mat, haf, sal, bart*) og norsk, særlig østlandsk (*tale, sal, mad*).

93. Den til [A] svarende nasale vokal er [Ã]. Forekommer både kort (i udlyd) og lang (i lukket stavelse).

Exempler med kort [Ã]: [bÃ] (*banc, ban*), [grÃ] (*grand*), [dÃ] (*dans, dent*), [rÃ] (*rang, rends*), [ÃfÃ] (*enfant*).

Exempler med langt [Ã]: [grÃ:d] (*grande*), [rÃ:ʒ] (*range*), [plÃ:t] (*plante*), [frÃ:s] (*France*).

Nasalvokaler.

94. Alle mundvokaler kan nasaleres; men da høj tungestilling noget vanskeliggør uvulas sænkning, træffer man sjældnere de høje vokaler som nasaler. Som omtalt i det foregående (§§ 85, 87, 90, 93), findes der i fransk rigssprog kun fire nasale vokaler [æ̃, õ̃, õ̃, Ã̃], der alle fire dannes med udpræget lav tungestilling; der synes iøvrigt nogle steder at være en vis tendens til at

reducere disse fire vokaler til to, idet [õ] undertiden falder sammen med [æ̃], og [Ā] kan gå over til [ō]. En denasalering indtræder meget almindeligt ved overføring (se nærmere § 138,5), desuden undertiden foran to sammenstødende dentale klusiler: *vingt-deux* > [vænd-dø], *trente-trois* > [trantrwa], osv. I begge tilfælde høres dog også rene nasalvokaler (smlg. § 136).

Stemmeløse vokaler.

95. At stemmelyden er særlig karakteristisk for vokaler, er tidligere omtalt (§ 61); der er dog naturligvis intet i vejen for at frembringe stemmeløse vokaler, men sådanne lyd har da mistet alt, hvad der i almindelighed betragtes som karakteristisk for vokaler i akustisk henseende.

96. Når under luftens udstrømning stemmeridsen er lukket og mundrøret åbent, fremkommer en almindelig stemt vokal; lad stemmeridsen stå åben, og der vil fremkomme en stemmeløs vokal; når aspirationen bliver særlig stærk, kalder og skriver vi denne vokal *h*. Man udtale f. ex. *aha*, og man vil let iagttage, at mundstillingen forbliver aldeles uforandret, kun ved stemmebåndene iagttages bevægelse, de fjærnes lidt fra hinanden, således at luften lige kan gnide sig igennem dem, uden at sætte dem i tonende svingninger. Forskellen på *a* og *h* er altså væsentligt den, at *a* udtales med stemt luftstrøm, *h* med stemmeløs luftstrøm og nogen aspirering; *h* kan således betragtes som et slags stemmeløst *a*. Gör man nu det samme forsøg med grupperne *uhu* eller *ihi*, bliver det klart, at hvad vi kalder *h* ikke repræsenterer en enkelt lyd, men mange forskellige lyd; med andre ord, *h* udtales altid med den mundstilling, som kræves af den efterfølgende (sjældnere foregående)

vokal. Der gives altså h^a , h^e , h^i , h^o , h^u , osv.; h bruges altså som fællesbetegnelse for alle stemmeløse stærkt aspirerede vokaler.

Anm. Mange opfatter h som en konsonant og betegner den som en stemmeløs strubehovedspirant; andre mener, at h hverken er en vokal eller en konsonant. Hvorledes man benævner h , er i og for sig temmelig uvæsentligt, men benævnelsen og klassificeringen må afhænge af det opstillede lydsystem. Ifølge det her anvendte kan h ikke opfattes som konsonant, og betegnelsen aspireret stemmeløs vokal synes den mest passende.

97. I tidligere sprogperioder anvendtes h meget i fransk; nu lever denne lyd kun i enkelte dialekter (val-lonsk, lotringsk, normansk), og er i virkeligheden så godt som forsvundet af rigssproget; der göres ingen forskel i udtalen på ord som *auteur* og *hauteur*, *être* og *hêtre*, *un* og *Hun*, *eau* og *haut*. Det såkaldte » h aspirée«, der væsentligt kun forekommer i ord af germansk oprindelse som f. ex.: *haine*, *hâter*, *héron*, *hareng*, *halle*, *honte*, *harangue*, er nu kun et ortografisk tegn, der i modsætning til det under lærd påvirkning genindførte latinske h i ord som *histoire*, *homme*, *herbe* antyder, at ingen overføring må finde sted og ingen elision af foregående vokal; man siger altså [lezɔtö:r] (*les auteurs*), men [leɔtö:r] (*les hauteurs*), [lɔ̃] (*l'un*), men [ləɔ̃] (*le Hun*), osv.

Anm. Hvor vigtigt det undertiden kan være at passe på de aspirerede h 'er, viser følgende anekdote: En 1852, un très haut personnage avait réuni dans un banquet, ministres, maréchaux, amiraux, généraux, préfets, maires etc., ainsi que tous les représentants des puissances étrangères. Après plusieurs toasts, le représentant d'un pays, que je ne nommerai pas, se lève et dit: Messieurs, je ne saurais mieux répondre à tous ces gracieux toasts qu'en buvant à la santé de tous les héros (les zéros) ici présents. — Bévues qui fit dire le lendemain à un petit journal caustique: Ah! M. N. a dit une grande vérité sans le savoir!

98. I rigssproget forekommer [h] kun i enkelte udråb som *aha!* *oho!* Desuden undertiden særlig i høj

stil foran betonet vokal uden hensyn til om der findes [h] i skriftsproget eller ej. Man kan altså høre [laho] (*là-haut*), [lahæ:n] (*la haine*), [fleho] (*fléau*), [jətəhæ] (*je te hais*). Denne udtale forekommer dog særlig i emfatisk, malende foredragsstil og teatersprog. Ved omtalen af versene:

Moi, des tanches! dit-il, moi, héron, que je fasse
Une si pauvre chère! et pour qui me prend-on?

i La Fontaine's fabel om hejren giver Legouvé (s. 122) følgende anvisning: »Marquez bien l'*h* aspirée de *héron*, guindez-le, hissez-le sur cette *h* comme sur ses longues pattes«.

99. Almindelige uaspirerede stemmeløse vokaler, altså vokaler, der udtales med endnu større stemmeridsåbning end *h*, forekommer også, idet det ikke er sjældent, i foredrag såvel som i daglig tale, at den sidste stavelse i en sætning udtales fuldstændig stemmeløs, f. ex.: *Il s'ennuyait beaucoup, chez nous; il est déjà parti.*

FJERDE KAPITEL.

STAVELSER.

100. Vi har hidtil kun undersøgt lydene enkeltvis; men således forekommer de så godt som aldrig i talesproget. De enkelte lyd forholder sig til den sammenhængende tale som de enkelte sten til den færdige, sammenmurede bygning. Lydene kombineres til smågrupper eller stavelser, der samler sig i sammenhængende sprogtakter, hvis længde kan være højst forskellig. Af lydene [ž, v, u, z, ā, p, r, i] dannes således

en sprogtakt [žvuzãpri], der består af tre stavelser, men sprogtakterne kan iøvrigt både være kortere og meget længere.

Anm. Sammenligner man den trestavelser sprogtakt [žvu|zã|pri] med skriftsprogets *je vous en prie*, vil man bl. a. se, at den ortografiske (typografiske) inddeling i ord ikke genfindes i talesproget: de tomme rum imellem ordene gengives ikke med tilsvarende pauser. Ordene er i sammenhængende tale kun logiske, ikke fonetiske enheder; et lydkomplex som [avwardølatu] kan efter omstændighederne forstås som *avoir de l'atout* eller *avoir de la toux*. Denne mangel på fonetisk afgrænsning mellem ordene begunstiger dannelsen af en mængde »callembours«, som f. ex.: *Quelle est la fontaine de Paris qui fournit l'eau la plus délicate?* — [lafõtændofin]. *Quel est l'objet qu'on recherche quand on s'en dégoûte (sent des gouttes)?* — *C'est un parapluie*. Her kan også anføres den bekendte udtalelse om Victor Hugo, at han har indført [arsenik] i den franske litteratur. Andre eksempler i § 143, anm. (Smlg. tilsvarende ordspil i dansk: De sorte snegle er hvide, osv.)

101. En **stavelse** er en lydgruppe, som udtales med ét udåndingstryk. Som stavelsedannende element (*son syllabique*) benyttes på fransk kun vokaler, aldrig, som i dansk*, engelsk og andre sprog, konsonanter. Ligeså mange vokaler, der findes i et ord, ligeså mange stavelser. I *port*, *porter*, *adorer*, *absurdité*, *uniformité*, *impossibilité*, *irresponsabilité* findes henholdsvis 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 vokaler, og altså har ordene det tilsvarende antal stavelser.

Anm. 1. Reglen om, at vokalerne antal svarer til stavelsernes, gælder udelukkende talesproget, ikke skriftsproget. I et ord som *beau*

* Ord som [adn] (*atten*), [hadn] (*hatten*), [trædn] (*tratten*), [hæsdn] (*hesten*), [bilædn] (*billetten*), [karl] (*Karl*), [hasl] (*hassel*), [hanl] (*handel*) indeholder i almindelig utvungen tale kun én vokal, men udtales dog i to stavelser, idet *n* og *l* er stavelsedannende, fungerer som »sonanter«; smlg. udtalen af engelske ord som *abs(e)nt*, *cam(e)l*, *rott(e)n*, *giv(e)n*, *riddl(e)*, *schism*. I fransk findes stavelsedannende konsonanter kun i interjektioner som *psit* [pst], *chut* [št].

skrives tre vokaler, men der udtales kun én, og følgelig har ordet kun én stavelse.

Anm. 2. Ordenes stavelsesantal kan være forskelligt, eftersom de forekommer i almindelig tale eller i vers. Forskellen skriver sig i de fleste tilfælde fra det instabile »e féminin« (smlg. § 79). I vers tæller ord som *chaperon*, *paletot*, *sûreté*, *rareté* for tre stavelser, men i talesproget har de kun to ligesom f. ex. *chevron*, *plutôt*, *surtout*, *cherté*, osv. Et vers som: »Une planète d'or là-bas perce la nue« tæller for 12 (13) stavelser i prosodien, men har i virkeligheden kun 9 eller 10 såvel i almindelig udtale som i recitation. De franske digtere følger således regler, der grunder sig på en nu forsvunden udtale. Kun i digte af særlig folkelig karakter og tendens har man undertiden frigjort sig for det forstummede *e*'s tyranni. Som eksempler kan anføres flere af Béranger's viser:

Moitié d' la gard' nationale
S'composait d'anciens soldats.

(*La Garde nationale.*)

Je n'suis qu'un' bouqu'tière et je n'ai rien,
Mais d'vos soupirs j'me lasse,
Monsieur l'croque-mort, car il faut bien
Vous dir' vot'nom-z-en face.

(*La bouquetière.*)

Lignende forhold findes også hos Désaugiers, der har vers som: »V'la c'que c'est que l'carnaval«, og i nyere tid f. eks. hos Richépin:

Ça glace l'sang,
Mais gna d'chez soi
Qu'pour ceux qu'a d'quoi.

(*Berceuse.*)

Quoi qu'ça f'rait, c'qu'on m'donn'rait?
Ça n'pourrait m'donner qu' du r'gret.
J'ai p'us b'soin, et c'pendant
Un p'tit sou en attendant.

(*Pauvre aveugle.*)

Endelsen *-ion* med vxlende stavelsesantal kan også omtales i denne forbindelse; et ord som *déception* tæller i vers for 4 stavelser: *dé-cep-ti-on* [desæpsið], men har ellers kun 3: *dé-cep-tion* [desæpsjð]. Diftongiske forbindelser, som de i § 51 omtalte, tæller kun for én vokal.

102. Stavelserne kan være åbne eller lukkede. **Åben** kaldes en stavelse, når den ender på en vokal;

ord som *vociféré, méprisé, bonté* [bõte], *enfant* [ãfã] består således blot af åbne stavelser. **Lukket** kaldes en stavelse, når den ender på en konsonant; ord som *verbal, ternir, colporteur, pourparleur* består blot af lukkede stavelser. Forholdet er dog ikke absolut; sætningsforbindelsen kan ændre stavelsens karakter; man sammenligne således *la table est servie* [la ta blæ sær vi] med *une table d'acajou* [yn tab da ka žu]. Man må også lægge mærke til, at stavelsedelingen intet har at gøre med den grammatisk-typografiske orddeling; i det talte sprog göres der ingen forskel mellem *les zones* og *les aunes* (smlg. §§ 100, anm., og 143, anm.).

Iøvrigt er det hyppigt meget vanskeligt at afgöre, hvor en stavelse ender, og en anden begynder; en nærmere redegörelse for stavelsedeling i skriftsproget findes i alle praktiske grammatiker; jeg skal eksempelvis henvisе til Baruël, *Fransk Skolegrammatik*, § 37.

Anm. Også med hensyn til spørgsmålet om åbne og lukkede stavelser er forholdet forskelligt i talesprog og vers; et ord som *escarmouche* består i talesproget af tre lukkede stavelser [æs-kar-muš], men i vers af fire, hvoraf de to förste er lukkede, de to sidste åbne: *es-car-mou-che*.

FEMTE KAPITEL.

LÆNGDE.

103. Såvel vokaler som konsonanter kan udtales med forskellig længde. I fransk er imidlertid kvantitetsspørgsmålet vanskeligt at bestemme med sikkerhed, og der hersker stor uenighed mellem de forfattere, der har beskæftiget sig med dette spørgsmål. På den ene side er nemlig lydenes kvantitet i mange tilfælde ikke absolut;

den er afhængig af sætningsforbindelsen og de talende individers stemning, og på den anden side er opfattelse og fastsættelse af kvantiteten meget individuel. Man skælner som oftest mellem lange, halvlange og korte lyd; bestemmelsen halvlang er dog ret vilkårlig, og i de følgende §§, som kun omhandler de vigtigste hovedtilfælde, skælnes kun imellem, hvorvidt en lyd må siges at være væsentlig **kort** eller **lang**. Jeg undersøger først vokalerne, og af disse atter først de betonedede.

I. BETONEDE VOKALER.

1. Korte vokaler.

104. Korte er vokalerne i følgende tilfælde:

1) I **udlyd** (vel at mærke uden hensyn til om ordet i skriftsproget ender på konsonant eller »e muet«).

Exempler: *midi, maudit, perdrix, la vie, donné, donnée, donnez, donnerai, donnerais, sophia, donnât, dada, trépas, nougat, perdu, mourût, heureux, cheveu, rigolo, goulot, badaud, tantôt, bijou, joue, vingt, vain, bon, allons, vont, éloquent, donnant, paysan, jeun, osv.*

2) Foran **likviderne** [l, m, n, ñ].

Exempler med [l]: *sale, salle, bal, balle, idéale, sandale, malle, étoile, sel, éternelle, sauterelle, aile, sol, col, fol, parole, boussole, auréole, colle, grolle, mule, crédule, mille, ville, viril, file, utile, tuile, vile, ville, seul, seule, gueule, goule, boule, poule, foule.*

Undt.: *frêle, grêle, mêle, prêle, vêle, zêle, Bâle, mâle, pâle, frôle, geôle, môle, rôle, contrôle, coule, écroule, roule, brûle.*

Exempler med [m]: *lime, rime, escrime, sublime, centime, pomme, comme, Rome, somme, femme, dame, troisième, sème, légume, écume, volume, fume.*

Undt. *même, crème, aime, blême, thème, abîme* (smlg. § 105, 2).

Exempler med [n]: *cabane, paysanne, canne, cane, Antoine, moine, lointaine, baleine, domaine, renne, ancienne, Hélène, peine, laine, saine, prochaine, fine, cousine, origine, ruine, nonne, bonne, couronne, personne, automne, fortune, chacune, aucune, lune, prune.*

Undt. *chaîne, chêne, frêne, gaîne, graine, haine, jeûne, obscène, pêne, rêne, reine, scène, traîne, Aisne, Beynes, Maine, Seine*; og ord på [A:n], se § 105, 2.

Exempler med [ñ]: *peigne, signe, compagne.*

3) Foran **stemte klusiler** [d, g, b].

Exempler med [b]: *Job, syllabe, Arabe, scribe, robe.*

Exempler med [d]: *David, rapide, avide, candide, guide, fade, aubade, ballade, malade, laide, épisode, comode, étude, rude, attitude.*

Undt.: *aide.*

Exempler med [g]: *figue, collègue, bague, vague, drogue, vogue.*

Undt.: *aigre, maigre, nègre.*

4) Foran **stemmeløse konsonanter** [p, t, k, f, s, š].

Exempler med [p]: *étape, cap, nappe, attrape, pipe, groupe, houppe, salope.*

Undt.: *guêpe.*

Exempler med [t]: *date, datte, pirate, ingrate, fat, défaite, parfaite, sept, boulette, tette, dette, epithète, dite, quitte, conduite, cuite, truite, goutte, route, pelote, sotte, dot, minute, chute, lutte.*

Undt.: *bête, fête, tête, tempête, honnête*; (*poète* vakler); *maitre, traître, guêtre, goitre.*

Exempler med [k]: *braque, claque, sac, bec, grec, grecque, bibliothèque, sec, public, clique, bouc, bloc, coq, duc, nuque.*

Undt.: *évêque*, og ord som *âcre, bâcle, râcle*; se § 105, 2.

Exempler med [f]: *agrafe, carafe, bref, chef, greffe, vif, pensif, griffe, bæuf, veuf, bouffe, étouffe, étoffe, tuf.*

Exempler med [s]: *glace, place, masse, crevasse, fesse, ivresse, espèce, vice, écrevisse, caprice, cuisse, jaunisse, secousse, toussé, noce, carosse, atroce, puce.*

Undt.: *baisse, caisse, épaisse, laisse, paraïsse, presse, cesse, Grèce;* desuden ord som *basse, lasse, osv.;* se § 105, 2.

Exempler med [š]: *vache, cache, tache, riche, postiche, sèche, flèche, bouche, farouche, reproche, roche, autruche.*

Undt.: *bâche, tâche, prêche, pêche, dépêche, revêche.*

2. Lange vokaler.

105. Lange er vokalerne i følgende tilfælde:

1) Nasalvokaler er lange foran en eller flere udtalte konsonanter.

Exempler: *vente, France, semble, vendre, transe, avalanche, ponte, plonge, songe, fondre, ombre, mince, singe, sainte, joindre, grince, vinrent, humble.*

2) Vokalerne [o], [A], [ø] er lange foran en hvilken som helst udtalt konsonant.

Exempler med [o]: *côte, baume, royaume, aune, Rhône, faute, rôle, trône, ose, fausse, fosse, épaule.*

Exempler med [A]: *pâte, mâle, passe, tasse, casse, âme, blâme, flamme, âne, lâche, tâche, pâte, miracle.*

Undt.: *droite, étroite, froide, froisse, paroisse.*

Exempler med [ø]: *meute, neutre, Meuse, jeûne.*

3) De øvrige vokaler er lange foran stemte spiranter [z, ž, j, v] og [r].

Exempler med [z]: *base, vase, bourgeoise, framboise, toise, mauvaise, treize, heureuse, chemise, cerise, mise, cause, chose, ruse.*

Exempler med [ž]: *cage, plage, ai-je, portai-je, neige, collège, tige, déluge.*

Exempler med [j]: *travail, soleil, feuille, Bastille, brille, famille.*

Exempler med [v]: *cave, esclave, reçoive, achève, élève, fève, glaive, sève, fleuve, épreuve, rive, olive, pensive, juive, sauve, étuve.*

Anm. Foran [v] er dog vokalens kvantitet ikke altid lang.

Exempler med [r]: *rare, avare, tard, gloire, avoir, éclair, maire, amer, perds, père, pair, paire, adversaire, bière, cuiller, colère, faire, fer, taire, terre, pierre, cire, navire, finir, désir, lire, cuir, cor, encore, tort, bord, dehors, store, alentour, velours, lourd, meurt, demeure, beurre, peur, heure, plusieurs, cœur, cure, armure, conclure, mûre, murmure.* Vokalen er også hyppig lang, når [r] følger efter en anden konsonant: *couleuvre, fièvre, maître, livre, ouvre, nègre.* Hvis derimod [r] efterfølges af en konsonant, bliver vokalen kort: *arc, farce, tarte.*

4) Vokaler i fremmede ord er hyppigt lange foran udtalt konsonant: *blocus, Brutus, Crésus, Bacchus, Léonidas, vasistas, gratis, Minos, Iris.*

106. De foregående regler kan kort samles i følgende sætninger:

1) Nasalvokaler er altid korte i udlyd og lange foran konsonant.

2) Orale vokaler er korte i udlyd og foran alle konsonanter undtagen stemte spiranter og [r]; [o] og [A] er altid lange foran konsonant.

II. UBETONEDE VOKALER.

107. I ubetonet stavelse er vokalernes kvantitet mindre fremtrædende. I almindelighed må det vel siges, at ubetonede vokaler udtales forholdsvis kort og hurtigt som i *considérer, préférer, instabilité.* I visse tilfælde, særlig ved böjningsformer og afledninger af ord med

lang stamvokal, må kvantiteten snarere betegnes som halvlang; eksempler herpå er: *brûlant*, *trainard*, *gracieux*, *fêter*, *poser*, *sauver*, *pleurer*. Der findes en ringe forskel imellem [tir^ā] (*tyran*) og [ti.r^ā] (*tirant*), [kuv^ā] (*couvent*) og [ku.v^ā] (*couvant*). Endelig kan undertiden en ubetonet vokal have fuld længde således som i ordene *baron* [ba:r^ō], *bâton* [ba:t^ō], *château* [ša:to], *saison* [sæ:z^ō], *arroser* [aro:ze], *chaudement* [šo:dm^ā], osv.

108. Vokalernes kvantitet er, som alt bemærket, ikke noget fuldstændigt absolut; den kan bl. a. være afhængig af ordets stilling i sætningen, og det er et meget almindeligt forhold, at når et ord med lang vokal mister trykkakcenten (se § 118), forkortes vokalen. Ord med lang vokal som *même*, *brave*, *honnête*, *rêve*, *douze* beholder naturligvis den lange vokal i forbindelser som *l'homme même* [l^ommæ:m], *un homme brave* [^on^om-bra:v], *un homme honnête* [^on^om^onæ:t], *un beau rêve* [^obo-ræ:v], *ils sont douze* [is^odu:z]; vokalen forkortes derimod kendeligt, hvis ordstillingen forandres, og man f. ex. siger *le même homme*, *un brave homme*, *un honnête homme*, *des rêves d'or*, *j'ai vu douze hommes*.

109. I de fleste håndbøger læres, at en med »accent circonflexe« forsynet vokal altid er lang. Dette er ikke helt korrekt; det pågældende diakritiske tegn betegner ofte, men ikke altid længde. Ord som *abîme*, *tête*, *tâche*, *pâle*, osv. har ganske vist lang vokal, men i *gîte*, *île*, *épître*, *dîne*, *arrête*, *êtes*, *portâmes*, *portâtes*, *portât*, *fûmes*, *fûtes*, *flûte*, *bûche*, *croûte*, *voûte*, *hôtel*, *rôtir* og mange andre høres som oftest en kort vokal.

Anm. Endel franske ord skælnes kun ved vokalens forskellige kvantitet; som eksempler kan anføres:

(Lang vokal)	(Kort vokal)	(Lang vokal)	(Kort vokal)
<i>tête</i>	<i>tette</i>	<i>bête</i>	<i>bette</i>
<i>fête</i> , <i>faîte</i>	<i>faite</i> , <i>fait</i>	<i>bête</i>	<i>belle</i>

(Lang vokal)	(Kort vokal)	(Lang vokal)	(Kort vokal)
<i>s'aide</i>	<i>cède</i>	<i>scène</i>	<i>saine</i>
<i>l'aide</i>	<i>laide</i>	<i>pêne</i>	<i>peine</i>
<i>maitre</i>	<i>mettre, mètre</i>	<i>s'aime</i>	<i>sème</i>
<i>l'être</i>	<i>lettre</i>	<i>paraïsse</i>	<i>paresse</i>
<i>reine, rêne</i>	<i>renne</i>	<i>la boîte</i>	<i>il boîte.</i>

III. KONSONANTER.

110. Konsonanterne er som regel korte, selv om de skrives dobbelt; [n] er ligeså kort i *honneur* som i *honoré*. Man må altså ikke lade sig vildlede af skriftsproget. I nogle enkelte tilfælde får dog konsonanterne en relativ længde, der her, som alt bemærket, betegnes med et dobbelt tegn.

1) Forlænget konsonant findes undertiden i indlyd mellem to vokaler, svarende til en dobbelt konsonant i skriftsproget; forekommer særlig i fremmedord og lærde ord. Eksempler: *Allah, illégal, illustre, intelligent, illettré, illusion, villa, syllabe, installation, immense, immortel, immatériel, immersion, mammifère, grammaire, Emma, Anna, annales, inné, Cinna, irrité, courrai, acquerrai, concurrence, Abbah, Edda, hippodrome, concussion, assoupir, assouplir, classique.*

2) Forlænget konsonant opstår, når to ensartede konsonanter kommer til at støde sammen ved bortfald af et »e féminin«. Eksempler: *là dedans* > [laddã], *netteté* > [nætte], *cela ne coupe pas* > [sankuppã], *il se sentit* > [issãti], *elle lit* > [ælli], *celle-là* > [sælla], *elle l'aime* > [ællæ:m], *au même moment* > [omæmmomã], osv.; andre eksempler i § 135 (smlg. § 80, anm.)

3) Forlænget konsonant findes undertiden i udlyd efter betonet kort vokal; slutningskonsonanten i *renne* [ræn], *balle* [bal] er således mindre kort end den tilsvarende konsonant i *ainé* [æne], *reine* [ræ:n].

Anm. Man vogte i det hele vel på udtalen af de forlængede konsonanter. Legouvé (s. 175) siger herom følgende: »Essayez donc de lire, en retranchant un *m*, ce vers de Corneille: »Rome, à qui vient ton bras d'*immoler* mon amant«. Les doubles lettres sont une arme pour l'ironie, pour la colère, pour la grâce elle-même. Voyez ce que le redoublement de *l's* ajoute d'élégance au mot *assoupli*, et de mystère au mot *assoupi*«.

SJETTE KAPITEL.

TRYKAKCENT.

111. I en sammenhængende lydgruppe udtales ikke alle de enkelte led med samme kraft eller på samme musikalske tone; expirationsstrømmen vexler i styrke (tryk) ligesom tonen i højde (musikalsk akcent). Derved undgås det, at talen bliver kedelig og monoton.

112. En særlig fremhævelse af en enkelt stavelse eller lyd i en stavelse ved en forstærket expirationsstrøm kaldes **trykakcent** (*accent d'intensité*), dynamisk akcent eller blot akcent; man benytter også betegnelserne eftertryk, tonetryk, betoning (*accent tonique, ictus, temps fort*). Man skælner i almindelighed kun mellem to styrkegrader, idet stavelserne kan være betonede (akcentuerede) eller ubetonede (uakcentuerede). Forskellen imellem disse to grader af eftertryk er ikke særlig fremtrædende i fransk; expirationsstrømmens styrke er forholdsvis langt jævner fordelt i dette sprog end i dansk.

113. Ethvert fransk ord udtalt for sig (isoleret) har trykakcent på den sidste hørlige stavelse; man siger altså *bonté, éternité, chanteur, correspondant, Hugo,*

Musset, Chateaubriant, consonnes, bourgeoisie. Man må imidlertid vogte sig for at overdrive dette tryk; trykforskellen mellem de to stavelser i *hôtel, melon* er langt større i den danske end i den franske udtale af ordene. Trykakcenten på den sidste stavelse er særlig interessant at iagttage ved fremmedord, der er lånte fra sprog med andre akcentsystemer; ved optagelsen i fransk forandres næmlig altid eftertrykket således, at det kommer til at hvile på sidste stavelse, aldeles uafset af, hvor det ligger i modersproget. Man siger altså: *omnibus, lavabo, revolver, bitter, brasero, libretto, jockey, cortès, gratis, Darmestetet, Bismarck, Schiller, Luther, Magenta.*

114. Denne trykakcent kan karakteriseres som den historiske (*accentuation étymologique*), ti i arveordene reproducerer den de tilsvarende latinske ords »ictus«. Da denne »ictus« er bevaret i alle de romanske sprog, falder trykakcenten altså overalt på dette sprogområde — historisk set — på samme stavelse.

Som eksempler anføres:

lat.	<i>bonitatem</i>	<i>habere</i>	<i>hederam</i>	<i>cubitum</i>
it.	<i>bon(i)tà</i>	<i>avere</i>	<i>edera</i>	<i>cubito, gomito</i>
sp.	<i>bondad</i>	<i>haber</i>	<i>yedra</i>	<i>codo</i>
pg.	<i>bondade</i>	<i>haver</i>	<i>hera</i>	<i>covado</i>
rum.	<i>bunätate</i>	<i>avea</i>	<i>iederă</i>	<i>cot</i>
fr.	<i>bonté</i>	<i>avoir</i>	<i>lierre</i>	<i>coude</i>
prov.	<i>bontat</i>	<i>aver</i>	<i>edra</i>	<i>code</i>

115. I stærk modsætning til fransk, hvor trykakcenten hviler på sidste stavelse, står de germanske sprog, hvor regelmæssig den første stavelse (stamstavelsen) er betonet, som f. ex. i følgende danske ord: *arrigskab, heltedigtningen, skrivebordsskufferne, Tivoliaktionærerne.* Forskellen mellem de to akcentsystemer træder

især klart frem, når man sammenholder de franske udviklingsformer af latinske ord med de tilsvarende tyske; som eksempler skal anføres:

avoué < *advocatum* > *vogt*
hôtel < *hospitalem* > *spittel*
ampoule < *ampullam* > *ampel*
ciboule < *cepullam* > *zwiebel*
cerfeuil < *cærifolium* > *kerbel*

Smlg. også ord som *Cassel* (< *castellum*), *Köln* (< *Colonia*), *Mainz* (< *Moguntiacum*).

116. Selvfølgelig finder også ofte akcentskifte sted, når franske ord optages i germanske sprog; tonetrykket forlægges da fra sidste til første stavelse. Dette kan iagttages f. ex. ved følgende tyske ord:

aventure > *abenteuer* *glacier* > *gletscher*
bannièrè > *banner* *lieutenant* > *leutnant*
douzaine > *dutzend* *vernis* > *firnis*

Også engelsk afgiver mange eksempler:

bachelier > *bachelor* *journée* > *journey*
coussin > *cushion* *monnaie* > *money*
façon > *fashion* *viande* > *viand*
grossier > *grocer* *potage* > *porridge*

I den nyere tid er flere af de engelske låneord vendte tilbage til fransk; der indtræder da påny et akcentskifte, idet tonetrykket atter forlægges til sidste stavelse, uden at man naturligvis derfor får den oprindelige form tilbage. Som eksempler anføres:

fr. *bougette* > eng. *budget* > fr. *budget*
fr. *cabane* > eng. *cabin* > fr. *cabine*
fr. *dandin* > eng. *dandy* > fr. *dandy*
fr. *étiquette* > eng. *ticket* > fr. *ticket*
fr. *parsonnier* > eng. *partner* > fr. *part(e)naire*
fr. *rapporteur* > eng. *reporter* > fr. *reporter*.

117. Foruden hovedakcenten på sidste stavelse har flere ord også en stærkt fremtrædende biakcent (hyppigt forbundet med lang vokal) på en af de tidligere stavelser. Dette kan f. ex. iagttages ved ord som: *maison, raison, baron, larron, pleurer, beaucoup, dernier, jamais, dûment, fâché, passer, embêtant, misérable, grandement, bâton, matin, maçon, raser, prison, château, tyran, justement, absolument, mesdames*, osv. osv.

Anm. I det moderne talesprog fremhæves undertiden den biakcentuerede stavelse så stærkt, at ordenes oprindeligt oxytone karakter derved noget udviskes. Dette har jævnlig medført mærkelige misforståelser af akcentforholdene i fransk; man har endogså villet hævde, at tonetrykket altid faldt på ordenes første eller midterste stavelse. Opstillet som hovedregel er dette imidlertid en absolut vildfarelse. På den anden side er det dog utvivlsomt, at den historiske trykakcent ikke længere ved alle ord er så stærkt fremtrædende som tidligere, idet akcenttrykket nu fordeles mere ligeligt på ordets forskellige stavelser. I *abhorrer* [abøre] er alle vokalerne korte og udtales med næsten ensartet tonetryk, dog er den sidste stavelse ubetydelig stærkere akcentueret end de andre, (man sammenligne for modsætningens skyld det danske *aborre*, hvor de sidste stavelser er aldeles uakcentuerede). Men hvis nu en af ordets første stavelser indeholder en lang vokal, således som i flere af de ovenfor anførte eksempler eller i ordene på *-ation*, og den sidste stavelse samtidig er kort, bliver den historiske »ictus« overordentlig lidet fremtrædende, selv om den ikke kan siges at være fuldstændig forsvundet. I et ord som *pleurer*, der har lang vokal i første og kort vokal i sidste stavelse er tonetrykket aldeles ligeligt fordelt; man siger altså ikke [plö:re], som mange, særlig damer hævder (smlg. dansk *pløre* med ubetonet sidste stavelse), heller ikke [plö:re], men derimod [plö:re]. I enkelte tilfælde synes dog virkelig den historiske »ictus« at være forsvundet, og hovedakcenten forlagt fra ordets sidste stavelse til en af de foregående. Vi står måske her ved begyndelsen til en radikal forandring i det franske betoningssystem, men det må vel erindres, at man endnu altid kan fremhæve ordets sidste stavelse med en let trykakcent uden at begå nogen fejl, hvorimod man udsætter sig for at begå fejl ved at overdrive biakcenten.

118. Efter at have undersøgt ordene isolerede må vi undersøge dem i sammenhængende tale. Ligesom

de enkelte lyde går sammen til stavelser og stavelserne til ord, går ordene sammen til ordgrupper. Indenfor disse mister de enkelte ord tildels deres individuelle ejendommelighed, hvad trykakcenten angår, idet hele gruppen opfattes og behandles som et enkelt ord. Man siger altså *couleur* og *éclatante*, men *couleur éclatante*, *avant* og *coureur*, men *un avant-coureur*, *la porte* og *ogivale* men *une porte ogivale*, *bonjour* og *monsieur* men *bonjour monsieur*. På lignende måde siger man *il aime*, men *aime-t-il*, *comment* og *vous allez*, men *comment allez-vous*. Det fremgår heraf, at ordenes trykakcent er afhængig af deres stilling i den samlede ordgruppe, og for denne gælder den samme hovedregel som for det enkelte ord, at den sidste stavelse er betonet. De øvrige stavelser i sprogtakten udtales distinkt og tydeligt og med skarpere artikulation end vi bruger ved uakcentuerede stavelser i dansk; expirationstrykket er, som alt sagt, nogenlunde ligelig fordelt. I en forbindelse som *un journal hebdomadaire* udtales alle stavelserne med omtrent samme eftertryk, kun på den sidste forstærkes trykket noget. Dog kan man hyppigt iagttage en let rytmisk bevægelse i akcentuationen, der medfører en afvexling af *syllabes fortes* og *syllabes faibles*; ordet *ami* fremhæves således utvivlsomt lidt stærkere i *l'ami de votre frère* end i *l'ami de Jean*.

119. Foruden den historiske akcent, der fremhæver den sidste stavelse i et ord eller en sprogtakt, findes tillige en oratorisk eller logisk akcent, der tjener til at markere modsætning (*accentuation antithétique*) til noget andet, udtalt eller underforstået, og altså fremhæver et sætningsled efter dets betydning. Denne akcent kan undertiden ganske ophæve den historiske, nemlig når sætningens indhold og bygning kræver visse

ellers akcentløse stavelser fremhævede. Man siger således *il faut se soumettre*, men *il faut se soumettre ou se démettre*. Endvidere *ce n'est pas arranger, c'est déranger; l'homme propose, Dieu dispose; je suis si malheureux; affirmer et confirmer; c'est incroyable*.

120. Sprogtakterne kan være af højst forskellig længde. I *je l'ai rencontré* har vi en sprogtakt, der består af fem stavelser; i *je l'ai rencontré dans le jardin* og *je l'ai rencontré dans le jardin de ma tante* er den yderligere udvidet til at omfatte henholdsvis otte og ti stavelser; men sprogtakterne kan både være kortere og længere. Til at afgrænse de forskellige sprogtakter tjener i talesproget akcenter (trykaccent og musikalsk accent), i skriftsproget interpunktionstegn.

Anm. Vil man lære nogen at læse op, må man også lære ham at passe vel på interpunktionen. Legouvé siger (s. 287) herom følgende: »Obligez-le à respecter rigoureusement tous les signes ponctuatifs; enseignez-lui la valeur relative de chacun de ces signes; faites-lui sentir que *la virgule* représente un repos plus court que *le point et la virgule*, qui, lui-même, doit l'arrêter moins longtemps que *les deux points*, qui à leur tour marquent une suspension plus brève que *le point* Celui qui ponctue bien en lisant, respire bien, prononce mieux et articule plus facilement. Bien ponctuer, c'est mesurer et modérer son débit, c'est distinguer les diverses parties d'une phrase, c'est éviter la confusion qui naît de l'enchevêtrement des mots les uns dans les autres, c'est interrompre à tout moment la psalmodie, et par conséquent avoir la chance d'y couper court; c'est être clair, par conséquent c'est aider les autres à comprendre, et se forcer à comprendre soi-même.«

121. Interpunktionstegnene spiller altså i fransk en anden rolle end i vort sprog, hvor de bruges til at adskille de forskellige sætninger efter en ren grammatikalsk analyse. Sammenlign f. ex. forskellen mellem den franske og danske måde i at interpungere ved relative sætninger. Dog må man ikke tro, at en sætnings-takt på fransk altid angives ved et tegn. Man gör

således meget almindelig en lille pause efter subjektet, uden at denne pause antydes ved noget komma, som f. ex. i følgende vers: »La nature envers vous me semble bien injuste«; omvendt anvendes undertiden tegn på steder, hvor man ikke vil stanse under oplæsning.

SYVENDE KAPITEL.

MUSIKALSK AKCENT.

122. Vi har set, at de forskellige stavelser i en lydgruppe differentieres dels ved deres varighed (kvan- titet), dels ved eftertryk. I gruppen [sædro:l] (*c'est drôle*) er den første vokal [æ] kort og uakcentueret, den sidste [o] derimod lang og akcentueret. Men stavelserne differentieres også ved stemmemodulation. I talens løb bliver stemmen sjældent længe på samme musi- kalske tone, den glider uophørligt op og ned fra den ene tone til den anden; således er forholdene i alle sprog. Al tale er da i virkeligheden en art sang, og hører man nogen tale med et uvant og stærkt frem- trædende tonefald, siger man, at han »synger«. Som be- kendt lyder f. ex. det fynske folkemål meget syngende for et sællandsk øre, hvorimod sællænderen har vanske- ligt ved at høre sangen i sit eget mål; uøvede øren er i almindelighed kun istand til at høre den syngen, der er særlig forskellig fra den tilvante.

123. I virkeligheden findes der mellem sang og tale ingen artsforskelse, kun en gradforskelse. Sang for- holder sig til tale, skriver Morell Mackenzie, som dans til gang, den er stemmens poesi. Men hvori består da denne gradforskelse, hvad er det, der til syvende og sidst

danner forskellen mellem tale og sang? Forskellen er en dobbelt og viser sig dels i tonebevægelsens art, dens ydre beskaffenhed, dels i dens indre beskaffenhed, dens indhold. Herom siger J. Storm (*Norvegia* I, 52) følgende:

1) Det karakteristiske for talestemmen er den stadige glidning mellem tonerne, hvorved disse ikke fæster sig i øret som rene musikalske toner, men frembringer et urent, blandet, umusikalsk indtryk. Sangstemmen dvæler almindelig en bestemt tid på hver tone, har altså almindelig én tone for hver stavelse, medens talestemmen ofte glider gennem en hel tonerække på én stavelse; dette forekommer i musikken kun undtagelsesvis og kaldes der *glissando*. Jo mere stemmen dvæler ved en enkelt del af glidningen, desto mere syngende bliver den, f. ex. i nordisk. Hvis derimod stemmen mere fremtræder som spring gennem forskellige intervaller, opstår derved en rigere modulation, der i virkeligheden er mere beslægtet med det rent musikalske som i italiensk og tildels fransk. Alle sprog har iøvrigt mer eller mindre af begge dele.

2) Forskellen beror også paa selve bevægelsen, dens indre beskaffenhed, idet den i talen ikke har karakteren af et bestemt afsluttet, selvstændigt fremtrædende musikalsk motiv (melodi), men blot er et sproglydene ledsagende akkompagnement, en melodisk underström, der lader selve lydene fremtræde som det hovedsagelige.

Anm. Nærmere oplysninger om forholdet mellem tale og sang findes i Herbert Spencers interessante lille afhandling *Musikkens vorden og virken* (udkommet i dansk oversættelse, København 1882.) Spencer går ud fra, at al sindsstemning omsættes i muskelbevægelser, og viser, hvorledes disse bevægelser også forplanter sig til de ved stemmedannelsen virksomme muskler; stemmen påvirkes med naturnødvendighed af stemningen. Af den stærkt sindsbevægede tale opstår recitativet, der atter udført i skarperne og mere systematisk form omformes til sang.

Musik kan derfor i almindelighed karakteriseres som en »idealiseren af stærke sindsbevægelser naturlige sprog«.

124. Den musikalske akcent (*accent de hauteur*) eller, som man med et populært udtryk siger, **tonefaldet**, spiller en stor rolle i ethvert talt sprog. Ifølge sagens natur er det et overordentlig sart og fint element; det er i virkeligheden sindsbevægelsens kommentar til tankens sætninger. Ordet er i og for sig kun at betragte som et neutralt udtryk for menneskets tanke, men tonen hvori det fremføres, den ledsagende stemmemodulation, viser os den talendes sjæl og meddeler udtrykket et ejendommeligt levende og interesseret præg. Derfor behersker tonen ordet, kan modificere ja endog fuldstændig forandre dets betydning, og hvis der, som f. ex. i ironisk tale, er modstrid imellem ordene og tonen, må man altid holde sig til tonen for at få den rigtige opfattelse af det sagte. Ved en ubetydelig stemmeforandring (i forbindelse med mimik og gestus) kan man give sætninger som »Du er en rar dreng« eller »Han er et godt hoved« en ny betydning, der er den oprindelige stik modsat.

Det er overordentlig vanskeligt at tilegne sig den musikalske akcent i fremmede sprog, særlig når den er så fint og rigt udviklet som i fransk. Man kan lære at artikulere de enkelte lyd korrekt, men kun de færreste opnår at blive fuldstændig herre også over tonefaldet, og mangler dette, bliver talen falsk og ligeså ubehagelig for det uddannede øre som falsk sang. Kun gennem et umiddelbart og omhyggeligt studium af indfødte kan den musikalske akcent læres. At opstille detaljerede regler for dens anvendelse er sågodtsom umuligt på grund af dens yderst bevægelige karakter; som fore-

løbig teoretisk vejledning kan følgende almindelige bemærkninger tjene.

125. I almindelig udtale af isolerede ord fremhæves hyppig den sidste stavelse med en noget højere tone end den, hvormed de øvrige stavelser udtales; man siger altså *maman/*, *éternité/*, *bonjour/*, *éloquemment/*, *inconsidération/*.

Anm. Hvis trykakcenten forlægges til en anden stavelse, forlægges også hyppig den musikalske akcent. Man kan således høre *ja/mais*, *gen/til*, osv.

126. For ordene i sammenhængende sprogtakter gælder følgende hovedregler:

1) **Stigende tone** er tegn på det uafsluttede og ubestemte eller det interesserede, og benyttes i spørgsmål, i udråb af tvivl og forbauselse, ved indvendinger og afbrudte sætninger. Eksempler: *Tiens, c'est toi/?* *Comment allez-vous/?* *Viendra-t-il/?* *Il est à Paris/!* *Ton frère est ici/!* *Eh bien/!* (nå bliver det til noget). *Mais non/!* *Certainement non/!* *Jamais de la vie/!* *C'est embêtant/!* *Il n'est pas tard du tout/!* *Et si vous le voyez/...*

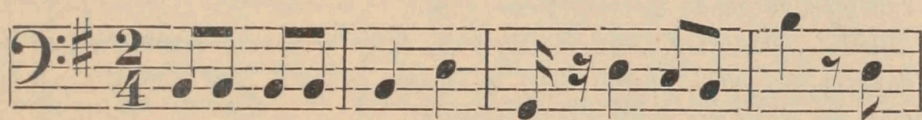
2) **Faldende tone** udtrykker det afsluttede og bestemte eller det ligegyldige, og bruges i bekræftende, befalende sætninger. Eksempler: *Fais-le vite\.* *Sortez-moi donc ces bottes\.* *Oui, il est à Paris\.* *Pierre est ici\.* *Mais non* (o: fidez-moi la paix). *Ma résolution est prise\.* *Malheur à toi\.* *Mesdames/ et messieurs\.* *Quelle idée\.*

Anm. Som det fremgår af de anførte eksempler, kan den samme lydgruppe antage helt forskellige betydninger efter den vexlende musikalske akcent. Et ord som *oui* kan udtales med mindst 7 forskellige intonationer og altså have 7 forskellige betydninger; af disse anføres: *Oui* (o: c'est mon avis), *oui/* (o: est-ce vrai?), *oui//* [montée plus forte] (o: pas possible!).

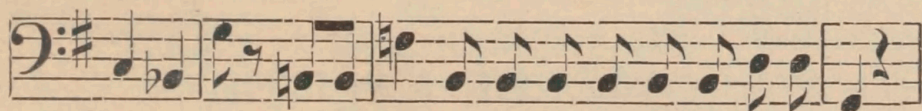
127. I længere sætningsforbindelser vexler stadigt tonhøjden, således at tonen stiger ved de mindre ophold

og falder ved de større; stigende tone bruges derfor hyppigt, hvor man i skrift sætter komma, faldende tone, hvor man sætter punktum. Exempler: *Je l'ai bien entendu/*, *mais je ne l'ai pas vu*. *Si vous le permettez/*, *je vous ramènerai chez vous*. *Si vous voulez/ je viendrai vous voir // chez vous*. Dette forhold kan også iagttages ved spørgesætninger, især hvis de indledes med et spørgeord: *Pourquoi donc/ est-ce qu'il a dit ça\?* Smlg. også: *Enfin/ que voulez-vous\?* Denne stærke sænkning af tonen i slutningen af en sætning, går hyppigt over til en ren stemmeløshed; dette indtræder særlig let ved »høje« vokaler, som [i, y, u]. Exempler se § 99.

Anm. For at vise hvilke former sætningsmelodien kan antage anføres følgende sætning af Gil Blas: »Je n'avais pas encore mangé le premier morceau que l'hôte entra suivi de l'homme qui l'avait arrêté dans la rue«, således som Paul Pierson (s. 169) har omskrevet den i noder:

J'na-vais pas en - core man - gé l'premier mor-ceau, que

l'hôte en-tra, suivi d'l'homme qui l'avait ar-rê-té dans la rue.

128. Det er ikke blot den enkelte stavelse, der således fremhæves ved toneforandring; hele sætningen kan udtales med højtone, middeltone eller lavtone.

Højtone (*ton aigu*, *ton haut*) anvendes i udtryk af forbauselse, i spørgsmål og i råb: «*Tiens te voilà*». «*Allons donc*!» «*Quelle idée*!» «*Venez-vous*!» «*Es-tu là*?» «*Auguste*!»

Middeltone anvendes i almindelig bekræftende udtryk: *Vous venez. Tu es là. C'est mon frère.*

Lavtone (*ton grave, ton bas*) anvendes i udtryk af ironi, vantro, foragt, dadel: *«Tiens, te voilà déjà.»* *«Allons donc.»* *«Tu n'as pas oublié ma commission, j'espère.»* *«Eh bien! est-ce clair maintenant?»*

Anm. Ved parentetisk indskudte sætninger anvendes gerne en fuldstændig monoton lavtone. Om følgende vers af Corneille:

*Sire, vous avez su qu'en ce danger pressant
Qui jeta dans la ville un effroi si puissant,
Une foule d'amis chez mon père assemblée
Sollicita mon âme encor toute troublée.*

siger således Dupont-Vernon (s. 50): La phrase principale est celle-ci: *Sire, vous avez su qu'une foule d'amis sollicita mon âme*; tout le reste est incident. Adoptez une tonalité quelconque pour cette phrase principale, vous devez la modifier chaque fois que cette phrase sera interrompue, et la reprendre, chaque fois qu'elle sera reprise; cela vous fera donc, rien que pour ces quatre vers, quatre changements de ton, puisque la phrase principale est interrompue deux fois. Som exempel kan også følgende sætning tjene: *Parlé, au moins concurremment avec le patois, par la plupart des illettrés, le français est essentiellement le dialecte — nous verrons tout à l'heure ce qu'il faut entendre par ce mot — de Paris et de l'Ile-de-France.*

OTTENDE KAPITEL.

ASSIMILATION.

129. Med assimilation betegnes her de forandringer, som den enkelte lyd undergår i en sammenhængende lydgruppe som en følge af påvirkning fra de omgivende lyd. Denne art af assimilation benævnes også »sandhi«, et udtryk, der er hentet fra de gamle indiske grammatikere.

130. I sammenhængende lydgrupper, hvor lyde med forskellig artikulation nødvendigvis stadig må berøre hinanden, indtræder hyppigt større eller mindre forandringer grundet på en hel eller delvis udjævning af artikulationsforskellen. Nabolyd kan nemlig påvirke hinanden således, at den ene lyds ejendommeligheder helt eller delvis overføres på den anden, hvorved en altfor pludselig og omfattende forandring i organernes stilling undgås. Sammenligner man f. ex. de tidligere (§ 55) omtalte grupper [ki] og [ku], vil man strax bemærke, at konsonantlyden i flere henseender ændres efter den følgende vokal. Medens [k] foran [i] dannes forholdsvis fremme i munden (mediopalatalt) og med normal læbestilling, udtales [k] foran [u] længere tilbage i munden (postpalatalt) og med rundede eller fremskudte læber. Grunden hertil ses let: [i] er en urundet fortungevokal, [u] en rundet bagtungevokal; i forbindelserne [ki] og [ku] har vi således i virkeligheden to forskellige *k*-lyde. At de artikuleres forskelligt, kan man meget let overbevise sig om ved direkte iagttagelse, men den akustiske forskel er så forsvindende, at øret har vanskelighed ved at opfatte den. Dog ser vi, når vi følger disse lydgrupperes historiske udvikling i sprogene, at denne oprindeligt ringe forskel i tidens løb kan fremkalde en fuldstændig lydspaltning. Man sammenligne således, lat. *collum* [kollum] > fr. *cou* [ku] med lat. *cinere* [kinere] > fr. *cendre* [sã:dr] og lat. *cervum* [kervum] > fr. *cerf* [særf]. Som parallel kan anføres, at i flere nyfranske dialekter er [k] i grupperne [ki] og [ky] rykket så langt frem i munden, at der er fremkommet en ny præpalatallyd, der nærmer sig [t], og vulgært gengives med *ti*; man skriver således *le tiuré* (ɔ: *curé*), *le cintième* (ɔ: *cinquième*). I sådanne

dialekter falder ord som *piquer* og *pitié* sammen; smlg. også formen *étugué* (for *étudié*) i Molière's »Femmes savantes« II, 6.

131. Grupperne [ki] og [ku] viser os, at en lyd kan påvirkes af den efterfølgende derved, at nogle af dennes artikulationsejendommeligheder ligesom *anticiperes*; dette kaldes i almindelighed **regressiv** assimilation, et praktisk, men dog mindre korrekt udtryk, da her i virkeligheden ikke er — og ikke kan være — tale om nogen virkelig regressiv indflydelse, men vel om en foregriben af en eller anden artikulationsejendommelighed. Som benævnelse på det modsatte fænomen bruges **progressiv** assimilation, ved hvilken en artikulationsejendommelighed ved en lyd forlænges og således overføres på en følgende lyd. Eksempler herpå afgiver ord som *pied*, *puis*, *clef*, *pré*, osv., hvor begyndelseskonsontens stemmeforhold overføres på den følgende konsonant. I enkelte tilfælde kan assimilationen siges at være samtidig både regressiv og progressiv, nemlig når to ensartede lyd påvirker en mellemliggende. Et eksempel herpå har man i ordet *second*; under påvirkning af de to stemte vokaler er den mellemliggende stemmeløse konsonant blevet stemt [səkō > sægō]; den derved fremkomne form er atter ved regressiv assimilation blevet [zgō]; smlg. også [māmā] for [mamā]. Ved en sådan dobbelt assimilation er f. ex. det latinske intervokale stemmeløse [s] blevet stemt, altså lat. *pau-sare* > fr. [poze]. Endelig kan assimilationen være **reciprok**, nemlig når en lyd påvirker en følgende og samtidigt hermed påvirkes af denne; i *toi* [tw'a] labialiseres [t] på grund af [w], og [w] mister sin stemmelyd på grund af [t]. Smlg. også en udvikling som lat. *limitem* > sp. *linde*.

132. Der kan ikke gives regler for, når assimilation indtræder, og når ikke, ligesålidt som det på forhånd kan afgøres, om en assimilation vil blive regressiv eller progressiv. I moderne fransk rigssprog foreligger progressiv assimilation i ord som *enthousiasme* og *lyrisme*; den åbenstående stemmeridse ved [s] beholdes under artikulationen af [m]; men det er alt blevet bemærket (§ 39, anm.), at den modsatte assimilation også kan finde sted, ligesom man f. ex. ved siden af det almindelige *subsister* [sypsiste] også undertiden kan høre [sybziste].

133. Assimilation kan berøre alle artikulationsforholdene ved sproglydene, og udjævning kan altså finde sted ved stemmeforhold, artikulationsmåde og artikulationssted.

134. Stemmemeforhold. Forandring i lydenes stemmeforhold på grund af indflydelse fra nabolyd er overordentlig almindelig i talesproget. Det bemærkes dog udtrykkeligt med hensyn til de efterfølgende eksempler, at assimilationen ikke behøver at omfatte konsonanten i hele dens varighed, at den hyppigt kun er delvis og altså kun forandrer konsonantens begyndelse eller slutning.

1) Stemt lyd bliver stemmeløs: *Chemin de fer* > [šmætfæ:r], *coup de pied* > [kutpje], *valet de chambre* > [valætšā:br], *le shah de Perse* > [ləšatpærs], *l'ami de Pierre* > [lamitpjæ:r], *il vient de sortir* > [ivjætsorti:r], *avant de partir* > [avĀtparti:r], *ainsi de suite* > [æsit-syt], *là-dessus* > [latsy], *au-dessus* > [otsy], *médecin* > [mætsæ], *je crains* > [škræ], *je pense* > [špā:s], *je te le dis* > [štəldi], *église protestante* > [eglisprətæstā:t], *grog chaud* > [grəkšo], *savetier* > [saftje], *oisiveté* > [wazifte], *sauve-toi* > [softwa], *un brave cœur* > [ōbrafkö:r], *ils*

savent tout > [isaftu], *ce qui prouve que* > [skiprufkə],
un crève-cœur > [ōkræfkö:r].

2) Stemmeloos lyd bliver stemt: *Passe devant*
 > [pazdəvã], *cap vert* > [kabvæ:r], *avec Jean* > [avæg-
 žã], *l'évêque de Paris* > [levægdəpari], *second* > [zgō],
dites donc > [diddō], *les provinces du nord* > [leprō-
 vã:zdynō:r], osv.; smlg. *Strasbourg* > [strazbu:r].

Til yderligere oplysning om stemmeforholdet an-
 føres uden fonetisk omskrivning nogle parallelle eksempler:

<i>Il a la tête carrée.</i>	<i>Il a la tête dure.</i>
<i>Un Arabe taciturne.</i>	<i>Un Arabe déguenillé.</i>
<i>Un bec pointu.</i>	<i>Un bec d'aigle.</i>
<i>Une langue pointue.</i>	<i>Une langue de vipère.</i>
<i>Un passe-port.</i>	<i>Un passe-droit.</i>
<i>Tu te reposes toujours.</i>	<i>Tu te reposes beaucoup.</i>
<i>Une rade perfide.</i>	<i>Une rade bien située.</i>

135. Hvis de to sammenstødende lyd har for-
 skelligt stemmeforhold men fælles artikulationsmåde og
 -sted, som f. ex. [b—p], [d—t], [g—k], [z—s] indtræder
 foruden assimilation en yderligere reduktion, idet de
 fælles artikulationsbevægelser kun udføres en gang,
 således at man i stedet for en dobbelt konsonant får
 en forlænget enkelt. Eksempler: *Le club paya ses dettes*
 > [læklyppæjasedæt]; *un zigzag curieux* > [ōzigzakkyrjō].

ANM. En sådan reduktion indtræder overhovedet almindeligt
 ved sammenstød af ensartede lyd. Foruden de i § 110, 2 meddelte
 eksempler skal her anføres: *Une rob(e) blanche. Le pap(e) publie une*
loi. Beaucoup d(e) dames. Le jeune fat tourna la tête. Ils s(e) sauvè-
rent. On s(e) sentait prêt à. Smlg. sp. *prometimoselo* (= *prometimos*
se lo), og dansk: *Han skal nok komme, en ensom mand* (= *ensom and*),
samfundets støtter (= *samfundet støtter*), *et vi(st) sted*, osv. Dette
 fænomen (»haplogogi«) er af ikke ringe betydning i sprogdudviklingen.

136. Artikulationsmåde. Sammenstødende
 lyd, der artikuleres på forskellig måde, kan antage

samme artikulationsmåde; hertil henhører fænomener som labialisering (runding), palatalisering (mouillering), og nasalering. Forholdene ved grupperne [ki] og [ku] er omtalt § 130. Her skal blot tilføjes et par ord om nasalering. At en nasalkonsonant smitter den foregaaende vokal, er et ret almindeligt fænomen; således er jo f. ex. lat. *cantare* > [kjāntar] > [tšā₇ter] > [šāte] (*chanter*), og på lignende måde er de fleste franske nasalvokaler opståede. Smlg. også moderne [māmā] for [mamā]. Tilsvarende fænomener kan iagttages ved forskellige konsonanter, der nasaleres under indflydelse af omstående nasallyd. Således hører man i hurtig, noget skødesløs tale: *pendant* > [pānā], *point de mire* > [pwænmi:r], *deux heures et demie* > [døzörenmi], *vingt-deux* > [vændø], *trente dames* > [trāndam], *en dedans* > [āndā]. I alle disse tilfælde er altså en dental klusil blevet nasaleret, d. v. s. blevet [n]; smlg. hermed det bekendte *Mnadies* (< bna dies < *bona dies*) hos Rabelais (I, kap. 19), hvor den labiale klusil i Janotus de Bragmardo's snøvlende udtale bliver [m]. Flere af de øvrige konsonanter, f. ex. [l, ž, s, v] kan også lejlighedsvis nasaleres.

Det modsatte fænomen, tab af nasal udtale foreligger i skødesløse dagligdagsformer som [psjø] (*monsieur*), [psāmkəwi] (*il me semble que oui*).

137. Artikulationssted. Tilnærmelse eller udjævning mellem sammenstødende lyds artikulationssted spiller ingen fremtrædende rolle i moderne fransk talesprog. I vort eget sprog er fænomenet ret almindeligt, f. ex. *komfekt*, *komfirmere*, *komfiskere*, *hængklæde*, *langkort*, osv.; smlg. endvidere *hente* (af oprindeligt *hemte*), lat. *eandem*, *quicumque* (for *eandem*, *quicumque*), osv. osv.

NIENDE KAPITEL.

OVERFØRING.

138. Mange ord udtaltes i oldfransk på to, undertiden tre forskellige måder, eftersom de anvendtes foran pause, foran vokal eller konsonant. Rester af dette forhold findes endnu ved *dix, six, neuf, plus, tous*. Hvert af disse ord kan udtales på tre forskellige måder, idet endekonsonanten kan være ustemt, stemt eller stum. Hvilken udtale der skal anvendes, afhænger af ordets stilling i sætningen (sætningsfonetik). Som Exempler anføres forbindelser, hvor endekonsonanten er:

1) ustemt:	2) stemt(overført):	3) forstummet:
Il y en a <i>six</i> .	<i>Six</i> enfants.	<i>Six</i> francs.
Nous étions <i>dix</i> .	<i>Dix</i> heures.	<i>Dix</i> maisons.
Otez sept de <i>neuf</i> .	<i>Neuf</i> hommes.	<i>Neuf</i> kilos.
Il y a <i>plus</i> .	<i>Plus</i> aimable.	<i>Plus</i> haut.
Prière pour <i>tous</i> .	A <i>tous</i> instants.	<i>Tous</i> les amis.

I almindelighed har man ellers i nyfransk kun to former, idet endekonsonanten, der er forstummet foran konsonant og pause, undertiden udtales foran en vokal; dette sidste fænomen kaldes **overføring** eller binding (*liaison*). Dobbeltformernes existens antydes aldrig i skriftsproget.

Anm. Overføring finder sted foruden foran vokaler tillige undertiden foran [w, v, j]; således *un petit oiseau* > [õptitwazo], *les huitres* > [lezɥitr'], *les yeux* > [lezjø].

139. Med hensyn til de enkelte konsonanters udtale ved overføring bemærkes følgende:

1) Skriftsprogets *d* overføres som [t], altså: *grand homme* > [grātɔm], *profond abîme* > [prɔfɔ̃tabi:m], *un froid hiver* > [ɔ̃frwativæ:r], *quand on voudra* > [kātɔvudra]; dog undtages *nord-est* [nɔrdæst].

2) Skriftsprogets *g* overføres som [k] i ordene *long*, *rang* og *sang*; altså: *un long espoir* > [ɔ̃lɔ̃kæspwa:r], *un sang illustre* > [ɔ̃sākillystr'], *un rang honorable* > [ɔ̃rākɔnɔrabl].

3) Skriftsprogets *f* overføres som [v] i talordet *neuf*, altså: *neuf hommes* > [nœvɔm].

4) Skriftsprogets *s*, *z* og *x* overføres som [z], altså: *vous avez* > [vuzave], *des chevaux arabes* > [deʒvozarab], *chez elle* > [ʒezæl].

5) Ved overføring af nasalvokaler høres et rent [n], altså: *mon enfant* > [mɔ̃nãfã], *en avant* > [ãnavã], *aucun autre* > [okõnotr']. Meget almindelig reduceres ved overføring den nasale vokal til oral, altså: *mon ami* > [mɔ̃nami], *un homme* > [ɔ̃nɔm]. I særlig soigneret tale, i foredrags- og teatersprog er det ikke ualmindeligt, at [ɔ̃] ved overføring bliver [y], altså *un œil* > [ynö:j], *un arbre* > [ynarbr]; ved denne udtale ophæves forskellen mellem *un ami* og *une amie*.

140. Overføring er særlig ejendommelig for højtidelig, langsom tale, for teatersprog, deklamation og oplæsning; jo mere sproget skal fjærne sig fra daglig tale, desto flere *liaisons*. Til forståelse af forholdet er følgende anekdote, som Legouvé (s. 76) meddeler, ret oplysende: »Un jour, dans une pièce de Mme de Girardin, *La joie fait peur*, la jeune actrice chargée du rôle de l'ingénue dit, en parlant de fleurs qu'elle avait plantées avec son frère: Nous les avons plantées-ensemble, en faisant sentir l's. Mme de Girardin bondit sur sa chaise. Pas d's! Pas d's, s'écria-t-elle! Planté ensemble.

Vous n'avez pas le droit de faire de pareilles liaisons à votre âge! Je me moque de la grammaire! Il n'y a qu'une règle pour les ingénues, c'est d'être ingénues! Cette affreuse s vous vieillirait de dix ans! Elle ferait de vous une Armande au lieu d'une Henriette! Oh! l'affreuse s!» Altså i naturligt dagligdags omgangssprog bör man være varsom i anvendelse af overføring.

141. Medens i det litterære sprog og i »le style soutenu« overføring kan finde sted næsten overalt, hvor skriftsprogets mange forstummede endekonsonanter gör den mulig, finder overføring i almindeligt samtalesprog kun sted imellem ord, der ifølge mening og betoning hører nøje sammen. Man vil altså sige: *Il est parti à franc étrier, men il est franc | autant que bon. Un long hiver, men le temps est long | à qui attend. Un profond esprit, men cet écrit est profond | et juste. Le premier homme, men le premier | est arrivé à neuf heures. Bien aimable, men c'est bien | un autre homme, l'un | et l'autre. D'un commun accord, men rien n'est commun | entre nous. Je n'en ai pas, men donnez-m'en | un peu.*

142. At give bestemte og udtømmende regler for når overføring finder sted, og når ikke, er umuligt. Dog kan enkelte hovedtilfælde opstilles, i hvilke overføring som oftest vil indtræde. Disse er følgende:

1) Mellem artikel, talord, pronomen + substantiv: *Les amis; des enfants; aux hommes; un étudiant; deux heures; trois étoiles; huit hommes; dix ans; vingt étrangers; ces arbres; mon ami; mes yeux; leurs ames; aucun intérêt; quelques années; tout individu.*

2) Mellem attributivt adjektiv + substantiv: *Les petits oiseaux, deux jeunes époux; mes bons amis; d'au-*

tres objets; aux fines herbes; un franc étourdi; un long hiver; le premier homme: le dernier être; en mauvais état; un brillant orateur.

Anm. Undertiden også mellem substantiv + adjektiv, som: *les États-Unis; les champs élysées; les gens âgés; les langues étrangères.*

3) Mellem pronomen + verbum (eller verbum + pronomen): *Nous avons; vous aimez; ils attaquent; on a crié; où peut-on se cacher; vient-il; le fait-il; le croiront-ils; y pensait-il; il vous a regardé; il faut les aimer; ce qu'il nous avait accordé. J'en ai peur; vous y pensez; prends-en; vas-y.*

4) Mellem prædikatets forskellige dele: *Il est occupé; il l'avait aimé; ils étaient entrés; il s'est fait aimer; cela peut être vrai; on voudrait effacer le crime; soyons homme; en face était une église; il faut un homme; cela me rend heureux.*

Anm. Overføring finder dog som regel ikke sted ved anden person ental. »Le tutoyement, qui dénote presque toujours la familiarité, s'allie mal avec le ton mesuré de la haute conversation«, siger Malvin-Cazal; [s] overføres altså ikke i: *Tu as | eu; tu aimes | à rire;* osv. En undtagelse danner dog *tu es*, hvorefter overføring er almindelig.

5) Mellem præposition + styrelse: *Dans une heure, dans un fauteuil, sans ouvrir les yeux, en abondance, chez eux, en écoutant.*

6) Mellem adverbium + adjektiv eller verbum: *Bien aimable; moins agréable; fort aimable; trop idiot; plus honnête.*

7) I talemåder og sammensatte ord: *De temps en temps; de pied en cap; de plus en plus; de mieux en mieux; mot à mot; vis-à-vis; pot-au-feu; pot au lait;*

pot à l'eau; pied-à-terre; tout à coup; tout à l'heure; guet-apens; croc-en-jambe; franc-archer; porc-épic.

143. Som modsætning skal herefter anføres endel tilfælde, hvor overføring ikke finder sted:

1) Ved ordet *et*, altså: *Jeune et | aimable.*

2) Ved stum konsonant som følger efter udtalt *r*, altså: *Vers | une maison. Cela ne sert | à rien. Il perd | un temps précieux. Il sort | à l'instant. Il court | encore.* — Overføring finder dog sted ved *leurs*, *plusieurs* og verbalformer i spørgeform: *Leurs | amis; plusieurs | hommes; à quoi ça sert-il?*

3) Mellem subjekt og prædikat, altså: *Le temps | est beau* (i litterært sprog bruges dog overføring her); undtagelse danner stående udtryk som f. ex.: *tout | est bien.*

4) Ved infinitiver på *-er*: *Je voudrais parler | à votre frère* (i teatersprog overføres her).

5) I sådanne forbindelser, hvor overføring vilde medføre kakofonier eller vanskelige forbindelser, altså: *Ils comptent | aller à la foire; un attentat | affreux; bientôt | arrivé; des espaces | azurés.*

Anm. Overføring kan undertiden give anledning til misforståelser, idet den overførte slutningskonsonant opfattes som begyndelseskonsonant i det efterfølgende ord (smlg. § 102). Herpå beror mange franske ordspil, f. ex.: *Quel est le premier homme du monde? Le rhum de la Jamaïque.* — *De quelle couleur est toujours un coffre-fort quand on le vide? Il est tout vert (est ouvert).* — *On disait à un joueur qui gagnait toujours: Vous n'irez pas la nuit dans un cimetière, vous êtes trop peureux (trop heureux).* — *Un homme trouvant son ami encore au lit à onze heures, le blâmait de se lever si tard. Je ne m'attendais pas à des reproches, répondit-il, pour avoir été trop au lit (trop poli).* — Herhen hører også følgende anekdote: *Pendant la Révolution, en 1790, un plaisant dénonça le couvent de la place Maubert, de l'ordre du Carme, comme détenant cinq canons et vingt-cinq armes. Une perquisition fut décrétée, et on y trouva cinq ânonns et vingt-cinq carmes.*

Naturligvis vil man, såvidt muligt, undgå overføring i sådanne tilfælde; man vil således ikke overføre ved *trop* i sætningen: *Vous ne ferez jamais un bon marin, vous êtes trop | homme de terre* (for at undgå udtalen: *pomme de terre*).

144. Da korrekt overføring nødvendigvis forudsætter kendskab til skriftsproget, gör de, der ikke er litterært dannede, sig hyppigt skyldige i fejl på dette område, idet de overfører et *s* (*z*), hvor der skal høres et *t* og omvendt, eller de indskyder et *s* (*z*) eller *t*, hvor intet kræves. En sådan fejl kaldes *pataquès* eller *pat-à-qu'est-ce*. Oprindelsen til dette udtryk skal være følgende: »Un plaisant était à côté de deux dames: tout à coup il trouve sous sa main un éventail. — Madame, dit-il à la première, cet éventail est-il à vous? — Il n'est point-*z*-à moi, monsieur. — Est-il à vous, madame? dit-il en le présentant à l'autre. — Il n'est pas-*t*-à moi, monsieur. — Puisqu'il n'est point-*z*-à vous et qu'il n'est pas-*t*-à vous, ma foi, je ne sais pas-*t*-à qu'est-ce! L'aventure fit du bruit, et donna naissance à ce mot populaire, encore en usage aujourd'hui«. En anden benævnelse for denne fejl er *cuir* (den som »fait des cuirs« kaldes spøgende *cuirassier*); for fejlagtig overføring af et *s* [*z*] bruges også udtrykket *velours*.

Sådanne »fejl« var tidligere meget almindelige, ikke blot i talesproget, men også i litteratursproget; i vore dage har kun et par enkelte »cuirs« fået borgerret i rigssproget, nemlig [*z*] i *entre quatre-z-yeux* (for *entre quatre yeux*, der dog beholdes i skriftsproget), og [*t*] i spørgeformer som *aime-t-il*, *donne-t-il*, *a-t-il*, osv. (tidligere *aime-il*, *donne-il*, *a-il*) i analogi med *aimait-il*, *donnait-il*, *dort-il*, *voit-il*, osv.; smlg. også *ne voilà-t-il pas*. I talesproget og folkepoesien forekommer de derimod hvert

øjeblik i forbindelser som: Il était-z-à la campagne; j'étais-t-à la maison; j'ai-z-été; je n'ai-z-aucun amant; elle les porta-z-à vendre; moi-z-aussi; avant-z-hier, osv.

TILFÖJELSER.

§ 4. Det bör fremhæves for at undgå misforståelse, at ringbruskens bevægelighed er yderst ringe; de egentlig bevægende bruske dele er de små *cartilaginee arytænoideæ*.

§ 81. Vort danske *o* i *rose, bonde* har en noget mere *u*-agtig klang end fransk *o* i *sot*; derimod kan det ubetonede *o* i ord som *ekko, Otto* fuldstændig sidestilles med det almindelige franske *o*.

§ 92. Vokalen [A] findes ganske vist ikke i almindelig dannet udtale af dansk rigssprog, derimod benyttes den — foruden i forskellige dialekter — ret almindelig i en vis vulgær-københavnsk jargon, som det bliver vanskeligt nærmere at bestemme; efter mine iagttagelser har [A] særligt hjemme i håndværker- og sømandssproget, og benyttes desuden af skuespillere og andre, der vil give deres tale et præg af forsorent københavneri.

§ 139. Til min bemærkning, at udtalen *un = une* ved overføring særlig findes i soigneret sprog, bemærker Paul Passy: »Je ne crois pas que ça soit spécial à ce genre de discours; c'est une forme dialectale (analogique)«. Om man i nogle tilfælde må betegne vedkommende udtale som dialektal, tør jeg ikke have nogen mening om; derimod går mine personlige iagttagelser og erfaringer ud på, at *un = une* meget almindeligt høres i dannet selskabssprog på højre Seinedred, men derimod betragtes som affektet i Quartier latin.

TILLÆG.

FÖRSTE TILLÆG.

LYD OG SKRIFT.

Det franske litterære skriftsprog giver kun et højst upålideligt billede af talesproget; man kan ikke, fordi man ved, hvorledes et ord skrives, deraf slutte sig til, hvorledes det udtales. Medens talesproget er i en stadig og ustanselig udvikling, er skriftsproget stabilt og konservativt; det viser os derfor ikke, hvorledes sproget nu udtales, men hvorledes det blev udtalt for flere hundrede år siden. Ordet *enfant* skrives med 6 bogstaver; det består imidlertid i levende (d. v. s. udtalt) tilstand kun af 3 lyd, nasalt *A* + *f* + nasalt *A* og bör altså i lydskrift kun skrives med tre tegn: [ÃfÃ]. Sammenligner man nu [ÃfÃ], der giver en korrekt grafisk fremstilling af ordets udtale, med *enfant*, vil man se, at det eneste, disse to bogstavgrupper har fælles, er *f*, og at iøvrigt det udtalte ord hverken indeholder *e*, *a*, *n* eller *t*, således som skriftsproget antyder. Ortografien *enfant* repræsenterer i virkeligheden ordet, således som det udtaltes i midten af det 11te århundrede. Siden den tid har dets udtale undergået en række forandringer: vokalerne er blevet nasalerede [en > æn; an > ân], de nasale konsonanter er forstummede [æn > æ̃, ân > ẫ], nasalt *e* faldet sammen med nasalt *a* [æ̃ > ẫ], og det

udlydende *t* forsvundet [$t > \emptyset$]. Af den middelalderlige lydgruppe er således kun *f* blevet bevaret; skriftsprogets form har derimod holdt sig uforandret indtil vore dage.

På lignende måde stiller forholdet sig med ord som *sceau*, *aulx*, *nom*, *tant*, *champ*, osv.; den franske ortografi har helt igennem en ejendommelig gammel-dags og etymologiserende karakter. Intet menneske kan på forhånd vide, at *sain*, *sains*, *sein*, *seins*, *seing*, *seings*, *saint*, *saints*, *ceint*, *ceints*, *cing*, alle udtales på samme måde, skönt de staves forskelligt, eller at endelsen *-son* udtales anderledes i *raison* end i *pinson*, skönt stavemåden er den samme. Den franske ortografi frembyder således overordentlig mange vanskeligheder, idet den samme lyd ikke altid gengives med de(t) samme tegn (smlg. *tête*, *taire*, *terre*; *sut*, *reçut*; *saine*, *scène*, *cène*), og de(t) samme tegn ikke altid betegner den samme lyd (smlg. *eut* og *veut*, *sol* og *sot*, *fille* og *ville*, *gant* og *gent*, *examen*, *explorer* og *exceller*, *le couvent* og *ils couvent*).

Anm. Den franske gådelitteratur vrimler derfor af ortografiske (eller homonyme) »questions énigmatiques«. Som eksempler skal anføres: Y a-t-il quelque pléonasmе dans la phrase: »Qui verse le sang, s'en répent?« Solution: Il y en a en lisant »qui verse le sang, sang répand«. — Comment lire la phrase qui suit, pour y trouver un sens: »Vingt cent mille ânes dans un pré et cent vingt dans un autre?« Solution: Vincent mit l'âne dans un pré et s'en vint dans un autre. (Sætningen benyttes også som almindelig gåde med tilføjelsen: Combien ça fait-il de pieds et d'oreilles?). — En fransk grammatiker har konstrueret følgende sætninger for at vise, hvor vanskeligt det undertiden kan være at slutte fra skrift til lyd: Un anachorète vint avec un catéchumène chercher M. l'archevêque ou son archidiacre au palais archiépiscopal. — Tranquille avec sa béquille il entra dans la ville avec sa fille qui perça une anguille avec son aiguille.

De omtalte forhold medfører, at til en korrekt grafisk fremstilling af sprogets udtale kan man ikke benytte den traditionelle ortografi; man må tage sin til-

flugt til en rationel lydskrift, hvor det samme tegn altid har den samme lydværdi, og den samme lyd altid gengives ved det samme tegn. En sådan lydskrift er anvendt i foranstående lydlære; som supplement til den dér givne lydbeskrivelse, hvor den almindelige ortografis forhold til lydskriften ikke direkte er behandlet, føjes her en skematisk oversigt, der i korte træk viser, på hvilke måder de forskellige lyd kan gengives i skriftsproget.

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
I. Mundvokaler.		
[i]	i	<i>dire, lire, écriture.</i> Anm. Skriftsprogets <i>i</i> er stumt i <i>moignon, oignon, empoigner, poignard, poignant, poignarder, Cavaignac, Champagnac, Montaigne</i> , desuden i <i>Enghien, Castries</i> .
	î	<i>île, fit, dit.</i>
	y	<i>lyre, analyse, Égypte, mythe, lady, Guy, pays, abbaye.</i> Anm. Om forbindelsen <i>ay</i> se under [e].
[y]	u	<i>du, fut, Prusse, hurle, club.</i>
	û	<i>dû, fût, courût.</i>
	eu	<i>eu, eus, eut, gageure, chargeure, égrugeure, mangeure, vergeure.</i> Anm. <i>Eugène</i> og <i>Eugénie</i> udtales vulgært som <i>Ugène, Ugénie</i> .
	eû	<i>eût, eûmes, eûtes.</i>
[u]	ou	<i>ou, tout, épouse, Louvre.</i>
	où	<i>où.</i>
	où	<i>goût, crouête, vouête.</i>

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[u]	u oo	<i>Blumenbach, Gluck, Luxor, Stuttgart.</i> <i>Cook, Liverpool, bookmaker, groom.</i>
[e]	é e	<i>été, parlé, déjeuner.</i> <i>piéd, clef, parler, parlez, nez, et.</i> Anm. Skriftsprogets <i>e</i> udtales [e] foran forstummede endekonsonanter, undt. <i>s</i> og <i>t</i> (mærk dog <i>et</i>). Det er stumt i <i>asseoir, mangeons, mangea, Jean, Caen</i> , osv. foruden i de i § 78 omtalte tilfælde.
	ai	<i>j'ai, je donnai, je donnerai, je (tu) sais, il sait, gai, geai, quai.</i>
	aî	<i>gaîté.</i>
	a	<i>pays, paysan, abbaye.</i> Anm. Forbindelsen <i>ay</i> udtales [ei], [æj], [æ] eller [aj]; se nærmere under [æ] og [j].
	œ	<i>Ædipe, Kænigsberg.</i>
[ø]	eu œu	<i>feu, veut, lieue, jeudi, creuser.</i> <i>vœu, nœud, bœufs.</i>
[ə]	e ai	<i>frelon, dehors, simplement.</i> <i>faisan, faisant, faisons, je faisais, osv.</i> Anm. Om forekomst af »e féminin« se nærmere § 78. Undertiden kan [ə] betegnes som en art reduktionsvokal, således i <i>monsieur</i> > [məsjø]; om udtalen af dette ord bemærker iøvrigt Arsène Petit (s. 343): »Prononcez <i>mesieu</i> . La prononciation <i>mosieu</i> est tombée en désuétude; la prononciation <i>môsieur</i> est ridicule; la prononciation <i>m'sieu</i> est vulgaire ou impertinente«.
[o]	o	<i>mot, sot, pot, trot, chose, fosse.</i> Anm. Skriftsprogets <i>o</i> er stumt i <i>Craon, faon, Laon, paon.</i>

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[o]	au eau	<i>maux, saut, crapaud, baux, ribaud.</i> <i>beau, peau, seau, Beauce, Bordeaux, Meaux.</i>
[æ]	ai aî ay ei eî ey ë è ê é e a	<i>vrai, faire, je donnais, je donnerais, ai-je, sais-je.</i> <i>maître, chaîne, faîte, paraître.</i> <i>Épernay, La Haye, payer, essayer, il bégaya.</i> <i>seigle, peine, neige, seize.</i> <i>reître.</i> <i>jockey, Volney, Ney, Leyde.</i> <i>Israël, Noël.</i> Anm. I Talleyrand og Staël udtales ikke <i>ey, ë.</i> <i>père, règle, lèvre, succès, très.</i> <i>chêne, frêle, être, fête, tête.</i> <i>blessé-je, parlé-je, céderai, événement.</i> <i>fer, verre, perle, lettre, piédestal, amen, Jérusalem, complet, ennemi, il est, Ernest.</i> Anm. Skriftsprogets <i>e</i> lyder som [æ] foran udtalt konsonant i samme stavelse og foran stumt <i>s</i> og <i>t</i> (undt. <i>et</i>). <i>lady, square, steeple-chase.</i>
[ö]	eu ue œ œu	<i>peur, heure, beurre, fauteuil, filleul, neuf, Neuilly.</i> <i>accueil, cercueil, cueillir, orgueil, recueil.</i> <i>œil, œillet, œillade, Goethe.</i> <i>bœuf, œuf, œuvre, sœur, cœur.</i>
[ɔ]	o ô au u	<i>or, dort, poste, golfe, trop.</i> <i>hôtel, hôpital, rôti.</i> <i>autel, auberge, mauvais, j'aurai, restaurer, Auch, Auxerre, Dufaure, Laure, Paul.</i> <i>album, pensum, factum, post-scriptum, décorum.</i>

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[a]	a	<i>page, drap, chasse, masse, carte, Canada.</i> Anm. Skriftsprogets <i>a</i> er stumt i <i>août, aoûtéron, Curaçao, extraordinaire, Saône, saoul, taon, toast.</i>
	à	<i>là, voilà.</i>
	â	<i>blessât, mangeâmes, donnâtes, pâmoison.</i>
	e	<i>femme, indemniser, indemnité, nenni, rouennais, rouennerie, solennel, solennité, -emment (patiemment, éloquemment, osv.), moelle, moellon, fouet.</i>
	ê, ë	<i>poêle, poëlette, poêlon, goëmon.</i>
	(oi)	<i>bois, soif, ardoise, moi, éloigne, tiroir.</i>
[A]	â	<i>pâte, âme, tâche, grâce, mât, âpre.</i>
	a	<i>bas, amas, classe, hélas, gagner, sabre, cadavre, nation, occasion, maçon, paille, damner.</i> Anm. Skriftsprogets <i>a</i> udtales [A] i ord på <i>-as, -ase(r), -az(er), -abre(r), -adre(r), -avre(r), -aille(r), -ation, -assion, -asion</i> og afledninger, i mange ord foran [r] og [s] og desuden i enkelte andre ord, der ikke kan sammenfattes i en regel, som <i>affre, gagner, Jacques, flamme</i> , osv. Flere ord vakler mellem [a] og [A]; den sidste lyd forbindes gjerne med eftertryk og patos, man siger således [miraklə], men [spæktakl'].
	(oi)	<i>croire, roi, trois</i> , osv.; desuden i <i>bois, mois, noise, noisette, poids, pois.</i>

II. Næsevokaler.

Skriftsproget har ingen særlige tegn for næsevokalerne; man betegner dem med almindelige vokaltegn efterfulgte af *n* eller *m*. Hvis en sådan gruppe efterfølges af en vokal, stumt *h*, *n* eller *m*, udtales den med mundvokal og konsonant; man sammenligne *un* og *uniforme*,

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
		<i>intrus</i> og <i>inhabile</i> , <i>an</i> og <i>année</i> , <i>impair</i> og <i>immoral</i> , <i>ample</i> og <i>amour</i> , <i>amnestie</i> , osv.
[æ]	in	<i>tint</i> , <i>cing</i> , <i>grincer</i> , <i>fin</i> , <i>pin</i> .
	în	<i>tînt</i> , <i>tîntes</i> , <i>vînt</i> , <i>vîntes</i> .
		Anm. Tillige i formerne <i>tînmes</i> , <i>vînmes</i> .
	im	<i>timbre</i> , <i>impur</i> , <i>grimper</i> , <i>Joachim</i> .
		Anm. I forskellige fremmede ord udtales <i>im</i> som [im]: <i>olim</i> , <i>interim</i> , <i>Ibrahim</i> , <i>Éphraïm</i> .
	yn	<i>syntaxe</i> , <i>larynx</i> , <i>lynx</i> .
	ym	<i>thym</i> , <i>nymphé</i> , <i>Olympe</i> , <i>symphonie</i> .
	ain	<i>tain</i> , <i>sain</i> , <i>grain</i> , <i>pain</i> , <i>fraint</i> .
	aim	<i>faim</i> , <i>essaim</i> , <i>daim</i> , <i>Paimbœuf</i> .
	ein	<i>feint</i> , <i>peint</i> , <i>teint</i> , <i>frein</i> .
	eim	<i>Reims</i> .
	en	<i>bien</i> , <i>vient</i> , <i>citoyen</i> , <i>européen</i> , <i>examen</i> .
		Anm. Forbindelsen <i>en</i> udtales [æ] i endelserne <i>-ien</i> , <i>-yen</i> , <i>-éen</i> ; desuden i endel fremmedord som <i>Bengale</i> , <i>Ben-</i> <i>jamin</i> , <i>Marengo</i> , <i>Rubens</i> , <i>Enghien</i> , <i>Agen</i> , <i>Dupuytren</i> , <i>benjoin</i> , <i>appendice</i> , <i>spencer</i> .
	em	<i>Bembo</i> .
[õ]	un	<i>un</i> , <i>défunt</i> , <i>Autun</i> , <i>lundi</i> .
	um	<i>humble</i> , <i>humblement</i> , <i>parfum</i> .
	eun	<i>à jeun</i> , <i>Meung</i> .
[õ]	on	<i>conte</i> , <i>non</i> , <i>rond</i> .
		Anm. I <i>epsilon</i> udtales [õn]; om <i>monsieur</i> se [ə].
	om	<i>compte</i> , <i>nom</i> , <i>rompe</i> .
		Anm. I <i>automne</i> er <i>m</i> stumt; smlg. [m].
	un	<i>punch</i> , <i>le Sund</i> , <i>Brunswick</i> .
	um	<i>Cumberland</i> , <i>Humboldt</i> .

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[Ā]	an	<i>tant, tante, chant, dans, lance, rang.</i>
	am	<i>tambour, champs, Adam, lampe, rampe.</i> Anm. I fremmedord som <i>Abraham, Amsterdam, Priam, Potsdam</i> udtales <i>am</i> som [am]. I <i>damner</i> og afledninger er <i>m</i> stumt; smlg. [m].
	en	<i>tends, tente, gens, dent, client, impatient, Rouen.</i> Anm. 1. Gruppen <i>en</i> , skönt efterfulgt af vokal eller <i>n</i> , udtales som nasalvokal i <i>enivrer</i> [Ānivre], <i>enorgueillir</i> [Ānörgöji:r], <i>ennobli</i> [Ānøbli:r], <i>ennui</i> [Ānyji]. Anm. 2. I nogle fremmedord udtales <i>en</i> som [æn] f. ex. <i>amen, spécimen, Beethoven, Éden</i> . I 3. pers. flert. af verbalformer er <i>ent</i> stumt: <i>blessent, aiment, donnent</i> . Om udtalen af <i>en</i> som [æ̃] og [a] se disse lyd.
	em	<i>temps, temple, Luxembourg.</i> Anm. 1. Gruppen <i>em</i> efterfulgt af <i>m</i> udtales som nasalvokal i <i>emmancher, emmener, remmener</i> . Anm. 2. I nogle fremmedord udtales <i>em</i> som [æm] f. ex. <i>indemne, item, harem, Jérusalem</i> .
	ean	<i>Jean.</i>
	aen	<i>Caen, Saint-Saëns.</i>
	aon	<i>paon, taon, Laon.</i>

III. Konsonanter.

[b]	b	<i>beau, blond, brave, fable, Charybde.</i> Anm. Skriftsprogets <i>b</i> er stumt i <i>plomb, aplomb, surplomb, Colomb, le Doubs, Lefebvre, Fabvier</i> ; udtales ellers altid i udlyd.
	bb	<i>abbaye, abbé, sabbat.</i>
[d]	d	<i>deux, droit, adroit, céder, perde, aide.</i> Anm. Skriftsprogets <i>d</i> er som oftest stumt i udlyd og foran <i>s</i> : <i>pied, nid, nœud, grand, allemand, tard, fard</i> ,

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[d]		<p><i>il vend, prend, perd, mord, osv.; Saint-Cloud, Madrid, Stuttgart, Oxford, Gand; poids, fonds, remords, lods; je (tu) vends, prends, perds, mords.</i> Det udtales dog i <i>sud</i> og forskellige egennavne: <i>George Sand, David, le Sund, Seeland, Rotschild, le Cid, Conrad, Alfred, Carlsbad.</i></p> <p>dd <i>addition, adducteur.</i></p>
[f]	<p>f</p> <p>ff</p> <p>ph</p> <p>v, w</p>	<p><i>fait, café, chef, nerf.</i></p> <p>Anm. Skriftsprogets <i>f</i> er stumt i <i>clef, chef-d'œuvre, nerf de bœuf, nerfs, bœuf gras</i>; som oftest tillige i <i>les œufs, les bœufs</i> og <i>cerf(s)</i>. Om <i>f</i> i talordet <i>neuf</i> se § 139,3.</p> <p><i>effet, sifflet, difficile, offrir.</i></p> <p><i>phrase, physique, dauphin, Joséphe.</i></p> <p><i>Romanov, Azow, savetier.</i></p> <p>Anm. Som betegnelse for [f] forekommer <i>v (w)</i> kun i fremmedord på <i>-ov</i>; i franske ord skyldes <i>v = [f]</i> assimilation (se § 134).</p>
[g]	<p>g</p> <p>gu</p> <p>gg</p>	<p><i>gant, grand, aigu, aigle, aigre, Bagdad, pygmée, agnat, joug, zigzag.</i></p> <p>Anm. Skriftsprogets <i>g</i> er stumt i <i>Augsbourg, doigt, doigts, doigtier, vingt, vingtième, vingtaine, legs, Regnard</i> og undertiden <i>Regnault</i>. Endvidere i udlyd i: <i>étang, hareng, rang, sang, long, oblong, poing, seing, bourg, faubourg</i> (hørligt i <i>bourgmestre</i>); <i>Cherbourg, Hambourg, Wurtemberg, osv.</i></p> <p><i>guerre, guide, figue, sanguin, conjuguer.</i></p> <p>Anm. Foran <i>e</i> og <i>i</i> betegnes [g]-lyden med forbindelsen <i>gu</i> (undt. enkelte fremmedord som <i>Gessler, Geyser</i>). I <i>aiguille, aiguiser, arguer, linguiste</i> og deres afledninger udtales dog <i>gu</i> som [gʷ].</p> <p><i>gg</i> <i>aggraver, aggréger, agglutiner.</i></p>

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[g]	c	<i>second, seconde, seconder, czar, czarine.</i> Anm. At udtale <i>secret</i> og <i>Claude</i> med [g] er nu forældet; dog siger mange endnu <i>prune reine-Glaude</i> (for <i>Claude</i>).
[j]	i	<i>pied, bien, dieu, fier, chien.</i>
	il	<i>conseil, travail, fauteuil, orgueil, fenouil.</i>
	ill	<i>conseille, travaille, œillet, citrouille, aiguille, cuiller, juillet.</i>
	l	<i>fenil, gentilhomme, grésil, mil</i> (hirse), <i>tril.</i> Anm. Nærmere om udtalen af <i>-il</i> se under [l].
	ll	<i>fille, gentille, Guillaume, lentille, piller, vanille.</i> Anm. Gruppen <i>ill</i> udtales som [jil] i <i>billion, distiller, mille, pupille, pusillanime, titiller, tranquille, ville</i> og de heraf afledte ord som <i>millier, tranquillité, village</i> , osv.; desuden i <i>Achille, Cyrille, Gille, Lille, Mabile, Millet, Séville, Silléry.</i>
	y	<i>Bayard, Bayonne, Cayenne, Mayence, La Fayette, bayadère, grasseyer, Guyenne, Guyane.</i> Anm. I flere ord repræsenterer <i>y</i> foruden [j] en modifikation af den foregående vokal: <i>payer</i> [pæje], <i>frayeur</i> [fræjō:r], <i>croyons</i> [krwajō], <i>voyelle</i> [vwajæl], <i>essuyer</i> [æsvije], <i>tuyau</i> [tvijo].
[k]	c	<i>car, cueillir, croix, clef, accident, duc.</i> Anm. Skriftsprogets <i>c</i> er stumt i <i>accroc, amict, arc-boutant, broc, clerc, cotignac, eric, croc, échecs, escroc, estomac, lacs, marc, porc, raccroc, tabac</i> ; desuden efter <i>n</i> i ord som <i>blanc, banc, flanc, franc, jone, tronc, vainc.</i>
	cc	<i>accuser, accabler, succulent.</i>
	ch	<i>chrétien, chronique, chœur, écho, orchestre, archéologue, archaïque, Munich, Zurich, St. Roch.</i> Anm. Skriftsprogets <i>ch</i> er stumt i <i>almanach</i> . Nærmere om udtalen af <i>ch</i> og <i>sch</i> se under [š].

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[k]	cch	<i>bacchanal, Bacchus, Gracchus.</i>
	ck	<i>bifteck, bock, brick, jockey.</i>
	cq	<i>Dubocq, Lestocq.</i>
	cqu	<i>grecque, acquérir.</i>
	g	<i>un sang impur</i> (kun ved overføring, se § 139).
	k	<i>képi, kilo.</i>
	q	<i>coq, cinq.</i>
		Anm. Skriftsprogets <i>q</i> er stumt i <i>coq d'Inde</i> og undertiden i <i>cinq</i> (smlg. § 142,1).
	qu	<i>quand, question, claque, Pâques.</i>
		Anm. I enkelte senere indførte ord udtales <i>qu</i> som [kw] eller [ky]: <i>aquarelle, équateur, équestre, équitation, quadrupède, quadruple, questeur, quintuple, quinquennal.</i>
	x	<i>Xérès, excellent, excès, exciter, exsuder.</i>
		Anm. Forstavelsen <i>ex-</i> udtales [æk] foran <i>ce, ci, s</i> ; ellers udtales den [æks] foran konsonant: <i>exclure, exfolier, expansif, explorer</i> , og [ægz] foran vokal eller stumt <i>h</i> : <i>examen, exhiber, exhumer, exil</i> . Udenfor forstavelsen <i>ex-</i> er hovedreglen, at <i>x</i> udtales [ks]: <i>xylographie, Alexandre, anxieux, élixir, Saint-Maixent, texte, Vauxhall, vexer; Ajax, index, Félix, préfix, Styx, sphinx, lynx</i> . Undertiden udtales [gz] som i <i>Xantippe, Xavier, sexagénnaire, Texas, hexamètre</i> ; endelig betegner <i>x</i> [s] som i <i>soixante</i> , eller [z] som i <i>deuxième</i> , se nærmere under [s] og [z]; <i>x</i> er stumt i <i>auxquels</i> og hyppigt i udlyd: <i>choix, choux, heureux, jaloux, Roncevaux, crucifix, perdrix, prix, afflux, flux, reflux</i> , osv.
[l]	l	<i>la, valoir, clou, cycle, puéril.</i>
		Anm. 1. Endelsen <i>-il</i> udtales efter konsonant i almindelighed som [il]. Eksempler: <i>avril, babil, cil, civil, exil, fil, mil</i> (tusend), <i>profil, subtil, vil, viril, le Brésil, le Nil</i> , osv. I enkelte af disse ord udtaltes tidligere [ij],

Lyd	Skrift	Exempler og bemærkninger
[l]		<p>en udtale, der nu kun benyttes i <i>fenil</i>, <i>gentilhomme</i>, <i>grésil</i>, <i>mil</i> (hirse) og <i>tril</i>. Om <i>-il</i> = [i] se næste anm.</p> <p>Anm. 2. Skriftsprogets <i>l</i> er stumt i mange ord på <i>-il</i>: <i>baril</i>, <i>chenil</i>, <i>courtil</i>, <i>coutil</i>, <i>fournil</i>, <i>fraisil</i>, <i>fusil</i>, <i>gentil</i>, <i>nombril</i>, <i>outil</i>, <i>persil</i>, <i>sourcil</i>, (<i>gril</i> vakler mellem [gri] og [grij]). Desuden i <i>aulne</i>, <i>aulnaie</i>, <i>les aulx</i>, <i>cul</i>, <i>faulx</i>, <i>fls</i>, <i>pouls</i>, <i>soûl</i>; <i>Belfort</i>, <i>Feultrier</i>, <i>Hérault</i>, <i>Gaultier</i>, <i>Paulmier</i> og alle egennavne på <i>-auld</i> eller <i>-ault</i>: <i>Arnauld</i>, <i>Perrault</i>, <i>Regnault</i>, osv.</p>
	ll	<p><i>alla</i>, <i>falloir</i>, <i>village</i>, <i>telle</i>.</p> <p>Anm. Om udtalen af gruppen <i>-ill</i> se under [j] og [g].</p>
[m]	m	<p><i>mourir</i>, <i>blâmer</i>, <i>Rome</i>, <i>dame</i>, <i>amalgame</i>, <i>Amsterdam</i>, <i>Bethléem</i>, <i>Éphraïm</i>, <i>album</i>.</p> <p>Anm. Skriftsprogets <i>m</i> er stumt i <i>automne</i>, <i>damner</i>, <i>condamner</i>, <i>condamnable</i>; desuden hvor det kun bruges som betegnelse for den foregående vokals nasalklang; se under nasalvokaler.</p>
	mm	<p><i>nommer</i>, <i>pomme</i>, <i>flamme</i>, <i>anagramme</i>, <i>hommage</i>.</p> <p>Anm. Efter <i>i</i> udtales i almindelighed <i>mm</i> som langt [m]: <i>immortel</i>, <i>immatériel</i>.</p>
[n]	n	<p><i>neuf</i>, <i>honoré</i>, <i>sultane</i>, <i>scène</i>, <i>aune</i>.</p> <p>Anm. Om <i>n</i> som betegnelse for nasalvokal se under nasalvokaler. Ved overføring efter <i>en</i>, <i>un</i>, <i>mon</i>, <i>ton</i>, <i>son</i>, <i>on</i>, <i>rien</i> og enkelte adjektiver kan <i>n</i> betegne både nasalvokal og nasalkonsonant, <i>mon ami</i> > [mõnami]; smlg. § 139,5.</p>
	nn	<p><i>honneur</i>, <i>paysanne</i>, <i>renne</i>, <i>colonne</i>, <i>étonné</i>, <i>Haussmann</i>, <i>Hoffmann</i>.</p>
[ñ]	gn	<p><i>craignant</i>, <i>seigneur</i>, <i>montagne</i>, <i>ligne</i>.</p>

Lyd	Skrift	Exempler og bemærkninger
[ñ]		An m. 1. I <i>signet, Compiègne, Clugny, Regnard</i> og undertiden <i>Regnauld</i> er <i>g</i> stumt. An m. 2. I mange fremmedord udtales <i>gn</i> som [gn], f. ex.: <i>agnat, cognat, diagnose, ignicole, stagnant, gnome, gnose.</i>
	ign	<i>oignon, poignard, Montaigne</i> (smlg. [i]).
[p]	p	<i>poire, taper, pape, cap, laps, Lesseps, sceptre, somptueux, rédempteur, exemption.</i> An m. Skriftsprogets <i>p</i> er stumt i <i>anabaptiste, baptême, baptiser, baptismal, Baptiste, cheptel, compte</i> (og afledninger); <i>corps, exempter, prompt, promptitude, je romps, sculpter</i> (og afl.), <i>sept, septième</i> (men ikke i <i>septembre, septennal, Septuagésime, temps</i> . Desuden hyppigt i udlyd: <i>beaucoup, coup, drap, galop, loup, sirop, trop, camp, champ</i> (og afl.: <i>Champmeslé, Champvallon</i>). Udlydende <i>p</i> høres i almindelighed kun i fremmedord.
	pp	<i>frapper, appliquer, apprécier, grappe, nappe, houppe.</i>
	b	<i>absence, absurde, absolu, abstination, obtenir, substituer, subterfuge</i> (smlg. § 134).
[r]	r	<i>taire, parer, fureur, hier, ressort, Thiers, Murger.</i> An m. Skriftsprogets slutnings- <i>r</i> er stumt i 1) infinitivendelsen <i>-er</i> : <i>parler, donner</i> , osv.; 2) nominalendelsen <i>-ier</i> (<i>-yer</i>) eller <i>-iers</i> : <i>altier, cavalier, loyer, foyer, volontiers, Poitiers</i> ; 3) nominalendelsen <i>-er</i> eller <i>-ers</i> efter <i>ch, g, ill</i> : <i>rocher, léger, horloger, conseiller, Angers, Bé ranger, Roger</i> , osv. (undt. <i>la cuiller</i>); 4) <i>monsieur, messieurs</i> ; 5) fremmedord som <i>Alger, Tanger</i> . — Mærk, <i>r</i> høres i <i>cher, fier, hier, tiers, acquiers, Gers, Rouher, Villers</i> , osv.
	rr	<i>terre, carré, erreur.</i>
	rh	<i>rhétorique, rhume, Rhône, Rhin.</i>
	rrh	<i>catarrhe, diarrhée, Pyrrhus.</i>

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[s]	s	<p><i>savoir, penser, personne, chaste, lyrisme, valse.</i></p> <p>Anm. 1. Skriftsprogets <i>s</i> er stumt i mange egennavne: <i>Chasles, Descartes, Lemaistre, Prévost, Dumesnil, Dufresne, Lacoste, Asnières, Nesle, Rosny, les Vosges.</i> Desuden som regel i udlyd, f. ex.: <i>bas, épais, accès, tu donnes,</i> osv. Det udtales dog i <i>as, cens, fils, hélas, lis, les mœurs, mars, ours, le sens</i> (dog ikke i <i>les cinq sens, le bon sens, le contresens, le non-sens</i>); desuden i alle fremmedord: <i>Angélus, blocus, gibus, gratis, omnibus, Cyrus, Vadius, Rubens, Ruy-Blas, Pagès,</i> osv.; fakultativt med varieret betydning i <i>plus, tous, gens.</i></p> <p>Anm. 2. Imellem to vokaler udtales <i>s</i> i almindelighed [z]. Dog undtages sammensætninger som <i>antisocialistè, contre-seing, contresigner, contresens, désuétude, entresol, monosyllabe, parasol, polysyllabe, préséance, soubresaut, présupposer, resigner, tournesol, vraisemblable, Lasalle, Lesage, Desaix, Lesaint.</i> I enkelte tilfælde har man i skriftsproget grebet til den udvej at fordoble <i>s</i>, således særlig i sammensætninger med <i>de-</i> og <i>re-</i>, f. ex.: <i>dessous, dessus, ressaisir, ressembler, ressemblance, ressentir, ressentiment, resserrer, ressort, ressortir, ressource.</i></p>
	SS	<i>assez, assavoir, laisser, bassin, secousse.</i>
	SC	<i>scène, scie, obscène, susceptible, irascible.</i>
	C	<i>cygne, lacer, ceci.</i>
	Ç	<i>garçon, reçut, suça.</i>
	T	<i>partial, aristocratie, patience.</i>
		<p>Anm. 1. I forbindelsen <i>ti</i> udtales <i>t</i> som [s] i følgende tilfælde: 1) I endelsen vok. + <i>tie</i>: <i>aristocratie, diplomatie, prophétie, minutie, Béotie</i> (dog ikke i egennavnet <i>Claretie</i> eller i ord som <i>bâtie</i>, der svarer til hankønsformer på <i>-ti</i>) og desuden i <i>ineptie, inertie</i> (men <i>dynastie, ortie, sottie,</i> osv.); mærk <i>antipathie, apathie, sympathie</i> med [t]. 2) Foran en betonet vokal, når intet <i>s</i> går (eller gik) foran <i>ti</i>: <i>essentiel, égyptien, martial, nation, patience, balbutier, initier, différentier</i>; men <i>question, Bastien, châtier</i> (opr. <i>chastier</i>), <i>chrétien</i> (opr. <i>chrestien</i>), <i>Étienne</i> (opr. <i>Estienne</i>). Herfra undtages hankønsord</p>

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[s]		<p>på <i>-tier</i>, <i>-tiers</i> og hunkönsord på <i>-tière</i>, <i>-tié</i>: <i>portier</i>, <i>volontiers</i>, <i>portière</i>, <i>amitié</i>, <i>moitié</i>, adjektiver på <i>-tième</i>: <i>septième</i>, <i>quantième</i>, <i>penultième</i>, verbalendelser som i <i>portiez</i>, <i>portions</i>, <i>sortiez</i> og ord, hvor <i>ti</i> er initialt som <i>tiers</i>, <i>tient</i>, <i>soutient</i>. Særskilt må mærkes ordene <i>antienne</i>, <i>étiolement</i>, <i>étioler</i>, <i>galimatias</i>, alle med <i>t</i> = [t].</p> <p>Anm. 2. At give kortfattede og præcise regler for, når skriftsprogets <i>t</i> udtales [s], er temmelig vanskeligt. Man mindes følgende bekendte anekdote: »Un jour que Nodier lisait à l'Académie des remarques sur la langue française, il disait que le <i>t</i> entre deux <i>i</i> a d'ordinaire, et sauf quelques exceptions, le son de l'<i>s</i>. — Vous vous trompez, Nodier, la règle est sans exceptions, lui cria Emmanuel Dupaty. — Mon cher confrère, répliqua le malicieux grammairien avec une humilité sarcastique, prenez <i>pitié</i> de mon ignorance et faites-moi l'<i>amitié</i> de me répéter seulement la <i>moitié</i> de ce que vous venez de me dire. L'Académie rit et Dupaty resta convaincu qu'il y avait des exceptions.»</p> <p>tz <i>Metz</i>, <i>Retz</i> (i <i>Fritz</i>, <i>Leibnitz</i> høres <i>t</i>).</p> <p>z <i>Suez</i>, <i>Cortez</i>, <i>Rodez</i>, <i>Austerlitz</i>, <i>ranz des vaches</i>.</p> <p>x <i>six</i>, <i>dix</i>, <i>soixante</i>, <i>Auxerre</i>, <i>Bruxelles</i> (udtalen med <i>x</i> = [ks] er vulgær), <i>Luxeuil</i>.</p>
[š]	ch	<p><i>chanter</i>, <i>bouche</i>, <i>Achille</i>, <i>chimère</i>, <i>monarchie</i>.</p> <p>Anm. I mange fremmede ord udtales <i>ch</i> som [k], f. ex.: <i>anachorète</i>, <i>archaïsme</i>, <i>archéologue</i>, <i>archiépiscopal</i>, <i>Chaldée</i>, <i>chaos</i>, <i>Charybde</i>, <i>orchidée</i>, <i>trochée</i>, osv.; smlg. [k].</p>
	sh	<i>shérif</i> , <i>shilling</i> .
	sch	<p><i>schisme</i>, <i>schlague</i>, <i>Schiller</i>.</p> <p>Anm. I nogle fremmede ord udtales <i>sch</i> som [sk]: <i>schène</i>, <i>scholastique</i>, <i>schèse</i>.</p>
[t]	t	<p><i>tu</i>, <i>trois</i>, <i>bataille</i>, <i>sortie</i>.</p> <p>Anm. Skriftsprogets slutnings-<i>t</i> er i almindelighed stumt undtagen i enkelte, væsentligt fremmede ord f. ex.:</p>

Lyd	Skrift	Eksempler og bemærkninger
[t]		<i>déficit, granit, knout, prurit, vivat, chut, dot, fat, mat, whist, Christ</i> ; fakultativt i <i>net, fait, soit, huit</i> , osv.
	tt	<i>battu, sottie, patte, goutte.</i>
	th	<i>thème, apathie, luth, zénith.</i> Anm. Skriftsprogets <i>th</i> er stumt i <i>asthme, isthme, Goth.</i>
	d	<i>grand homme</i> (kun ved overføring; smlg. § 139).
[v]	v	<i>voir, devoir, vrai, vlan, cave, serve.</i>
	w	<i>Wagram, Watteau, Warens, wagon, wallon.</i>
[w]	ou	<i>oui, ouir, échouer.</i>
	u	<i>aquarelle, équateur, lingual, Guarini.</i>
	w	<i>Walter Scott, Washington, Windsor, tramway.</i>
	(oi)	<i>noir, moi, loin.</i>
[z]	z	<i>zèle, gazon, gaze, zéro, zone.</i>
	s	<i>chose, oiseau, rosier, vous avez.</i> Anm. Skriftsprogets <i>s</i> udtales [z] mellem to vokaler (undtagelser se ovenfor under [s]); endvidere undertiden foran eller efter stemte konsonanter: <i>Alsace, alsacien, balsamine, balsamique, Israël, Lisbonne, sbire, Strasbourg, svelte.</i> Desuden er <i>s = [z]</i> i sammensætninger med <i>trans</i> : <i>transaction, transalpin, transiger, transit, transitif</i> (ikke i <i>transir</i>), og ved overføring (smlg. § 139).
	x	<i>sixième, sixain, deuxième, dixième, dix-huitième, six heures, dix-neuf, deux enfants, aux autres.</i>
[ž]	g	<i>géant, Égypte, suggérer, gîte, éponge.</i>
	ge	<i>mangea, mangeons, gageure.</i>
	j	<i>jeter, jamais, juge, ai-je.</i>
[ʏ]	u	<i>buis, puis, ruine, tuer, nuage, linguiste, aiguille.</i> Anm. Om <i>gu = [gʏ]</i> se under [g].

ANDET TILLÆG.

LYDTEXT.

La chèvre
de monsieur Seguin.

laʃæ:vrə
dəmsjøsægæ̃.

A M. Pierre Gringoire,
poète lyrique à Paris.

aməsjɔpjærgrægwa:r
pɔætlikrɪk apɑ:ri.

Tu seras bien toujours le
même, mon pauvre Grin-
goire.

tysrabjætuzu:rləmæ:m
[mɔ̃povgrægwa:r]

Comment! on t'offre une
place de chroniqueur dans
un bon journal de Paris, et
tu as l'aplomb de refuser . . .
Mais regarde-toi, malheureux
garçon! Regarde ce pour-
point troué, ces chausses en
déroute, cette face maigre
qui crie la faim. Voilà pour-
tant où t'a conduit la pas-
sion des belles rimes! Voilà
ce que t'ont valu dix ans
de loyaux services dans les

kɔmã/
ɔ̃tɔfrynplasdəkronikö:r
dãzɔ̃bɔ̃ʒurnaldəpari/
etyalaplɔ̃dərɸy:ze/
mɛrgardtwa malørøgarsɔ̃
rəga/rd səpurpwæt̃rue
sɛʃo:szãderut
sætɸasmæ:grəkikrilafæ̃.
vwalapurɸtãutakɔ̃dyi-
lapɑ:sjɔ̃debælrɪm
vwalaskətɔ̃valy
dizãdlwajosærvis-

pages du sire Apollo . . .
Est-ce que tu n'as pas honte,
à la fin?

Fais-toi donc chroniqueur,
imbécile; fais-toi chroni-
queur. Tu gagneras de beaux
écus à la rose, tu auras ton
couvert chez Brébant, et tu
pourras te montrer les jours
de première avec une plume
neuve à ta barette . . .

Non? Tu ne veux pas? . . .
Tu prétends rester libre à
ta guise jusqu'au bout . . .
Eh bien, écoute un peu l'his-
toire de la *chèvre de M. Se-
guin*. Tu verras ce que l'on
gagne à vouloir vivre libre.

M. Seguin n'avait jamais
eu de bonheur avec ses
chèvres.

Il les perdait toutes de la
même façon: un beau ma-
tin, elles cassaient leur corde,
s'en allaient dans la mon-
tagne, et là-haut le loup les
mangeait. Ni les caresses
de leur maître, ni la peur
du loup, rien ne les retenait.
C'était, paraît-il, des chèvres
indépendantes, voulant à
tout prix le grand air et
la liberté.

dālepa:ždysirapolo . . .

æskætynapahō:t/
└alafæ┘

fætwadōkrōnikō:r/
└æbesil┘ fætwakrōnikō:r/.

tygañradbozekyalaro:z/
tyōratōkuvæ:ršēbrebā/
etypuratmōtre ležu:r-
dāprēmjæ:r/ avækynplym-
nō:vatabaræt . . .

nō/ tynvōpa/
typretāræstelibratagi:z
žyskobu/ . . .

ebæ ekutōpōlistwa:r
dēlašæ:vdəmsjōsəgæ.
tyværiskəlōga:ñ-
avulwarvivlibr.

msjōsəgænavæžamæ-
ydbōnō:ravæksešæ:vr.

ilepærdætut dlamæmfasō\
ōbomatæ/

ælka:sælörkōrd/

sānalædālamōtañ/

elao ləlulemāžæ\
nilekaræzdlōrmæ:tr\
nilapördylu\
rjæ nleratnæ.
setæ/ └paræti┘
dešævræzædepādā:t/
vulātaturpilgrātæ:r/
elalibærtē\
.

nilapördylu\
rjæ nleratnæ.

setæ/ └paræti┘

dešævræzædepādā:t/

vulātaturpilgrātæ:r/

elalibærtē\
.

Le brave M. Seguin, qui ne comprenait rien au caractère de ses bêtes, était consterné. Il disait: »C'est fini; les chèvres s'ennuient chez moi, je n'en garderai pas une.«

Cependant il ne se découragea pas, et après avoir perdu six chèvres de la même manière, il en acheta une septième; seulement, cette fois, il eut soin de la prendre toute jeune, pour qu'elle s'habitât mieux à demeurer chez lui.

Ah! Gringoire, qu'elle était jolie, la petite chèvre de M. Seguin! Qu'elle était jolie avec ses yeux doux, sa barbiche de sous-officier, ses sabots noirs et luisants, ses cornes zébrées et ses longs poils blancs qui lui faisaient une houppe; c'était presque aussi charmant que le cabri d'Esméralda, tu te rappelles, Gringoire? — et puis docile, caressante, se laissant traire sans bouger, sans mettre son pied dans l'écuëlle; un amour de petite chèvre ...

løbra:vməsjsøsgã
kinkõprənærjã-
nokaraktærtsebæ:t/
etækõstærne\ ildi:zæ
sæfini\

lešæv:rəsãnyišemwa\
žnãgardrepayn\.

spãdã/insədəkuražapa
e apræavwarpærdysišæ:vrø

dlamæmmanjæ:r/
ilãnaštaynsætjæm\
sölmãsætfwa/
ilyswãdlaprãdtutžön
purkælsabityamjø
admö:rešelyi\.

ã:grãgwa:r/ kæletæžoli-
laptitsæ:vdəmsjsøsgã/.

kæletæžoliavæksezjødu/
sabarbišdəsuzøfisje/
sesabonwa:relyi:zã/
sekørnzebre/
eselõpwalblã
kilyiføzætnuplã:d\
setæ/ præskosišarmã
kælkabridæzmeralda/
「tytrapæl」/ grãgwa:r\
epyi\ dõ/sil karæsãt/
sælæ:sãtræ:rsãbuže/
sãmætsõpjedãlekyæl/
õnamu:rdæptitsæ:vr\.

M. Seguin avait derrière sa maison un clos entouré d'aubépines. C'est là qu'il mit sa nouvelle pensionnaire. Il l'attacha à un pieu, au plus bel endroit du pré, en ayant soin de lui laisser beaucoup de corde, et de temps en temps, il venait voir si elle était bien. La chèvre se trouvait très heureuse, et broutait l'herbe de si bon cœur que M. Seguin était ravi: — »Enfin, pensait le pauvre homme, en voilà une qui ne s'ennuiera pas chez moi!«

M. Seguin se trompait, sa chèvre s'ennuya.

Un jour, elle se dit en regardant la montagne:

»Comme on doit être bien là-haut! Quel plaisir de gambader dans la bruyère, sans cette maudite longue qui vous écorche le cou... C'est bon pour l'âne ou pour le bœuf de brouter dans un clos!... Les chèvres, il leur faut du large«.

A partir de ce moment, l'herbe du clos lui parut fade. L'ennui lui vint. Elle mai-

məsjøsəgæ/
avædærjæ:rsamezō/
ōklo/āturedobepin\ sæla/
kimisanuvælpāsjonæ:r\
ilatašaaōpjø
oplybælādrwadypre
ānæjāswæ-
dlyilæ:sebokutkord
ettāzātā/
ivnævwɑ:rsiæletæbjæ\
lašæfsətruvætræzørø:z
ebrutælærbd sibōkō:r/
kəmsjøsəgæetæravi\
āfæ/

└pāsælpø:vrøm┘
āvwalayn/
kinsānyirapāšemwā\
└msjøsəgæstrōpæ
sašæ:vrəsānyija.┘

ōžu:r
ælsditārgardālamōtān\
└kōmōdwaæt bjælao┘
kælplesi:r
dægābadedālabryjæ:r
sāsætmoditlō:ž
kivuzekøršlaku.
sæbōpurla:n/ upurlbōf
dæbrutedāzōklo/
lešæ:vr/
ilörfodylarž

apartirdəsmōmā
lærbdyklolyiparyfad.
lānyilyivæ\ ælmægri\
lānyilyivæ\ ælmægri\

grit; son lait se fit rare. sōlæsƒira:r\
 C'était pitié de la voir tirer setæpitjedlavwar-
 tout le jour sur sa longe, la ti:retulžursyrsalō:ž
 tête tournée du côté de la lataæ:tturndedyko:tedla-
 montagne, la narine ouverte, mōtañ\ lanariņuvært
 et faisant: *Mé*... tristement. efəzā mæ: tristəmā\
 M. Seguin s'apercevait bien məsjsəgæsapærsəvæbjæ-
 que sa chèvre avait quelque ksašæ:vrvækækšo:z/
 chose, mais il ne savait pas ʌmeinsavæpa
 ce que c'était... Un matin, skəsetæj. ōmatæ/
 comme il achevait de la kōmilašvædlatræ:r/
 traire, la chèvre se retourna lašæ:vsərturna
 et lui dit dans son patois: elyididāsōpatwa\
 ʌekutemsjsəgæj žəmlāgiševu læ:semwaaledālamōtañ.

— A:mōdjø ælosi/ ʌkriamsjsəgæstypəfæj edyku/
 ilæ:satōbesōnekɣæl\ pɣi sasəjādālærb/ ako:tetsašæ:vr\
 — ʌkōmā\blākæt tyvømkite/

ʌblākætrepōdij

— wimsjsəgæ.

— æskəlærbtəmā/kisi\
 — o:nō/ msjsəgæ.

— tyæptætatašettrōku:r/ vøtykəžalō:žlakōrd/
 — sæpalapæn/ məsjsəgæ.

— alō:r/ ʌkæskitfo/ kæskətyvø/ʌ
 — žvøaledālamōtañ ʌməsjsəgæj.

— ʌmæmalørø:z/ ʌtynsepakijallu/dālamōtañ. kəfra-
 tykātivjædra.

— žlyidōnredekutkōrn/ məsjsəgæ.

— ləlusmōkbjædtekōrn/ imamāžedebikotrəmāākōr-
 nektwa/. tysebjæ/lavjæjrəno:d kjetætisi lādærnje ʌynmæ-
 træsšæ:vr fōrtemešātōmōbukj ælsəbatyavæglututlanɣi
 pɣilmatæ/ ləlulamāže\
 — žlyidōnredekutkōrn/ məsjsəgæ.

— pekaire/ 1po:vrəno:d₁. sanfærjæmsjøsægæ læ:se-
mwaaledālamōtañ.

— 1bōtedivin₁ dimsjøsægæ mækæskōlōrfædō/ka-
mešæ:vr. Ākōryn/1kəlluvammāže₁. ebjænō\ . štəso:vremal-
gretwa/kəkiŋ etpör kətynrō:ptakōrd/ žvætāfærmedāle-
tabl etyiræstratu/žu:r.

latsy 1məsjøsægæĀpōrtalašæ:vdāzynetablətutnwa:r/1
dōtifærmalapōrt adublətu:r. malōrōzmā/ ilavətbljelaf-
nə:tr; eapənytildoturne kəlaptit sānala\.

tyri/1grægwa:r₁. 1parblø₁ škrwabjæ tyədypartide-
šæf/twa\ kōtsəbōmsjøsægæ. nuzalōvwarsityri:ra/tutalō:r\.

1kālašəvblāšarivadālamōtañ/ səfytōravismāženeral₁.
žaməlevjōsapæ/ naværjævydosizōli\ . ōlarsykōmynpəti-
trə:n lešatəñe səbəsəžyskatə:r/ purlakarəsedybudlōr-
brā:š\ . ležnədō:r suvrəsyrsōpA:sa:ž/ esātəbō 1tākilpuvə₁
tutlamōtañ/lyififə:t

typā:s/ grægwa:r\ sinōtsə:vretətōrō:z. plydkōrd/
plytpjō/ rjæ/kilāpæ:šadgābade dəbruteasagi:z\ . səla/
kijānavədlərb žyskəpartysylekōrn/ mōšə:r\ . ekələrb/
savurō:z/ fin/ dātle/ fətdəmilplāt/; 1setəbjænōtšo:zkəl-
gA:zōdyklo\₁. 1eleflō:r dōk₁. dəgrādəkāpanylblō dedizi-
taldəpurpr alōkalis tutynfōrətflōrso:va:ž debōrdādsyk-
kapitō.

lašəvrəblā:š amwatjesul səvo:trəladā ležābālæ:r eru:l-
əllōdetaly pəlməlavəklefōjtōbe, elešA:təñ. pyi/ tutaku-
əlsərdrəsədōbōsyrsəpat. hōp lavwalaparti latə:tānavā
atravə:rlemakielebyisjə:r/ tātōsyropik tātōofōdōravə/
lao āba partu. ōnōrədi kijavədišəv/dəmsjøsægædā-
lamōtañ.

1səkəlnavəpō:rdərjæ/ lablākæt\₁.

əlfrašisədōso dəgrātōrākileklabusəopA:sa:ž dəpu-
sjərymidedekym. alō:r/ tutryislā:t/ əlaləsetādsyrkəl-
kōrōšplat esfəzəsəšeparlēsōlə:j. 1ynfwa/1 1savāsātōbōrdō-

plato ynflö:rdəsiti:zodā₁ ælapærsyāba₁ ʔutābadālaplæn/₁
la mezōdamsjøsægæ avækləklodærjæ:r\ salafiri:rolarm.

— ksæptiditæl kōmāæžpytni:rladdā?

ʔpo:vræt₁ dəswwa:rsiopærše/ ælsəkrwajæomwæosi-
grād̄kəlmō:d/.

āsom/ ʔsəfytynbōnžurnepurlašæ:vdəmsjøsægæ₁. værl-
miljodyžu:r ākurādədrwatedgo:š æltōbadāzyntrupdəšamwa
ātrædkrōkeynlābryskabældā. nōtpətītkurø:zārōbblā:š fisā-
sa:sjō\ ʔlyidōnalāmājörplas alalābrysk/ etusemesjō/fyr-
trægalā\ iparæmæ:m ʔsəsidwaræsteātrənu græ/gwa:r₁
kōžōnšamwaaplažnwa:r/ ylabōnförtyndəplæ:rablākæt\ le-
dōzamurøsegaræ:rparmilbwaynörudø/ e sityvəsavwar-
skizdi:r/ valdēmādeosursbavard/ kiku:ræviziblədālamus\.

tutaku lvāfræ:ši\ lamōtañdävævjölæt. ʔsetælswa:r₁...

ʔde:žā₁ dilaptitsæ:vr ʔælsarætāfortetōne₁.

āba lešāzetænwajedbrym. ləklodməsjøsægæ disparæ:-
sədālabryjæ:r edlamezōnæt ōnəvwajæplyklətwa avəkō-
pōtfyme. ælekutaleklōšətdōtrupō kōramnæ essātila:m-
tuttrist. ōžærfo kirātræ lafro:latsezælāpa:sā. æltresaji
pyisfytōyrləmādālamōtañ.

— ʔhu: hu:₁

ʔælpāsaolu₁ dətulžu:r lafōlnjavəpapāse. omæmmo-
mā/ yntrōpsonabjælwædālavale. ʔsetəsbošmsjøsægæ kitā-
tæōdærnjærefō:r₁.

— ʔhu: hu: fəzəllu₁.

— rəvjæ/ rəvjæ/ kriəlatrō:p.

blākətytāvidərvni:r\ mæ/ āsraplāləpjø lakörd la-
ædyklo/ ælpāsakmætnā ælnpuvæplysfæ:rasætvi ekiva-
læmjøræste.

latrō:pnəsonæply.

lašæ:vrātādīdærjæræl ōbryitfō:j. ælsərturna evidālō:-
brədōzōrəjkurt tutdrwat avəkdozjø/kirlyi:zæ\.

setəllu.

eno:rm imobil asisyrsōtræddærjæ:r/ iletæla rēgardā-
laptitsæ:vrēblāš/ eladegystāparavā:s\ kōmilsavæbjæ kila-
māžræ ləlunəspræ:sæpa. sōlmā kātælsərturna isimitarir-
mešamā.

— ha: ha: laptitsæ:vdəmsjøsəgæ/ ʌeipa:sasagroslā-
gru:žsyrsebabindamad^u ʃ.

blākæt səsātiperdy. ōmōmā/ āsraplālistwa:rdəlavjæj-
rəno:d kisetəbatytutlanyī puræt māželmatē/ ælsədikivō-
dræptæt mjø slæ:semāzetutsyit. pyi/ setāravi:ze æltōba-
āgard. lata:tba:s elakōrnānavā kōmynbravšævdməsjø-
səgækæletæ/ ʌnōpa ʃ kæylæspwa:rdtyellu/ ʌlešævnəty-
pallu ʃ mesōlmā/ purvwa:r sjælpuræt ni:rosilōtāklarno:d.

alɔ:r/ ləmōstrəsavāsa eleptitkōrnzātræ:rādā:s\.

a:labra:všəvræt kōmæljalædbōkō:r. plyddi:fwa ʌžən-
māpa/ grægwa:r ʃ ælførsalluarky:le purprādralæn. pānā-
setræ:vdynmynyt lagurmā:d/kōjæāa:t ākōrōbrætsašæ:rærb/
pyiælrəturnætōkōba labušplæn. sady:ratudlanyī. dətā-
zātā lašæ:vdəmsjøsəgæ rēgardælezetwaldāsedālsjæklæ:r
eælsədi:zæ.

— o: purvykəštjænžyskalo:b.

lynaprælo:træ lezetwalsetāni:r\ ʌblākætrədublatkut-
kōrn ləludkuddā ʃ. ynlyörpa:l parydālōrizō ləšādōkōkārwe
mōtadynmetæ:ri.

— ā:fæ\ ʌdilapovbæ:t kinatādæplykləžu:r purmuri:r ʃ.
eælsalōžapartæ:r dāsabælfury:rblā:štuttašedsā.

alɔ:r ləlusəštasyrlaptitsæ:vrē elamāža.

adjø/grægwa:r\.

listwarkətyaātādy/ næpazōkōtdmōnāvāsjō. sižamə-
tyvjæāprōvā:s nomenažetparlrōsuvā dəlašæ:vdmsjøsəgæ
kisbatitutlanyīavækləlu epyi ləmatē/ ləlulamāža\.

tymātābjæ/grægwa:r\ epyi ləmatē ləlu lamāža.

BIBLIOGRAFI.

- BEYER (FRANZ): Französische Phonetik für Lehrer und Studierende. Cöthen 1888.
- BEYER (FRANZ) und PASSY (PAUL): Elementarbuch des gesprochenen Französisch. Cöthen 1893.
- DUPONT-VERNON (H.): L'art de bien dire. Principes et applications. Quatrième édition Paris 1891.
- JESPERSEN (OTTO): The articulations of speech sounds represented by means of alphabetic symbols. Marburg 1889.
- JESPERSEN (OTTO): Danias lydskrift. København 1890. (Særtryk af »Dania« I, 33—79).
- JESPERSEN (OTTO): Fransk begynderbog. København 1892.
- KOSCHWITZ (ED.): Neufranzösische Formenlehre nach ihrem Lautstande. Oppeln und Leipzig 1888.
- KOSCHWITZ (ED.): Phonetik und Grammatik (Zeitschrift für französische Sprache und Litteratur. Band XII, 1890, 1—20).
- KOSCHWITZ (ED.): Zur Aussprache des Französischen in Genf und Frankreich. Berlin 1892.
- LEGOUVÉ (ERNEST): L'art de la lecture. Nouvelle édition, revue et augmentée de huit chapitres à l'usage de l'enseignement secondaire. Paris (s. a.).
- LESAINTE (M.-A.): Traité complet de la prononciation française dans la seconde moitié du XIXe siècle. Troisième édition, entièrement revue et complétée par le professeur Chr. Vogel. Halle 1890.
- MACKENZIE (MORELL): Stemmens Pleje og Uddannelse. Paa Dansk ved H. Mygind. København 1887.
- MENDE (AD.): Die Aussprache des französischen unbetonten e im Wortauslaut. Zürich 1889.
- PASSY (PAUL): Étude sur les changements phonétiques et leurs caractères généraux. Paris 1890.

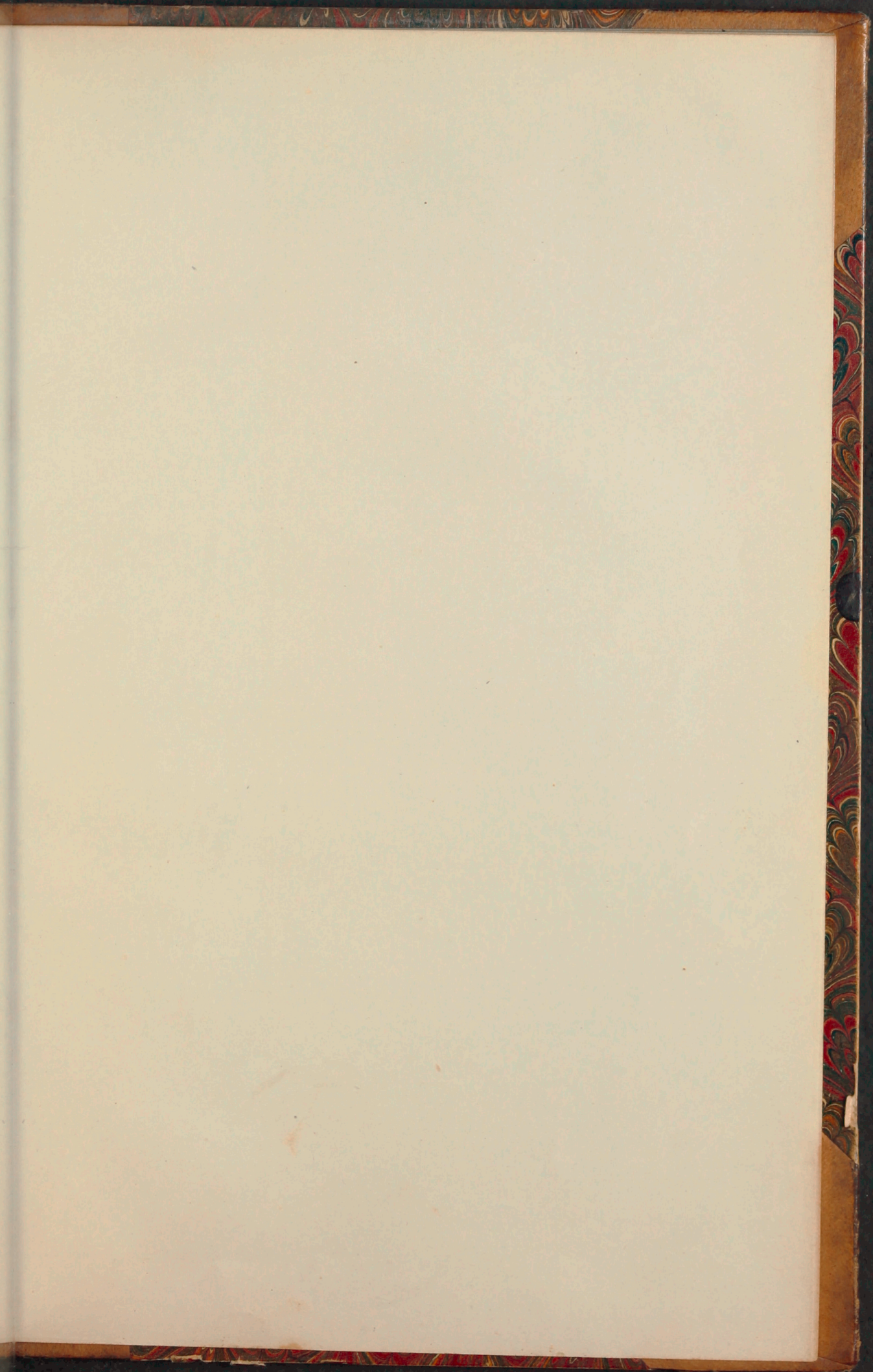
- PASSY (PAUL): Les sons du français, leur formation, leur combinaison, leur représentation. Troisième édition. Paris 1892.
- PETIT (ARSÈNE): La grammaire de la lecture à haute voix. Paris (s. a.).
- PIERSON (PAUL): Métrique naturelle du langage. Avec une notice préliminaire par M. Gaston Paris. (Bibliothèque de l'École des Hautes Études. Vol. 56.) Paris 1884.
- PLOETZ (KARL): Systematische Darstellung der französischen Aussprache. Elfte Auflage. Berlin 1884.
- STORM (JOHAN): Englische Philologie. I. Die lebende Sprache. Zweite Auflage. Leipzig 1892.
- STORM (JOHAN): Norsk lydskrift med omrids af fonetiken. (Norvegia I, Kristiania 1884. S. 19—132.)
- THUROT (CHARLES): De la prononciation française depuis le commencement du XVIe siècle d'après les témoignages des grammairiens. I—II, Paris 1881—1883.
- WAGNER (PH.): Französische Quantität. (Phonetische Studien, VI, 1893.)
- WULFF (FR.): Några ord om aksent i allmänhet och om den moderna franska aksentueringen i synnerhet. (Forhandl. på det andet nord. filologmøde. Kristiania 1883. S. 169—184.)
-

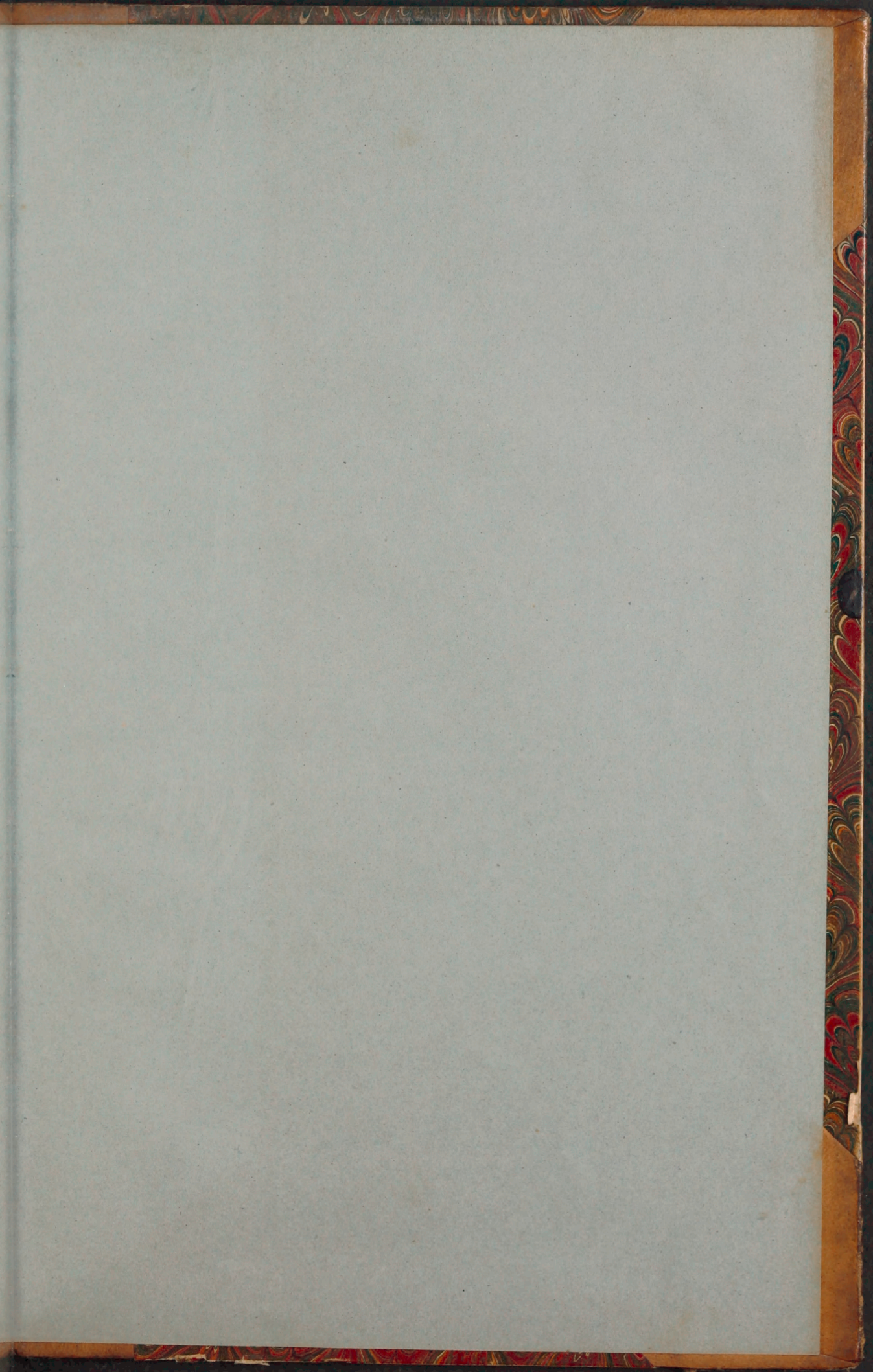
REGISTER.

(Tallene henviser til paragraferne).

- [A] 92.
[Ā] 93, 94.
[a] 91.
Accent circonflexe 109.
Adamsæble 4.
Akcent, dynamisk 112, — historisk 114, — musikalsk 122—128, — oratorisk 119.
Anekdoter 39, 84, anm., 97, anm., 100, anm., 140, 143, anm.
Assimilation 129—137.
Avaler de travers 14.
[b] 28, 38.
Bagtungevokaler 67.
Biakcent 117.
Bilabiale konsonanter 37—39.
Bilabio-palatale konsonanter 57—58.
Bilabio-velare konsonanter 59—60.
Bogstavernes navne 7, anm.
Brysttoner 6, anm.
Bugtalere 6, anm.
Calembours, 97, anm., 100 anm., 143, anm.
Cuir 144.
[d] 28, 43.
Dentale konsonanter 42—47.
Dentilabiale konsonanter 40—41.
Drøvelen 15.
[e] 75.
[ə] 77—80.
e féminin 77—80, 101, anm. 2.
e fermé 75.
e ouvert 83.
Explosivlyd 24.
[f] 41.
Faldende tone 126.
Fortungevokaler 67.
[g] 28, 55.
Ganen 15, 16.
Haplologi 135, anm.
h aspirée 96—98.
Hovedtoner 6, anm.
Høje vokaler 66, 70—73.
[i] 71.
Ictus 112, 114, 117, anm.
Interpunktion 120, 121.
[j] 51.
[k] 27, 55.
Klusiler 24.
Konsonanter 18—20; deres artikulationsmåde 23—34; deres artikulationssted 35—36; deres længde 110.
Konsonantskema 26.

- Korte vokaler 104, 107.
 [l] 47.
 Lange vokaler 105, 107.
 Lateraler 32.
 Lave vokaler 66, 82—93.
Liaison 138—143.
l mouillée 62.
 Lukkede konsonanter 24—28.
 Lukkelyd 24.
 Lyd og skrift s. 83—102.
 Længde 103—110.
 [m] 39.
 Mellemhøje vokaler 66, 74—81.
 Midttungevokaler 67.
 Mundlyd 7, 15.
 Mundvokaler 63.
 Musik 123, anm.
 [n] 44.
 [ñ] 53.
 Nasale konsonanter 34.
 Nasale vokaler 63, 94, 139, 5.
 Næselyd 15.
 [o] 81.
 [ɔ] 89.
 [õ] 90, 94.
 Overføring 138—143.
 [p] 27, 38.
 Palatale konsonanter 50—53.
Pataquès 144.
 Præpalatale konsonanter 48—49.
 [r] 54.
 [R] 46.
 Runde vokaler 64, 72, 73, 76—
 81, 86—92.
 [s] 45.
 [š] 49.
 Sandhi 129.
 Sang og tale 123.
Sons syllabiques 101.
 Spiranter 30.
 Sprogtakter 100, 120.
 Sprænglyd 24.
 Stavelser 100—102.
 Stemmebånd, ægte, 4, 5, 6, 10;
 falske — 13.
 Stemmelyd 6.
 Stemmелøse vokaler 95—99.
 Stemmeridsen 4, 5, 6.
 Stemte lyd 6, 8—12.
 Stigende tone 126.
 Strubehoved 4.
 Strubelåg 14.
 Svarabhakti 78.
 [t] 27, 43.
 Tonefald 124.
 Tremulanter 31.
 Trykakcent 111—121.
 Tungen 16.
 [u] 73.
 Ubetonede vokaler 107—108.
 Urundede vokaler 64.
 Ustemte lyd 7—12.
 [v] 41.
 Velare konsonanter 54—56.
Velours 144.
 Vibranter 31.
 Vokaler 18—20, 61—99.
 Vokalskema 71.
 [w] 60.
 [y] 72.
 [ȳ] 58.
 [z] 45.
 [ž] 49.
 [æ] 83.
 [ǣ] 85, 88.
 [ø] 76.
 [ö] 86.
 [ō] 87, 88.
 Öjeblikkslyd 26.
 Åbne lyd 29—35.

Joh. Olsen,
Bogbinder.

